การบริหารโรงเรียน
ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์หวน พินธุพันธ์

การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์หวน พินธุพันธ์
ป.ม.ช., กศ.บ., ค.ม. (บริหารการศึกษา)

15 ส.ค. 2528

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

98212

371.2
ห17ก
ร.3

คำนำ

ภารกิจของการบริหารการศึกษาหรืองานบริหารโรงเรียนนั้นมักนิยมแบ่งออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน และการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน สำหรับการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นมักได้รับความสนใจและปฏิบัติกันน้อยกว่าการบริหารงานประเภทอื่น ๆ แต่ก็มีการเรียนการสอนวิชานี้กันในคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และวิทยาลัยครู ทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท เป็นวิชาเอกการบริหารการศึกษาก็มี วิชาโทการบริหารการศึกษาก็มี ส่วนชื่อวิชานั้นมีใช้แตกต่างกันไป เช่นความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบ้าง โรงเรียนกับชุมชนบ้าง โดยที่ผู้เขียนได้สอนวิชานี้มากว่า 6 ปีแล้ว พบว่า นอกจากการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนจะได้รับความสนใจและปฏิบัติกันน้อยแล้ว ยังมีผู้เขียนหนังสือด้านนี้น้อยมากอีกด้วย ผู้เขียนจึงได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น ในชื่อว่า "การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน" คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์สำหรับนิสิต นักศึกษาที่เรียนวิชานี้ รวมทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้เห็นความสำคัญให้ความสนใจ และปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

สำหรับเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนเริ่มจากบทนำ ซึ่งเป็นการนำเข้าสู่เรื่อง คือเรื่องความหมายและขอบข่ายของการบริหาร ความหมายของการบริหารการศึกษา ความหมายของการบริหารโรงเรียน และงานบริหารโรงเรียน จากนั้นจึงเริ่มเรื่องความหมายของโรงเรียนและความหมายของชุมชน ลักษณะของชุมชน ปัญหาและการแก้ปัญหาของชุมชน สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน ปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเรื่องสุดท้ายคือเรื่องนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน

ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนเริ่มรวบรวมและเรียบเรียงตั้งแต่เริ่มสอนวิชานี้ ในชื่อวิชาว่า บริหาร 422 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จนกระทั่งเปลี่ยนชื่อเป็นวิชา บริหาร 321 โรงเรียนกับชุมชน นับตั้งแต่เริ่มรวบรวมและเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้พบข้อมูลใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันอยู่เสมอ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมา สำหรับข้อมูลและเนื้อหาสาระที่ผู้เขียนนำมาเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ได้มาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่น หนังสือ เอกสารต่าง ๆ วารสาร หนังสือพิมพ์ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ การอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นของนิสิตที่ผู้เขียนสอน และประสบการณ์ตรงของผู้เขียนเองด้วย ซึ่งผู้เขียนได้ทำบรรณานุกรมไว้ท้ายบทแต่ละบทด้วยแล้ว อย่างไรก็ตามผู้เขียนคิดว่าข้อผิดพลาดและข้อบกพร่องในหนังสือเล่มนี้ย่อมมีอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาสาระที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงในปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้เขียนหวังว่าคงได้รับคำติชมจากท่านผู้อ่านบ้าง ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ ที่นี้ด้วย

หวน พินธุพันธ์

29 กรกฎาคม 2528

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
กรุงเทพมหานคร 10220
โทร. 5210323

หัวข้อและเนื้อหาวิชาบริหาร 321 โรงเรียนกับชุมชน 2(2-0-4)

(Ed. Ad. 321 School and Community)

1. ความมุ่งหมาย

เพื่อผู้เรียนได้เรียนวิชานี้จบแล้ว มีความสามารถดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจลักษณะและปัญหาของชุมชน
2. เพื่อให้ผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียนทราบบทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน
3. ทราบหลักการ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. ทราบแนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน

2. คำอธิบายรายวิชา

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ลักษณะและปัญหาของชุมชน บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในชุมชน วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อประสานประโยชน์ของโรงเรียนกับชุมชน

3. เนื้อหาวิชา

1. บทนำ

1.1 ความหมายของการบริหาร การบริหารการศึกษา การบริหารโรงเรียน

1.2 งานบริหารโรงเรียน

2. ความหมายของโรงเรียนและความหมายของชุมชน

3. ลักษณะของชุมชน

3.1 ชุมชนชนบทและปัญหาของชุมชนชนบท

3.2 ชุมชนในเมืองและปัญหาของชุมชนในเมือง

3.3 การแก้ปัญหาของชุมชน (โดยใช้การศึกษาในโรงเรียน)

3.4 ผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียนและบทบาทการแก้ปัญหาชุมชน

4. สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

4.1 สถาบันครอบครัว

4.2 สถาบันศาสนา

4.3 สถาบันการปกครอง

4.4 สถาบันอนามัย

4.5 สถาบันเศรษฐกิจ

4.6 สถาบันนันทนาการ

4.7 สถาบันการศึกษา

5. ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียนและประชาชนในชุมชน

6.2 การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน

6.3 การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

6.4 โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน

6.5 โรงเรียนขอความช่วยเหลือจากชุมชน

6.6 การใช้ทรัพยากรในชุมชน

6.7 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

6.8 การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

6.9 บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน

7. ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน

7.1 โรงเรียนชุมชน

7.2 โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

7.3 วิทยาลัยชุมชน

8. ปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

9. ศึกษาถึงนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน

4. <u>กิจกรรมและวิธีสอน</u>

1. ผู้สอนบรรยายความหมายของโรงเรียน และความหมายของชุมชนเป็นตัวอย่างสัก 3-4 ความหมาย

2. ให้นิสิตค้นคว้าความหมายของโรงเรียน และความหมายของชุมชน มาคนละ 1 ความหมาย พร้อมทั้งให้อธิบายขยายความตามความคิดของนิสิตเอง แล้วให้นิสิตรายงานในชั้นสัก 4-5 คน จากนั้นให้นิสิตแต่ละคนสรุปความหมายของโรงเรียนและความหมายของชุมชน แล้วผู้สอนสรุปอีกครั้งหนึ่ง

3. ให้นิสิตทำงานกลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยช่วยกันค้นคว้าลักษณะของชุมชนชนบทชุมชนในเมือง และเลือกแก้ปัญหากลุ่มละ 1 ปัญหาโดยใช้การศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้นด้วย

4. ให้นิสิตวิเคราะห์โรงเรียนที่นิสิตทำการสอนอยู่ว่าอยู่ในชุมชนชนบทหรือชุมชนในเมือง พร้อมทั้งศึกษาด้วยว่ามีปัญหาในชุมชนนั้นอย่างไร จะใช้การศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาในชุมชนนั้นได้อย่างไร แล้วให้นิสิต 5-10 คนรายงานให้เพื่อนฟังด้วย

5. ผู้สอนบรรยายเรื่องสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนแล้วให้นิสิตวิเคราะห์ว่าโรงเรียนที่นิสิตสอนอยู่มีสถาบันทางสังคมใดที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากที่สุด พร้อมทั้งอธิบายด้วยว่าสถาบันทางสังคมดังกล่าวเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างไรบ้าง แล้วให้นิสิต 5-10 คนรายงานให้เพื่อนฟังด้วย

6. ผู้สอนบรรยายเรื่องความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แล้วให้นิสิตช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน ว่ามีความจำเป็นอื่น ๆ อีกหรือไม่ อย่างไร แล้วให้ตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น

7. ผู้สอนบรรยายเรื่องหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พร้อมทั้งให้ดูวีดีโอเทปซึ่งเป็นรายการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แล้วให้นิสิตช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน ว่าจากคำบรรยายและวีดีโอเทปจะนำไปใช้ได้หรือไม่อย่างไร จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้นด้วย

8. ให้นิสิตตอบแบบสอบถามเรื่อง "บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูและประชาชน" ในฐานะที่นิสิตเป็นครูสอนในโรงเรียน แล้ววิเคราะห์ว่า บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนที่นิสิตเป็นครูสอนนั้น มีมากน้อยอย่างไร

9. ผู้สอนบรรยายเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน" แล้วให้นิสิตช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน ว่าจากคำบรรยายนั้นจะนำไปใช้ได้หรือไม่อย่างไร

10. ให้นิสิตทุกคนคิดและเขียนปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคนละ 1 ปัญหา จากนั้นให้แยกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน แล้วเลือกปัญหาที่น่าสนใจมาช่วยกันคิดแก้ปัญหาเพียง 1 ปัญหา จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น แล้วผู้สอนบรรยายเพิ่มเติมถึงปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

11. พานิสิตไปฟังคำบรรยายและชมกิจการเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา แล้วให้นิสิตเขียนรายงานเกี่ยวกับประเด็นที่ควรนำไปใช้ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง

12. ให้นิสิตค้นคว้าเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน เรื่อง "นโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน" พร้อมทั้งวิเคราะห์ด้วยว่า รัฐบาลได้ดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวมากน้อยเพียงใด แล้วให้ตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น

สารบาญ

หน้า

คำนำ

หัวข้อและเนื้อหาวิชาบริหาร 321 โรงเรียนกับชุมชน

บทที่ 1 บทนำ 1

ความหมายของการบริหาร 1

ขอบข่ายของการบริหาร 5

ความหมายของการบริหารการศึกษาและการบริหารโรงเรียน 7

งานบริหารโรงเรียน 10

สรุปท้ายบท 18

บรรณานุกรม 20

บทที่ 2 ความหมายของโรงเรียนและความหมายของชุมชน 23

ความหมายของโรงเรียน 23

ความหมายของชุมชน 25

แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชน 27

สรุปท้ายบท 28

บรรณานุกรม 29

บทที่ 3 ลักษณะของชุมชน 31

1. ชุมชนชนบทหรือชุมชนปฐมภูมิ 31

ลักษณะของชุมชนชนบท 31

ปัญหาของชุมชนชนบท 32

การแก้ปัญหาของชุมชนชนบท 40

หน้า

2. ชุมชนในเมืองหรือชุมชนทุติยภูมิ 45
ลักษณะของชุมชนในเมือง 45
ปัญหาของชุมชนในเมือง 47
การแก้ปัญหาชุมชนในเมือง 52
ผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียนและบทบาทการแก้ปัญหาชุมชน 56
สรุปท้ายบท 58
บรรณานุกรม 61

บทที่ 4 สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน 63
ความหมายของสถาบัน 63
1. สถาบันครอบครัว 64
2. สถาบันศาสนา 66
3. สถาบันการปกครอง 67
3.1 ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง 67
3.2 ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค 72
3.3 ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 74
4. สถาบันเศรษฐกิจ 76
5. สถาบันอนามัย 78
6. สถาบันการศึกษา 81
7. สถาบันนันทนาการ 86
8. สถาบันอื่น ๆ 87
สรุปท้ายบท 90
บรรณานุกรม 94

		หน้า
บทที่ 5	ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	97
	สรุปท้ายบท	100
	บรรณานุกรม	101
บทที่ 6	หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	103
	1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียนและประชาชนในชุมชน	103
	2. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน	105
	3. การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ	107
	4. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน	108
	5. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน	111
	6. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน	113
	7. การใช้ทรัพยากรในชุมชน	114
	8. การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้านและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	116
	9. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน	117
	สรุปท้ายบท	122
	บรรณานุกรม	125
บทที่ 7	ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน	127
	1. โรงเรียนชุมชน	128
	2. โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)	134
	3. วิทยาลัยชุมชน	141
	สรุปท้ายบท	147
	บรรณานุกรม	149

		หน้า
บทที่ 8	ปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	153
	ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	153
	ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา	163
	สรุปท้ายบท	167
	บรรณานุกรม	171
บทที่ 9	แนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน	173
	1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	173
	2. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	175
	3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524	176
	4. นโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน	177
	5. ทิศทางการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	179
	สรุปท้ายบท	181
	บรรณานุกรม	182

บทที่ 1

บทนำ

เนื่องจากวิชา "โรงเรียนกับชุมชน" หรือตามความเข้าใจกันทั่ว ๆ ไปก็คือ "การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน" นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิชาการบริหารการศึกษา หรือการบริหารโรงเรียน ดังนั้นผู้เขียนจึงขอให้ท่านผู้อ่านได้ทำความเข้าใจกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร การบริหารการศึกษา การบริหารโรงเรียน และงานการบริหารโรงเรียนเสียก่อน

ผู้เขียนได้แยกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ดังนี้

1. ความหมายของการบริหาร

2. ขอบข่ายของการบริหาร ซึ่งมีการบริหารการศึกษาหรือการบริหารโรงเรียน เป็นแขนงหนึ่งของการบริหารนั่นเอง

3. ความหมายของการบริหารการศึกษากับการบริหารโรงเรียน ซึ่งมีความหมายที่คล้ายกันหรือเหมือนกันมากทีเดียว

4. งานบริหารโรงเรียน ซึ่งมีนักวิชาการได้จำแนกงานบริหารโรงเรียนแตกต่างกันไปบ้าง แต่เมื่อดูในภาพรวมแล้ว มักจะพบว่างานบริหารโรงเรียนจำแนกออกเป็น 5 ประเภทคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียนและการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของหัวข้อทั้ง 4 นี้ตามลำดับไป

ความหมายของการบริหาร

คำว่า "การบริหาร" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Administration" มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. Mary Parker Follett ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า "ศิลปะ

ของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น"[1]

2. ศาสตราจารย์ ดร.ชุบ กาญจนประกร กล่าวว่า "การบริหารหมายถึง การทำงานของคณะบุคคล (Group) ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ฉะนั้นคำว่าการบริหารงานนี้จึงใช้กำกับแสดงให้เห็นลักษณะการบริหารงานแต่ละประเภทได้เสมอแล้วแต่กรณีไป แต่ถ้าเป็นการทำงานโดยบุคคลคนเดียว เราเรียกว่าการทำงานเฉย ๆ เท่านั้น"[2]

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพงศ์ เกษมสิน ให้ความหมายว่า "การบริหารคือการใช้ศาสตร์และศิลปะ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ"[3]

4. ศาสตราจารย์ Peter F.Drucker ได้ให้ความหมายเชิงพฤติกรรมว่า "การบริหารคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น"[4]

5. ดร.จุมพล สวัสดิยากร ได้ให้ความหมายว่า "การบริหารคือการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียวกัน"[5]

6. เสนาะ ติเยาว์ ได้ให้ความหมายว่า "การบริหารคือการใช้ทรัพยากรร่วมกันของทุกคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้"[6]

---

[1]สมยศ นาวีการ, <u>การบริหาร</u>, น. 6

[2]สมพงศ์ เกษมสิน, <u>การบริหาร</u>, น. 13

[3]สมพงศ์, เรื่องเดิม, น. 14

[4]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

[5]จุมพล สวัสดิยากร, <u>หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์</u>, น. 1

[6]เสนาะ ติเยาว์, <u>การบริหาร</u>, น. 2

7. ศาสตราจารย์ Harold Koontz ได้ให้ความหมายว่า "การบริหารคือการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน เงิน วัตถุสิ่งของเป็นอุปกรณ์ในการบริหารงานนั้น" [1]

8. Herbert A.Simon กล่าวว่า "การบริหารหมายถึงกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน" [2]

9. ศาสตราจารย์ ดร.พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความเห็นว่า "การบริหารหมายถึงขบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมี จัดการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ" [3]

จากความหมายของการบริหารที่ผู้เขียนนำมากล่าวในที่นี้ถึง 9 ท่านนั้น จะพบว่าแต่ละความหมายได้กล่าวถึงคำหรือข้อความที่เหมือน ๆ กัน คล้าย ๆ กัน คือ

1. การทำงาน หรือการดำเนินงานหรือกิจกรรม

2. บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือทรัพยากรการบริหาร ซึ่งมีคน เงิน วัสดุอุปกรณ์

3. เป็นการทำงานให้สำเร็จหรือให้บรรลุเป้าหมายหรือให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า "การบริหารคือการดำเนินงานของคณะบุคคลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ" หรือ "การบริหารคือการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้"

---

[1] สมพงศ์, เรื่องเดิม, น. 13-14

[2] Herbert A.Simon, Public Administration (ในสงวน สุทธิเลิศอรุณ, การบริหารการศึกษา, น. 1)

[3] พนัส หันนาคินทร์, ดร., หลักการบริหารโรงเรียน น. 5

ในความหมายที่ 3 ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพงศ์ เกษมสิน ได้กล่าวถึง ทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) ซึ่งตรงกับความหมายของศาสตราจารย์ Harold Koontz ที่กล่าวถึง ปัจจัยทั้งหลาย อันได้แก่ คน เงิน วัตถุสิ่งของ นั่นเอง สำหรับ คน เงิน วัตถุสิ่งของนี้ในภาษาอังกฤษใช้ Men, Money และ Material ซึ่งนิยมเรียกกันว่า 3 M's เพราะในการบริหารนั้น คน เงิน และวัตถุสิ่งของนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง เพราะการดำเนินงานจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ก็ต้องมีคนมาทำงานร่วมกัน ต้องใช้เงินเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น ตู้ โต๊ะทำงาน เครื่องพิมพ์ดีด กระดาษ ดินสอ ชอล์ค ฯลฯ

นอกจาก คน เงิน และวัสดุสิ่งของแล้ว บางท่านกล่าวว่า การจัดการ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Management ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้วย ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัย 4 หรือเรียกสั้น ๆ ว่า 4 M's[1] และยิ่งไปกว่านั้น ในการบริหารธุรกิจซึ่งเกี่ยวกับการค้าขาย การผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยของการบริหารเพิ่มเติมออกไปอีก คือ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) วิธีการ (Method) ตลาด (Market) และเครื่องจักร (Machine) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า 6 M's[2] นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ William T.Greenwood ยังได้ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรการบริหารควรมีอย่างน้อย 7 ประการคือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ (Authority) เวลา (Time) กำลังใจในการทำงาน (Will) และความสะดวกต่าง ๆ (Facilities)[3]

ในความหมายของการบริหาร ข้อ 3 ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพงศ์ เกษมสิน ยังกล่าวถึงว่า "การบริหารคือการใช้ศาสตร์และศิลปะฯ" ซึ่งแสดงว่าการบริหารเป็นทั้ง

---

[1]สมพงศ์, เรื่องเดิม, น. 14

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 15

[3]William T.Greenwood, Management and Organization Behavioral Theories : An Interdisciplinary Approach (ใน สมพงศ์, เรื่องเดิม, น. 15)

ศาสตร์ (Science) และศิลปะ (Arts) สำหรับการบริหารเป็นศาสตร์นั้นก็เพราะเป็นวิชาที่มีการจัดระเบียบแบบแผนไว้อย่างดีแล้ว มีการศึกษาค้นคว้าหาหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้สำหรับนำมาใช้ในการบริหาร[1] หรือการบริหารมีลักษณะเป็นความรู้อันเกิดจากประสบการณ์ จากการสังเกตการณ์ และจากสิ่งที่เป็นความจริง ซึ่งบุคคลผู้ปฏิบัติงานจนมีความแน่นอนเชื่อถือได้ และได้นำเอาความจริงเหล่านี้มาจัดให้เป็นระเบียบ เพื่อให้มีการศึกษาถ่ายทอดกันได้อย่างเป็นระบบ จนสามารถทำนายพฤติกรรมและการบริหารงานได้ในลักษณะเช่นนี้การบริหารย่อมมีลักษณะเป็นศาสตร์[2] ส่วนที่ว่าการบริหารเป็นศิลปะก็เพราะว่าการบริหารเป็นเรื่องของการรู้จักนำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นศาสตร์ที่มีกฎเกณฑ์แน่นอน มาปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่จริง เพื่อให้ได้ผลที่ได้มาในทางปฏิบัติถูกต้องตามที่ต้องการมากที่สุด[3] จึงเห็นว่าการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ เช่นผู้บริหารถ้าขาดทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับการบริหาร ก็จะทำงานโดยปล่อยให้ขึ้นอยู่กับโชค หรือใช้สามัญสำนึกตามแบบที่ตนเคยประสบมาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ถ้าหากเขามีความรู้เกี่ยวกับการบริหารอยู่บ้าง ก็จะช่วยให้เขาทำงานได้ง่ายขึ้น โดยสามารถกะแผนงานที่จะทำไว้ล่วงหน้าได้ถูกต้องกว่า และสามารถมีหลักเกณฑ์ความรู้ที่จะนำมาปรับใช้ได้[4]

ขอบข่ายของการบริหาร

ถ้าจะแบ่งขอบข่ายของการบริหาร ก็พอจะแบ่งออกได้เป็น 3 แขนงด้วยกันคือ

1. การบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) เป็นการบริหารราชการหรือการบริหารกิจการของรัฐ ซึ่งเคยมีผู้ใช้คำว่า การบริหารงานสาธารณะ (รัฐ) มาก่อน ปัจจุบันการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์มีการเรียนการสอนกันที่คณะ

---

[1] สมบูรณ์ พรรณาภพ, หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน, น. 2

[2] สมพงศ์, เรื่องเดิม, น. 16-17

[3] ชงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, น. 12

[4] เรื่องเดียวกัน, น. 13

รัฐประศาสนศาสตร์ ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และที่แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในอเมริกาถือว่ารัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ (Political Science) และเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองของรัฐด้วย[1]

2. <u>การบริหารธุรกิจ</u> (Business Administration) เป็นการบริหารบริษัทร้านค้าของเอกชน บางทีก็เรียกกันว่า "การจัดการทางธุรกิจ" ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Business Management ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักวิชาการทางบริหารได้แยกคำว่า Administration และ Management ออกจากกัน โดย Administration ให้หมายถึงการบริหารกิจการเกี่ยวกับรัฐ และ Management ให้หมายถึงการบริหารภารกิจของเอกชน[2]

3. <u>การบริหารการศึกษา</u> (Educational Administration) เป็นการบริหารกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่เด็กหรือประชาชน สำหรับการบริหารการศึกษาแตกต่างกับการบริหารแขนงอื่นอย่างตรงกันข้าม คือแตกต่างที่ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ (Purpose) บุคคล (People) กรรมวิธีในการดำเนินงาน (Process) และผลผลิต (Product) (ซึ่งเรียกกันว่า 4 Ps) เช่นความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการบริหารธุรกิจ เพื่อหวังผลกำไรเป็นตัวเงิน แต่การบริหารการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ โดยไม่หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน หรือเป็นวัตถุ แต่เป็นกำไรคือการพัฒนาบุคคล ส่วนบุคคล (People) ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษานั้น มีคุณลักษณะ ลักษณะนิสัย ทัศนคติ แตกต่างไปจากอาชีพอื่น และบุคคลที่เข้ามารับบริการส่วนมากเป็นผู้เยาว์ ที่ยังไม่มีรายได้ เป็นผู้ที่ยังมิได้ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน ถ้าหากเปรียบเทียบกับการบริหารแขนงอื่น เช่นการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้รับบริการส่วนมากเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ การบริหารธุรกิจนั้นผู้รับบริการส่วนมากเป็นผู้มีรายได้ จึง

---

[1]นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, <u>หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป</u>, น. 6

[2]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

เห็นได้ว่าทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการจึงแตกต่างกัน สำหรับกรรมวิธีในการดำเนินงาน (Process) เช่น การสอนการเรียน การจัดโรงเรียน ฯลฯ เป็นกรรมวิธีที่หน่วยงานอื่นเอาไปใช้ไม่ได้ ส่วนผลผลิต (Product) ในการบริหารการศึกษานั้น เมื่อเด็กเข้ามารับบริการ แล้วออกไปก็เป็นผลผลิตอย่างเดิม คือเอาคนเข้ามาก็ออกไปเป็นคน แต่อาจจะมีคุณลักษณะดีขึ้น ส่วนการบริหารธุรกิจ เมื่อเอาวัตถุดิบเข้าโรงงานอุตสาหกรรมแล้ว เมื่อออกมาจะเป็นผลผลิตสำเร็จรูปที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด[1] จึงเห็นได้ว่าการบริหารการศึกษาแตกต่างไปจากการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารธุรกิจ

จากขอบข่ายของการบริหารทั้ง 3 แขนงนี้ จะเห็นได้ว่า การบริหารการศึกษาเป็นแขนงหนึ่งของการบริหาร และการบริหารการศึกษายังครอบคลุมไปถึงการบริหารโรงเรียนด้วย ต่อไปจะได้กล่าวถึงความแตกต่างของการบริหารการศึกษา กับการการบริหารโรงเรียน

<u>ความหมายของการบริหารการศึกษากับการบริหารโรงเรียน</u>

<u>การบริหารการศึกษา</u> มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

1. ดร.ภิญโญ สาธร ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า "การบริหารการศึกษาคือกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่นความสามารถ ทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน"[2]

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, <u>เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบบริหารการศึกษา</u> น. 45-46

[2]ภิญโญ สาธร, ดร., <u>หลักบริหารการศึกษา</u>, น. 10

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า "การบริหารการศึกษาหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่" [1]

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบูรณ์ พรรณาภพ ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า "การบริหารการศึกษาคือการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ และเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างเอกัตบุคคล เพื่อให้เขาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม" [2]

จะเห็นได้ว่าความหมายของการบริหารการศึกษาทั้ง 3 ความหมายนี้ ได้กล่าวถึงคำหรือข้อความที่คล้าย ๆ กันคือ

1. การดำเนินการของกลุ่มบุคคล
2. เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ
3. เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ดังนั้น การบริหารการศึกษาก็คือ การดำเนินการของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ส่วน<u>ความหมายของการบริหารโรงเรียน</u> มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร ได้ให้ความหมายของ

---

[1]นพพงษ์, เรื่องเดิม, น. 3

[2]สมบูรณ์, เรื่องเดิม, น. 9

การบริหารโรงเรียนไว้ว่า "การบริหารโรงเรียนหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ ทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ"[1]

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบูรณ์ พรรณาภพ ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ว่า "การบริหารโรงเรียนคือการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนอันได้แก่การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคม ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ได้กำหนดไว้"[2]

3. ดร.นิพนธ์ กินาวงศ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ว่า "การบริหารโรงเรียนหมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเราเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามระบบที่สังคมกำหนดไว้"[3]

จะเห็นได้ว่าความหมายของการบริหารโรงเรียนทั้ง 3 ความหมายนี้ได้กล่าวถึงคำหรือข้อความที่คล้าย ๆ กันดังนี้

1. การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล
2. เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม
3. เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ดังนั้น การบริหารโรงเรียนก็คือการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม นั่นเอง

---

[1]วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, ดร. และคนอื่น ๆ <u>การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น</u>, น. 3

[2]สมบูรณ์, เรื่องเดิม, น. 8

[3]นิพนธ์ กินาวงศ์, ดร., <u>หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา</u>, น. 12

เมื่อเปรียบเทียบความหมายของการบริหารการศึกษากับการบริหารโรงเรียนแล้ว จะเห็นได้ว่าก็คล้ายกันนั่นเอง แต่การบริหารการศึกษาจะครอบคลุมกว้างกว่าการบริหารโรงเรียน คือถ้ากล่าวถึงผู้บริหารการศึกษาจะหมายถึงหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการเขตการศึกษา หัวหน้ากอง ผู้อำนวยการกอง อธิบดีและเลขาธิการสำนักงาน (ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา) เป็นต้น ส่วนผู้บริหารโรงเรียนจะหมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าสายวิชาและหัวหน้าหมวดวิชา เป็นต้น ถ้าหากเป็นวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย อาจจะเรียกว่าผู้บริหารวิทยาลัย หรือผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็น่าจะถูกต้องกว่า ซึ่งคงหมายถึง อธิการ อธิการบดี คณบดี และหัวหน้าภาควิชา เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการบริหารการศึกษากับการบริหารโรงเรียนก็เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาหรือบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเหมือนกัน และเพื่อให้มีความเจริญงอกงามจะได้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมเหมือนกันอีกนั่นเอง

งานบริหารโรงเรียน

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของการบริหารโรงเรียนแล้วจะพบว่าเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในโรงเรียน เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม สำหรับกลุ่มบุคคลในโรงเรียนนั้นย่อมประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่และคนงานภารโรงนั่นเอง และการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในโรงเรียนเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมนั้นก็มีงานมากมายหลายอย่าง เช่น งานการสอน งานประเมินผลการสอน งานทำแผนการสอน งานจัดหาบุคคลมาทำการสอน งานแนะแนวนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานการเงิน งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน งานบริการนักเรียน ฯลฯ และอื่น ๆ อีกมาก งานเหล่านี้ก็คือ "งานบริหารโรงเรียน" นั่นเอง และยังมีชื่อเรียกอีกว่า "ภารกิจของการบริหารการศึกษา" สำหรับงานบริหารโรงเรียนหรือภารกิจของการบริหารการศึกษาได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการวิจัยโดยแบ่งแยกออกเป็นหมวดหมู่ นักวิชาการดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

Ralph B.Kimbrough และ Michael Y.Nunnery ได้แบ่งงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 8 ประการด้วยกันคือ

1. งานพัฒนาองค์การและธำรงค์ไว้ซึ่งองค์การ
2. งานบริหารหลักสูตรและการสอน
3. งานบริหารเศรษฐกิจการศึกษา
4. งานธุรการ
5. งานบริหารบุคลากร
6. งานกิจการนักเรียน
7. งานสร้างภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์กับชุมนุมชน
8. งานด้านการประเมินผล การวิจัย และสร้างความเชื่อถือจากประชาชน[1]

John A.Ramseyer กับคณะ ได้ทำการวิจัยงานบริหารโรงเรียน สรุปได้ 8 ประเภทคือ

1. พัฒนาการสอนและหลักสูตร
2. งานธุรการ การเงิน และบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน
3. เป็นผู้นำของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
4. งานบุคคล
5. งานอาคารสถานที่
6. จัดการรถรับส่งนักเรียน
7. จัดระบบบริหารโรงเรียนให้ถูกต้อง
8. ปกครองดูแลนักเรียน[2]

---

[1]Ralph B.Kimbrough and Michael Y.Nunnery, Educational Administration, pp. 164-193.

[2]John A.Ramseyer, and others, Factors Affecting Educational Administration CPEA Series, pp. 18-56.

Robert S.Fisk ได้ทำการวิจัยพบว่าภารกิจของการบริหารการศึกษา จำแนกตามความรับผิดชอบได้เป็น 4 ภารกิจหลัก คือ

1. ความสัมพันธ์กับชุมชน
2. การปรับปรุงส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา
3. การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร
4. การจัดหาและดูแลเรื่องการเงิน อาคารสถานที่ และอุปกรณ์[1]

Edward W.Smith กับคณะ ได้แบ่งงานของผู้บริหารการศึกษาไว้ 7 ประการด้วยกันคือ

1. งานวิชาการ
2. งานบุคคล
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานการเงิน
5. งานอาคารสถานที่
6. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
7. งานธุรการ[2]

ดร.ภิญโญ สาธร ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของศึกษาธิการจังหวัด โดยได้ชี้ให้เห็นว่างานของศึกษาธิการจังหวัดก็คืองานของโรงเรียนนั่นเอง และได้จำแนกงานของศึกษาธิการจังหวัดออกเป็น 5 ประการด้วยกันคือ

---

[1]Robert S.Fisk "The Task of Educational Administration" in R.S. Campbell and R.T.Gregg eds. Administrative Behavior in Education, pp. 221.

[2]Edward W.Smith, and others. The Educators Encyclopedia, pp. 170.

1. งานเกี่ยวกับชุมชนหรือประชาชน
2. งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน
3. งานเกี่ยวกับบุคลากร
4. งานเกี่ยวกับธุรการ การเงินและบริการต่าง ๆ
5. งานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงสถาบันหรือหน่วยงานกับตัวบุคคล[1]

นิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยได้จำแนกงานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ

1. งานวิชาการ
2. งานบริหารบุคคล
3. งานกิจการนักศึกษา
4. งานธุรการและการเงิน
5. งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน[2]

นิสิตภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกกลุ่มหนึ่งยังได้ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษาต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยได้จำแนกงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนออกเป็น 5 ประการด้วยกันคือ

1. งานด้านวิชาการ

---

[1]ภิญโญ สาธร, ดร. หลักบริหารการศึกษา, น. 66-71

[2]ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ดร. "ทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถาบันครุศึกษา" ในสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ประมวลบทความทางบริหารการศึกษา, น. 94-95

2. งานบริหารบุคคล

3. งานบริหารกิจการนักเรียน

4. งานธุรการการเงินและบริการ

5. งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน[1]

นอกจากนี้ เฉลิม แช่มช้อย ได้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่องงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้ และนิสิตภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศไทย โดยได้จำแนกงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็น 5 ประการเช่นกัน คือ

1. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

2. งานวิชาการ

3. งานบุคคล

4. งานกิจการนักเรียน

5. งานธุรการ การเงิน และบริการ[2]

จากการจำแนกงานบริหารโรงเรียน หรืองานบริหารการศึกษา หรือภารกิจของการบริหารการศึกษาของนักวิชาการทั้งชาวต่างประเทศและไทย ก็จะพบว่า ได้จำแนกงานบริหารโรงเรียนไว้คล้ายคลึงกัน บางท่านก็จำแนกไว้มาก บางท่านก็จำแนกไว้น้อย แล้วแต่

---

[1]นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, "ภารกิจของการเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา" ใน นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ และคนอื่น ๆ บนเส้นทางสู่นักบริหารการศึกษา, น. 96-97

[2]เฉลิม แช่มช้อย, งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคใต้ น. 7-9

จะจำแนกออกเป็นงานย่อย ๆ แตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้น งานบริหารโรงเรียนจึงควรจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารกิจการนักเรียน
5. การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาหรืองานบริหารโรงเรียนที่จำแนกออกเป็น 5 ประเภท เป็นอย่างไรนั้น ผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปดังนี้

1. งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูตามภาคต่าง ๆ มีวิทยานิพนธ์ 4 เล่ม[1] คือ

1.1 งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคใต้ ของธงชัย มาศสุพงศ์

1.2 งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคกลาง ของสุชาดา รัตนวิจิตร

1.3 งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร ของ สัญญา สุรพันธุ์

1.4 งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของน้อย สุปิงคลัด

งานบริหารวิทยาลัยครูตามที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ งานวิชาการ งานบริหารบุคคล งานกิจการนักศึกษา งานธุรการและการเงินและงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คำถามที่สำคัญของวิทยานิพนธ์เหล่านี้ ก็คือผู้บริหารหรือสถาบันครุศึกษาได้ปฏิบัติงานทั้ง 5 ประเภทนี้มามากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยของวิทยานิพนธ์ทั้ง 4 เล่ม หรือ 4 ภาคพบว่า ตามความเห็นของผู้บริหารวิทยาลัยครูในภาคต่าง ๆ

---

[1]ทองอินทร์, เรื่องเดิม, น. 94-96

ค่อนข้างจะเห็นแตกต่างกัน แต่ก็ตรงกันที่งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คืองานนี้ทำมากเป็นอันดับที่ห้า ซึ่งเป็นอันดับที่น้อยที่สุดในจำนวนงานทั้งหลาย เกี่ยวกับงานวิชาการ ผู้บริหารวิทยาลัยครูก็ค่อนข้างจะมีความคิดเห็นตรงกันอยู่มาก คืองานด้านนี้ทำมากเป็นอันดับที่สาม สำหรับความเห็นของอาจารย์นั้นตรงกันในสามอันดับแรก คือผู้บริหารสถาบันครุศึกษา หรือตัวสถาบันเอง ทำงานธุรการและการเงินมากเป็นอันดับที่หนึ่ง ทำงานกิจการนักศึกษามากเป็นอันดับสอง และทำงานวิชาการมากเป็นอันดับสาม และเมื่อรวมความเห็นของผู้บริหารวิทยาลัยครู กับอาจารย์วิทยาลัยครูแล้วข้อค้นพบค่อนข้างจะแสดงว่าผู้บริหารสถาบันฝึกหัดครูออกจะเป็นนักบริการธุรการมากกว่าเป็นผู้นำทางวิชาการ

2. <u>ผลการวิจัยของวิทยานิพนธ์เรื่อง "งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษาทั้ง 12 เขต และกรุงเทพมหานคร"</u> ของนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวม 13 คน พบว่า งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 12 เขตและกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญต่อการบริหารงานธุรการการเงิน และบริการ เป็นอันดับที่หนึ่งถึง 6 เขต รองลงมาคือ การบริหารงานบุคคลเป็นอันดับที่หนึ่ง 5 เขต การบริหารกิจการนักเรียนเป็นอันดับหนึ่ง 3 เขต ส่วนการบริหารงานวิชาการไม่มีอันดับหนึ่งเลย และการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันดับที่ห้าทั้ง 13 เขต จึงเห็นได้ว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 13 เขต ให้ความสำคัญต่องานบริหารการศึกษาเรียงลำดับคือ การบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

3. <u>ผลการวิจัยของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 11"</u> ของสมชาย สุขชาตะ นิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การใช้เวลาของผู้บริหารในการบริหารงานทั้ง 5 ด้าน สรุปได้ดังนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้เวลาในการบริหารงานทั้ง 5 ด้านตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. งานบริหารด้านวิชาการ (26.81%)

2. งานบริหารด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ (22.11%)

3. งานบริหารบุคคล (21.67%)

4. งานบริหารด้านกิจการนักเรียน (15.74%)

5. งานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (13.66%)

4. ผลการวิจัยของปริญญานิพนธ์เรื่อง "งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้" ของ เฉลิม แซ่มช้อย พบว่า ผู้บริหารการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานในเกณฑ์มาก 3 ประเภทคือ งานธุรการ การเงิน และบริการได้รับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งานวิชาการและงานบุคคลตามลำดับ ส่วนงานกิจการนักเรียนนั้นได้รับการปฏิบัติน้อย และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ถ้าดูค่าร้อยละในการปฏิบัติงานแต่ละประเภทตามความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ พบว่างานธุรการ การเงินและบริการ ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากถึงร้อยละ 58 งานวิชาการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากร้อยละ 56 งานบุคคลปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากถึงร้อยละ 53 งานกิจการนักเรียนปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากร้อยละ 45 และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากเพียงร้อยละ 33 เท่านั้น ซึ่งถ้าเปรียบเทียบค่าร้อยละแล้ว มีช่องว่างที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากแตกต่างกันมากทีเดียว

5. ผลการวิจัยของปริญญานิพนธ์เรื่อง "งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" ของสุวิช แก้วเกษ พบว่า ผู้บริหารหรือครูใหญ่ยังมิได้ให้ความสำคัญแก่งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเท่าที่ควร ส่วนทางด้านงานวิชาการ งานบุคคล งานกิจการนักเรียนและงานธุรการนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่บ่อยหรือมากพอสมควร แสดงว่างานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ปฏิบัติน้อยมากนั่นเอง

6. ผลการวิจัยของปริญญานิพนธ์เรื่อง "งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร" ของ ดาวเรือง รัตนิน พบว่าพฤติกรรมของผู้บริหารการศึกษามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติงานในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในระดับน้อย น้อยที่สุด จนถึงไม่มีพฤติกรรมเลยเป็นส่วนใหญ่ ส่วน

งานวิชาการ งานบุคคล งานกิจการนักเรียน และงานธุรการมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติในระดับมาก

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาทั้งวิทยาลัยครู โรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา ที่ผู้เขียนนำมาอ้างถึงนี้ จะตรงกันเป็นส่วนใหญ่ เกี่ยวกับงานธุรการได้รับการปฏิบัติมากที่สุด และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ ก็ได้รับการปฏิบัติมากบ้าง ปานกลางบ้าง และน้อยบ้าง แต่ที่ถูกที่ควรนั้นควรปฏิบัติงานทั้ง 5 ด้านเท่าเทียมกัน เพราะงานทั้ง 5 ด้านมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

จึงเห็นได้ว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน หรือการบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ได้รับการปฏิบัติน้อยที่สุด ในบทต่อ ๆ ไป ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของการบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชนว่าโรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างที่ทำให้การปฏิบัติงานด้านนี้น้อยที่สุด โดยเริ่มจากเรื่องความหมายของโรงเรียน ความหมายของชุมชน และเรื่องอื่น ๆ ตามลำดับไป

<u>สรุปท้ายบท</u>

เนื่องจากวิชา "โรงเรียนกับชุมชน" หรือ "การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน" นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิชาการบริหารการศึกษา หรือการบริหารโรงเรียน ในบทนำนี้จึงควรทำความเข้าใจกับความหมายและงานบริหารโรงเรียนเสียก่อน

ความหมายของการบริหาร เป็นความหมายที่เน้นที่การดำเนินงานของคณะบุคคลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ หรือ การบริหารคือการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

การบริหารมี 3 แขนงด้วยกันคือ การบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารธุรกิจ และการบริหารการศึกษา สำหรับการบริหารการศึกษาจะเน้นที่การพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ มิได้หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน ส่วนการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์จะเน้นที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ดี มีสุข และการบริหารธุรกิจจะเน้นที่ผลกำไรเป็นตัวเงิน

สำหรับการบริหารการศึกษากับการบริหารโรงเรียนนั้น มีความหมายที่คล้ายกันที่ว่าเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาหรือบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

เพื่อให้มีความเจริญงอกงามจะได้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่ว่า การบริหารการศึกษาจะครอบคลุมกว้างกว่าการบริหารโรงเรียน

งานบริหารโรงเรียน หรือภารกิจของการบริหารการศึกษา หรือภารกิจของการบริหารโรงเรียนนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านทำการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ มีนักวิชาการอยู่ 2 ท่านได้แบ่งงานออกมากที่สุดถึง 8 ประการด้วยกัน มีอยู่ท่านหนึ่งแบ่งไว้น้อยที่สุดคือ 4 ประการ นอกนั้นมีแบ่งไว้ 7 ประการ 1 ท่าน และนอกนั้นมีหลายท่านได้แบ่งไว้ 5 ประการคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน และการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทั้ง 5 ประการนี้ก็ครอบคลุมงานบริหารโรงเรียนทั้งหมดอยู่แล้ว และจากผลการวิจัยพบว่าทั้งวิทยาลัยครู โรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่งานธุรการได้รับการปฏิบัติมากที่สุด และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยที่สุด ทั้ง ๆ ที่งานทั้ง 5 ประการนี้ควรได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน หรือไม่แตกต่างกันมากนัก

บรรณานุกรม

จุมพล สวัสดิยากร, หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์, กรุงเทพมหานคร : สุวรรณภูมิ, 2520, 373 หน้า

เฉลิม แช่มช้อย, งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ ในภาคใต้, ปริญญานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519, 101 หน้า

ดาวเรือง รัตนิน, งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร, ปริญญานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518

ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ดร., "ทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถาบันครุศึกษา" ใน สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย ประมวลบทความทางบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2522, 143 หน้า

ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, กรุงเทพมหานคร . ไทยวัฒนาพานิช, 2516, 469 หน้า

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, "ภารกิจของการเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา" ใน นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ และคนอื่น ๆ บนเส้นทางสู่นักบริหารการศึกษา, กรุงเทพ-มหานคร : สำนักงานสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., 202 หน้า

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522, 159 หน้า

นิพนธ์ กินาวงศ์, ดร., หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา, กรุงเทพมหานคร . โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2523, 151 หน้า

พนัส หันนาคินทร์, ดร., หลักการบริหารโรงเรียน, กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2524, 363 หน้า

ภิญโญ สาธร, ดร., หลักบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2516, 695 หน้า

วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, ดร., และคนอื่น ๆ, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : ชนิษฐ์การพิมพ์, 2520, 178 หน้า

สงวน สุทธิเลิศอรุณ, การบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2523, 276 หน้า

เสนาะ ติเยาว์ และคนอื่น ๆ, การบริหาร, กรุงเทพมหานคร : บางกอกการพิมพ์, 2521, 273 หน้า

สมชาย สุขชาตะ, "บทสรุปผลงานวิจัยการใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 11" ใน ครุศาสตร์ 24 ปี 10 ก.ค.2524 รวมบทความทางวิชาการและบทสรุปผลงานวิจัย, กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524, 171 หน้า

สมบูรณ์ พรรณาภพ, หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521, 271 หน้า

สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร, ธนบุรี : โรงพิมพ์พัฒนาการพิมพ์, 2513, 658 หน้า

สมยศ นาวีการ, การบริหาร, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2522, 592 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-5, กรุงเทพมหานคร . อมรินทรการพิมพ์, 2523,

สุวิช แก้วเกษ, งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, ปริญญานิพนธ์ เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518

Fisk Robert S. "The Task of Educational Administration" in R.S. Campbell., and R.T.Gregg eds. Administrative Behavior in Education, New York : Harper and Row, 1957.

98212

Greenwood, William T., Management and Organization Behavioral Theories : An Interdisciplinary Approach, New York : South Western Publishing Company, 1965.

Kimbrough, Ralph B., and Nunnery, Michael Y., Educational Administration, New York : Macmillan Publishing Co., Inc, 1976.

Ramseyer, John A., and others. Factors Affecting Educational Administration, CPEA Series. Columbus. Ohio : Ohio State University, 1955.

Simon, Herbert A., and other, Public Administration, New York : Alfred A. Knopt, 1961.

บทที่ 2

ความหมายของโรงเรียน และความหมายของชุมชน

ตามความเข้าใจของคนทั่ว ๆ ไป มักจะกล่าวกันว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เรียนหนังสือ เมื่อนักเรียนไปโรงเรียนก็เพื่อไปเรียนหนังสือ แม้กระทั่งครูไปโรงเรียนก็เพื่อไปสอนหนังสือ ซึ่งยังเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะโรงเรียนมิใช่เป็นสถานที่ที่เรียนหนังสืออย่างเดียว นักเรียนไม่ได้เรียนหนังสืออย่างเดียว ครูก็มิได้สอนหนังสืออย่างเดียว และมักจะมีคำกล่าวที่กล่าวกันอยู่เสมอว่า การสอนของครูในโรงเรียนนั้น เป็นการสอนคน ไม่ใช่สอนหนังสือ นั่นคือ การสอนคนให้ได้อะไรหลาย ๆ อย่าง ทั้งอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ทำงานเป็น แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความประพฤติดี มีร่างกายแข็งแรง เป็นต้น

ดังนั้นความหมายของโรงเรียนจึงมิได้หมายถึงสถานที่ที่เรียนหนังสือของนักเรียนเพียงอย่างเดียว หรือสถานที่ที่ครูใช้สอนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่มีความหมายกว้างไกลและลึกไปกว่านั้น ในบทนี้จะได้กล่าวถึงความหมายของโรงเรียน และความหมายของชุมชนตามลำดับไป ในตอนท้ายของบทนี้จะกล่าวถึงว่าโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กัน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร หรือมีปรัชญาเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนไว้อย่างไรบ้าง

ความหมายของโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของโรงเรียนไว้คล้าย ๆ กันอยู่หลายความหมาย ผู้เขียนขอยกมาสัก 4 ความหมายดังนี้

1. โรงเรียน คือ หน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่แรกและหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่รองและหน้าที่เสริมในการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมอื่น ๆ ด้วยพร้อมกันไป[1]

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน, น. 31

2. โรงเรียน คือ สถาบันแห่งหนึ่งของชุมชน โรงเรียนคือแหล่งที่ให้การเรียนรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา แก่สมาชิกของชุมชน[1]

3. โรงเรียน หมายถึงหน่วยของสังคมหน่วยหนึ่งที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายคน ซึ่งมีความต้องการและวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะใช้เป็นองค์การในการให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ[2]

4. โรงเรียน หมายถึงสถานศึกษาอันเป็นองค์การที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้รับการศึกษา ประกอบด้วยอาคารสถานที่ บุคลากร ระบบ ระเบียบ รูปแบบในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษา[3]

จากความหมายของโรงเรียนทั้ง 4 ความหมายนี้จะพบว่า มีความหมายคล้าย ๆ กันนั่นเอง และข้อความที่คล้ายกันพอจะแยกออกได้เป็น 3 ข้อด้วยกัน ดังนี้

1. หน่วยของสังคมหรือสถาบันแห่งหนึ่งของชุมชน หรือ แหล่ง หรือสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อความที่คล้ายกัน คือเป็นสถานที่แห่งหนึ่งนั่นเอง

2. ให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบ หรือให้การเรียนรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา หรือให้บริการทางการศึกษา ซึ่งเป็นการให้การฝึกฝนอบรมคนในหลาย ๆ ด้าน เช่นฝึกฝนอบรมคนให้มีความรู้มีความคิด มีความสามารถ มีคุณธรรม มีร่างกายแข็งแรงและเข้าสังคมได้

3. แก่สมาชิกของสังคม หรือสมาชิกของชุมชน หรือผู้รับการศึกษา หรือเยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งได้แก่เยาวชนหรือบุคคลอื่นใดก็ได้

---

[1]สุมน อมรวิวัฒน์ "โรงเรียนกับชุมชน" ประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่องค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วราชอาณาจักร, น. 219

[2]วิจิตร วรุตบางกูร และคนอื่น ๆ การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, น. 3

[3]ปัญญา น้ำเพชร "การบริหารการเงินโรงเรียน" ในชี้ทางนักบริหารการศึกษา, น. 180

จะเห็นได้ว่าข้อความทั้ง 3 ข้อนี้ จะมีอยู่ในความหมายของโรงเรียนทั้ง 4 ความหมายข้างต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็พอสรุปความหมายของโรงเรียนได้ว่า

"โรงเรียนหมายถึงสถานที่หรือหน่วยของสังคมที่ให้การฝึกฝนอบรมคนในหลาย ๆ ด้าน แก่บุคคลในสังคม"

โรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่ไม่ได้ให้ความรู้แก่บุคคลเท่านั้น หรือไม่ใช่เป็นสถานที่ที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสถานที่ที่ให้การฝึกฝนอบรมคนทั้งด้านหนังสือ ด้านความรู้ความคิด ความสามารถในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความประพฤติดี ความสมบูรณ์ของร่างกาย และการสังคม เป็นต้น

<u>ความหมายของชุมชน</u>

มีผู้ให้ความหมายของชุมชนไว้มากมายด้วยกัน แต่ผู้เขียนขอยกมาสัก 5 ความหมาย ดังนี้

1. <u>ชุมชน</u> คืออาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่มีคนจำนวนหนึ่งมาอาศัยอยู่รวมกันเป็นเวลาอันยาวนาน มีความผูกพันต่อสถานที่นั้น มีจารีตประเพณี มีความคิดเห็นและความเชื่อไปในทางเดียวกัน ใช้สาธารณสถานและสถาบันต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถจะร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่งได้สำเร็จ[1]

2. <u>ชุมชน</u> คือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกัน มีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกัน โดยมองเห็นได้จากกิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณีและการพูดจา[2]

3. <u>ชุมชน</u> หมายถึงกลุ่มชนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน[3]

---

[1]สุมน, เรื่องเดียวกัน, น. 219

[2]สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์, <u>การศึกษากับการพัฒนาชุมชน</u>, น. 1

[3]สมทรง เขมะวิชานุวัต, <u>การศึกษากับการพัฒนาชุมชน</u>, น. 1

4. ชุมชน หมายถึงชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกัน และมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้าย ๆ กันร่วมกัน[1]

5. ชุมชน หมายถึงกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในท้องที่เดียวกันและมีผลประโยชน์อาชีพคล้ายคลึงกัน หรือมีสัญชาติ ศาสนาอย่างเดียวกัน[2]

จากความหมายของชุมชนทั้ง 5 ความหมายนี้จะพบว่ามีข้อความที่คล้าย ๆ กันอยู่ 4 ข้อด้วยกันดังนี้

1. อาณาบริเวณหรืออาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนหรือท้องที่หรือในเมือง ซึ่งหมายถึงสถานที่ที่มีบริเวณมากพอสมควรนั่นเอง

2. คนจำนวนหนึ่ง หรือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งหรือกลุ่มชนหรือชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายถึงคนหรือประชาชนจำนวนหนึ่งนั่นเอง

3. อาศัยอยู่รวมกันหรือตั้งภูมิลำเนาอยู่ หรือที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน หรือที่อยู่ร่วมกัน หรือที่อาศัยอยู่ในท้องที่เดียวกัน ซึ่งหมายถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันนั่นเอง

4. มีจารีตประเพณี มีความคิดเห็นและความเชื่อไปในทางเดียวกัน หรือมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกัน หรือภายใต้กฎหมายเดียวกัน หรือมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้าย ๆ กันร่วมกัน หรือมีผลประโยชน์อาชีพคล้ายคลึงกัน ซึ่งหมายถึงมีความคล้ายคลึงกันหรือมีการกระทำอย่างเดียวกันนั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ความหมายของชุมชน จึงน่าจะหมายถึงบริเวณที่มีคนหรือประชาชนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีการกระทำอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่นบริเวณริมแม่น้ำ ลำคลอง หรือบริเวณที่มีแหล่งน้ำ จะมีประชาชนไปตั้งบ้านเรือนอยู่หลายหลังอาจเป็น 10 หรือ 100 หลังคาเรือน และประชาชนดังกล่าวจะมีความสนใจหรืออาชีพคล้ายกัน หรือ

---

[1] สมทรง, เรื่องเดิม, น. 1.

[2] เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

อย่างเดียวกัน เช่นทำไร่เหมือนกัน ทำการประมงเหมือนกัน ค้าขายเหมือนกัน ทำงานโรงงานอุตสาหกรรมเหมือนกัน นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน มีประเพณีเหมือนกัน เหล่านี้เป็นต้น

<u>แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชน</u>

มีผู้กล่าวถึงโรงเรียนกับชุมชนไว้มากมายด้วยกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น "ปรัชญา" หรือ "แนวคิด" ก็ได้ ผู้เขียนได้รวบรวมมากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนเป็นของชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชน
2. โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. โรงเรียน : องค์กรในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน
4. โรงเรียนเป็นองค์กรและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชน
5. โรงเรียนคือแหล่งอบรมคนให้ชุมชน
6. โรงเรียนคือแหล่งวิทยากรและวิทยาการของชุมชน
7. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนตอบสนองความต้องการของชุมชน และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน
8. โรงเรียนจะทำหน้าที่คัดเลือกและให้ความรู้ รวมทั้งสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียนเป็นไปตามที่ชุมชนต้องการ
9. โรงเรียนมิใช่แต่เพียงรักษาและสืบทอดของเก่าเท่านั้น แต่ยังต้องเผยแพร่ความรู้ใหม่ ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ชุมชนอีกด้วย
10. เนื่องจากโรงเรียนเป็นของชุมชน ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างแข็งขัน และเป็นจริงเป็นจัง
11. โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อชุมชน ชุมชนจึงควรมีส่วนกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และมีส่วนในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน

สรุปท้ายบท

ความหมายของโรงเรียนมีความหมายกว้างไกล ลึกกว่าการเป็นสถานที่ที่เรียนหนังสือของนักเรียน หรือเป็นสถานที่ที่สอนหนังสือของครูเท่านั้น แต่หมายถึงสถานที่ที่ให้การฝึกฝนอบรมคนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี เป็นต้น

ส่วนความหมายของชุมชนนั้น หมายถึงบริเวณที่มีคนหรือประชาชนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีการกระทำอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

โรงเรียนกับชุมชนย่อมเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างมาก เพราะโรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน นอกจากนั้นโรงเรียนยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งวิทยากร และวิทยาการของชุมชน เป็นองค์กรและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชน เมื่อเป็นเช่นนี้ชุมชนจึงควรมีส่วนกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และมีส่วนในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนด้วย

บทที่ 3

ลักษณะของชุมชน

การพิจารณาเรื่องของชุมชน หรือลักษณะของชุมชนนั้น มีองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ 5 ประการ[1] คือ คน ความสนใจของคน ความสัมพันธ์ การปฏิบัติต่อกัน และอาณาบริเวณ ลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว ก่อให้เกิดชุมชน 2 ลักษณะ ที่โรงเรียนจะต้องเกี่ยวข้องคือ

1. ชุมชนชนบท หรือชุมชนปฐมภูมิ
2. ชุมชนในเมือง หรือชุมชนทุติยภูมิ

จะได้อธิบายถึงรายละเอียดของชุมชนทั้ง 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. <u>ชุมชนชนบท หรือชุมชนปฐมภูมิ</u> (Primary Community) บางทีก็เรียกกันว่าชุมชนท้องถิ่น ลักษณะของชุมชนชนบทหรือชุมชนปฐมภูมิพอจะแยกออกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1.1 จำนวนคนไม่มากนัก และมีเชื้อสายที่มาคล้ายคลึงกัน เช่นเป็นคนอิสานด้วยกัน เป็นชาวทะเลด้วยกัน

1.2 สมาชิกของชุมชนมีความสนใจใกล้เคียงกัน มีความเชื่อประเพณีเป็นไปในทางเดียวกัน เช่นมีอาชีพทำไร่ด้วยกัน ค้าขายใกล้เคียงกัน พูดสำเนียงเดียวกัน

1.3 มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Relation) คือสมาชิกในชุมชนจะติดต่อสัมพันธ์ในลักษณะรู้จักกันเป็นส่วนตัว เช่นคนจะรู้จักกันหมดทั้งชุมชนนั้น ๆ หรือถ้าไม่รู้จักชื่อก็จำหน้าได้ว่าใครเป็นใคร เวลาพบกันก็ทักทายกัน เป็นต้น

1.4 สมาชิกของชุมชนจะปฏิบัติต่อกันอย่างคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอกัน มีความเป็นกันเองอย่างมาก ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติกลางที่วางไว้

1.5 อาณาบริเวณของชุมชนไม่กว้างขวางมากนัก คือบริเวณหรือเนื้อที่ที่ตั้ง

---

[1]ไพรัตน์ เดชะรินทร์ <u>ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน</u>, น. 8

บ้านเรือนไม่มากนัก

1.6 การเลื่อนชั้นของสังคม การอพยพโยกย้าย และการเปลี่ยนอาชีพมีน้อย โดยมากมักประกอบอาชีพเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นอาชีพการเกษตร รักถิ่นฐานไม่ชอบอพยพโยกย้ายไปไหนง่าย ๆ

1.7 ครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจสำคัญ เช่นทำเครื่องมือเครื่องใช้เอง ทำอาหารเอง ทอเสื้อผ้าใช้เอง เก็บผัก หาเนื้อหาปลามาทำอาหารรับประทานเอง จึงมีการซื้อขายเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น

1.8 มีครอบครัวใหญ่ คือสมาชิกในครอบครัวมีมาก นอกจากพ่อแม่และลูกแล้ว อาจจะมีพ่อตา แม่ยาย พี่ ป้า น้า อา และครอบครัวอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

1.9 มีอัตราการเกิดสูง เนื่องจากไม่มีที่พักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ นอกจากในบ้าน เวลาอยู่ด้วยกันนาน จึงทำให้มีลูกมาก ประกอบกับชาวชนบทมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิดและวิธีคุมกำเนิด รายได้ก็น้อยไม่เพียงพอที่จะไปซื้อยาคุมกำเนิด หรือจ้างทำหมันได้

1.10 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เมื่อต้องการให้ช่วยเหลืองานส่วนรวมก็ช่วยเหลือกันดี เช่นช่วยขุดลอกคูคลอง ช่วยทำถนนหนทาง ช่วยงานวัด และการช่วยเหลือกันก็ไม่คิดมูลค่า หรือต้องการสิ่งตอบแทนแต่อย่างใด

1.11 สภาพความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก เช่น คนที่มั่งมีกับคนยากจนก็ไม่ต่างกันมากจนเกินไปนัก

จึงกล่าวได้ว่าชุมชนชนบท มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีคนไม่มากนัก มีความสนใจใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ สมาชิกจะปฏิบัติต่อกันอย่างคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอกัน และมีอาณาบริเวณไม่มากนัก เป็นต้น

<u>ปัญหาของชุมชนชนบท</u>

ปัญหาของชุมชนชนบทนั้นมีมากมายด้วยกัน แต่ก็มีปัญหาหลัก ๆ ที่สำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ ความยากจน ด้อยการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บ และความเฉื่อยชา ซึ่งเป็นปัญหาที่

บรรณานุกรม

ปัญญา น้ำเพชร "การบริหารการเงินโรงเรียน" ในชี้ทางนักบริหารการศึกษา โดย นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, ธรรมรส โชติกุญชร, จัดพิมพ์โดยสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2524, 284 หน้า

วิจิตร วรุตบางกูร และคนอื่น ๆ การบริหารโรงเรียน และการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร : ชนิษฐการพิมพ์, 2520, 178 หน้า

สมทรง เขมะวิชานุวัต การศึกษากับการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : ทวีกิจการพิมพ์, 2521, 232 หน้า

สมศักดิ์ ศรีมาโนชญ์ การศึกษากับการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2523, 128 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน หน่วยที่ 1-7 กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525, 230 หน้า

สุมน อมรวิวัฒน์ "โรงเรียนกับชุมชน" ในประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่องค์การบริหารส่วนจังหวัดทั่วราชอาณาจักร รุ่นที่ 1 กรุงเทพมหานคร . โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2524, 408 หน้า

สุวัฒน์ มุทธเมธา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรุงเทพมหานคร . สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524, 130 หน้า

เกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ จะหมุนเวียนกันไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงปัญหาทั้ง 4 ประการนี้ก่อน และจะกล่าวถึงปัญหาอื่น ๆ ตามลำดับไป

1. <u>ความยากจน</u> ประชาชนในชุมชนชนบทมักจะมีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จะพบกับปัญหาความยากจนหรือความขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เช่น ขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ ปลูกข้าวไม่พอกินไม่พอขาย ขาดแคลนโคกระบือสำหรับใช้ไถนา หรือโคกระบือเป็นโรคล้มตาย อาหารการกินและทรัพยากรในท้องถิ่นหมดสิ้นไปหรือลดน้อยลง (เป็ดไก่ หมูเป็นโรคล้มตาย สัตว์น้ำน้อยลงไม่พอกิน)[1] นอกจากนี้จำนวนประชาชนในชุมชนชนบทยังเพิ่มมากขึ้น เพราะไม่รู้วิธีการคุมกำเนิด จึงทำให้ความยากจนเข้มข้นขึ้น เพราะเดิมประชาชนไม่มากนัก สามารถหาอาหารการกินจากทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น พืชผัก สัตว์น้ำได้ แต่ปัจจุบันทรัพยากรดังกล่าวลดน้อยลง แต่ประชาชนกลับมีมากขึ้น จึงทำให้ความยากจนเข้มข้นขึ้น ประกอบกับมีการเปรียบเทียบกับประชาชนที่ร่ำรวยจึงรู้สึกว่า ความยากจนยิ่งเข้มข้นขึ้นไปอีก

จากสถิติคนไทยประมาณ 50 ล้านคน พบว่ามีคนยากจนประมาณ 11 ล้านคน สำหรับคนยากจนเหล่านี้ ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนชนบท ซึ่งต้องทำงานตลอดทั้งปี แต่มีรายได้ครอบครัวละประมาณ 2800 บาทต่อปี ทั้งยังมีเด็กอดอยาก เป็นโรคขาดสารอาหารถึงประมาณ 4.5 ล้านคน และที่ขาดสารอาหารถึงขั้นเสียชีวิตปีละประมาณ 50,000 คน[2]

2. <u>ด้อยการศึกษา</u> เนื่องจากประชาชนในชุมชนชนบทยากจนกันมาก จึงได้รับการศึกษาน้อย จากสถิติเด็กในวัยเรียน มีประมาณ 8 ล้านคนเศษ แต่ได้เรียนในโรงเรียนเพียง 6 ล้านคนเศษ ส่วนอีก 2 ล้านคนเศษที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนก็เพราะความยากจน สำหรับ

---

[1]จินตนา สรีตงกุล และคนอื่น ๆ "3 ปีของแผนพัฒนาชนบทพื้นฐานยากจน" <u>วารสารเศรษฐกิจและสังคม</u> ฉบับเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน 2527, น. 24

[2]พูนทรัพย์ การย์เกรียงไกร "การคลี่คลายปัญหาสังคมกับงานพัฒนาเอกชน" <u>หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน</u>" ฉบับวันที่ 21 พฤศจิกายน 2527, น. 5

เด็กที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาเพียง 48% เท่านั้น อีก 52% ไม่ได้เรียนต่อ จากตัวเลขนี้จะพบว่า เด็กในชนบทได้เรียนต่อเพียง 5-10% เท่านั้น แต่บางท้องถิ่นไม่ได้เรียนต่อเลยก็มี ส่วนชุมชนในเมืองนั้นจะมีเด็กได้เรียนต่อถึง 90% จึงเห็นได้ว่าเด็กในชนบทได้เรียนต่อมัธยมศึกษาน้อยมาก ยิ่งโอกาสจะเรียนต่อถึงระดับอุดมศึกษาก็น้อยลงไปอีก ประชาชนในชนบทจึงด้อยการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากจะด้อยการศึกษายังมีเด็กในวัยเรียนต้องไปรับจ้างทำงานตามสถานประกอบการ และกิจการอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากอีกด้วย จากการสำรวจของกรมแรงงานช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม 2523 - พฤษภาคม 2526 พบว่าเด็กที่รับจ้างทำงานตามสถานประกอบการและกิจการอุตสาหกรรมเป็นเด็กที่ไม่เคยเรียนหนังสือเลย 4.56% เรียนต่ำกว่า ป.4 6.6% เรียนจบ ป.4 35.46% ป.6 51.34% สำหรับสาเหตุของการเข้ามาใช้แรงงานของเด็กคือปัญหาความยากจน ตัวเลขจากกรมแรงงานรายงานว่า เนื่องมาจากความยากจนถึง 86.64%[1] จึงกล่าวได้ว่าสภาพความยากจนในชุมชนชนบทนั้นทำให้ประชาชนด้อยการศึกษา และต้องใช้แรงงานเด็กในการกิจการอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก

3. <u>โรคภัยไข้เจ็บ</u> จากการที่ประชาชนในชุมชนชนบทมีฐานะยากจนกันมาก จึงทำให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือด้อยการศึกษา หรือเกิดความไม่รู้ตามมา ผลที่เกิดจากด้อยการศึกษาหรือความไม่รู้ก็คือ ไม่รู้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เช่นไม่รู้ในการเลือกกินอาหารที่มีประโยชน์ ไม่รู้โทษของการกินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ไม่รู้ถึงโทษของกินยาชุด หรือใช้ยาจากคนขายยาเร่ตามหมู่บ้านและอื่น ๆ อีกมาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ประชาชนในชนบทมีโรคภัยไข้เจ็บกันมาก และโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นกันมากมักจะเป็นโรคทางเดินอาหาร โรคทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง โรคไข้จับสั่น และโรคฟัน เป็นต้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับตัวเลขการตายของเด็กและโรคขาดสารอาหารของเด็กหรือภาวะโภชนาการของเด็ก จากการสำรวจตัวเลขล่าสุดของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าอัตราการตายของเด็ก

---

[1]มูลนิธิเด็ก "20 พฤศจิกายน สำนึกคุณค่าของเด็กไทย" <u>หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน</u> ฉบับวันที่ 20 พฤศจิกายน 2527, น. 5

ในชนบท มีอัตราการตายสูงกว่าเด็กในเขตเมือง คือเด็กในชนบทมีอัตราการตาย 46 ต่อ 1,000 แต่เด็กในเมืองมีอัตราการตายเพียง 32 ต่อ 1,000 ส่วนภาวะโภชนาการนั้น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้สำรวจครั้งล่าสุด ระหว่างเดือนตุลาคม 2526 - มกราคม 2527 พบว่าจากจำนวนเด็ก 1 ล้านคน ป่วยเป็นโรคขาดสารอาหารถึงร้อยละ 35.23[1] ยิ่งไปกว่านั้นยังพบจากการวิจัยของกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข อีกว่าภาคอีสาน มีเด็กที่บกพร่องทางโภชนาการหรือขาดสารอาหารถึงร้อยละ 55.6 ของเด็กทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าทุกภาคของประเทศไทย และจากการวิจัยของนักศึกษาวิทยาลัยครูนครราชสีมาพบว่าเด็กนักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพทำนา จะขาดสารอาหารสูงสุดถึงร้อยละ 70.03 แต่เด็กนักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย จะขาดสารอาหารร้อยละ 30 ส่วนเด็กนักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นข้าราชการจะไม่ขาดสารอาหารเลย[2]

ยังพบอีกว่าประชาชนในชุมชนชนบทยากจนมีอัตราการป่วยและตายด้วยโรคระบบทางเดินอาหารไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของอัตราการป่วยและตายด้วยโรคอื่น ๆ ส่วนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับการบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไม่ถึง 50% หญิงมีครรภ์ หญิงลูกอ่อน และเด็กทารกเสียชีวิตด้วยขาดการดูแลในระยะต่าง ๆ[3]

นอกจากนี้สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลยังเปิดเผยว่าปัจจุบันภาวะการเจ็บป่วยของประชาชนไทยปรากฏว่าในเขตชนบทมีการเจ็บป่วยมากกว่าในเขตเมือง และผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตรมีอัตราการเจ็บป่วยสูงสุด คือมีอัตราการเจ็บป่วยถึง 86.9 ต่อประชากร 1,000 คน ส่วนผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับวิชาการมีอัตราการเจ็บป่วย 47.8 ต่อ 1,000 คน และพบว่าประชากรที่มีการศึกษาสูงมีอัตราการเจ็บป่วยน้อยกว่าผู้มี

---

[1]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

[2]"ลูกอีสานหัวโต ขาดวิตามินโด๊ป ลูกข้าราชการขุนจนอ้วนพี" ข่าวจาก<u>หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน</u> ฉบับวันที่ 28 ตุลาคม 2527

[3]จินตนา, เรื่องเดิม, น. 30

การศึกษาต่ำ[1]

4. <u>ความเฉื่อยชา</u> เมื่อประชาชนในชุมชนชนบทมีโรคภัยไข้เจ็บกันมาก เช่นปวดท้องอยู่เสมอ ปวดฟันบ่อย ๆ เป็นหวัดคัดจมูก ตามผิวหนังก็เป็นโรคผิวหนัง ต้องนั่งเกาที่คันอยู่ตลอดเวลา เหล่านี้ย่อมทำให้ชีวิตหมดรสชาดกลายเป็นคนเฉื่อยชา มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เท่านั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ การทำงานตามอาชีพของตนก็ทำได้ไม่เต็มที่ ทำบ้างไม่ทำบ้าง จึงเป็นผลทำให้เกิดความยากจนตามมา

จะเห็นได้ว่าปัญหาของชุมชนชนบทที่กล่าวมาทั้ง 4 ประการนี้ เป็นปัญหาหลัก ๆ ที่สำคัญ และเป็นสายโซ่สัมพันธ์ส่งผลกระทบกันอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย (Vicious Cycle) ซึ่งจะหมุนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด[2] เริ่มตั้งแต่ความยากจนของประชาชนในชุมชน จะทำให้เป็นภาระที่จะต้องจัดการกับภาระเกี่ยวกับปากท้อง จึงละเลยในการศึกษาหาความรู้ ด้อยการศึกษา จึงขาดความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยโรคภัยก็เบียดเบียน กลายเป็นคนเฉื่อยชา มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เท่านั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเกิดความยากจนตามมาอีกไม่มีที่สิ้นสุด ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

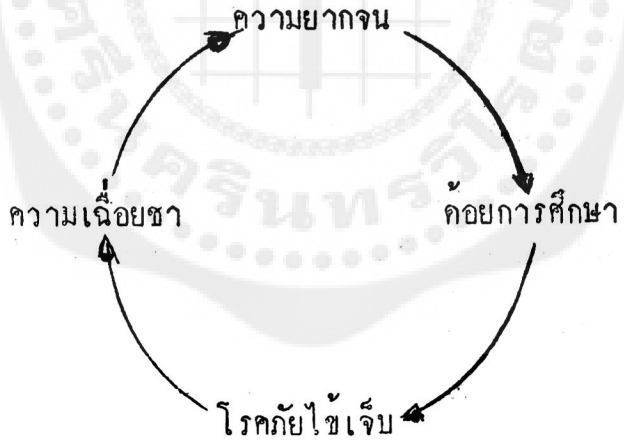

---

[1]"พบชาวไร่ชาวนาตายมากกว่าคนเมือง เรื่องธรรมดาของไทย" ข่าวจาก <u>หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน</u> ฉบับวันที่ 5 พฤศจิกายน 2527

[2]วีระพงษ์ รามางกูร, ดร. "ปัญหาเศรษฐกิจ" เอกสารสรุปคำบรรยายเรื่อง "แนวทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย" 19-21 ธันวาคม 2523

นอกจากปัญหาหลักทั้ง 4 ประการนี้จะเป็นสายโซ่สัมพันธ์ส่งผลกระทบกันอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย เช่น อาชญากรรมต่าง ๆ การลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาโสเภณี ยาเสพติด คนย้ายถิ่น คนจรจัดและปัญหาชุมชนแออัด ดังนั้นปัญหาของชุมชนชนบทจึงส่งผลกระทบถึงชุมชนในเมืองด้วย[1] แต่สาเหตุที่มันเกิด จน เจ็บ จ๋อง โจร (ความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ ด้อยการศึกษา การลักเล็กขโมยน้อย) ไม่ได้เกิดโดยตัวของมันเองทั้งหมด มันเปรียบเสมือนก้อนน้ำแข็งที่ลอยน้ำ จน เจ็บ จ๋อง โจร คือส่วนที่ลอยพ้นน้ำ สำหรับสาเหตุที่มองไม่เห็นตัวตน ที่เป็นสาเหตุอยู่ลึก ๆ ของปัญหานั้นคือ ปัญหาภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง น้ำท่วม ปัญหาจากทรัพยากรถูกทำลายไปมากแล้ว ปัญหาการกระจายงบประมาณและการบริการจากรัฐไม่ทั่วถึง ปัญหาระบบราชการ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ปัญหาวัฒนธรรมและจริยธรรมเสื่อมถอยลง[1]

สำหรับปัญหาของชุมชนชนบทที่เกิดจากปัญหาหลัก และเป็นสาเหตุของปัญหาหลัก 4 ประการนั้น ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. <u>ปัญหาประชาชนย้ายถิ่น</u> เนื่องจากปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทจึงทำให้ประชาชนย้ายไปหางานทำในเมือง ทำให้กลายเป็นคนจรจัดบ้าง เกิดปัญหาชุมชนแออัดในเมืองตามมาอีกบ้าง นอกจากนี้ การที่ประชาชนย้ายถิ่นอาจเกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม ทรัพยากรในชนบทถูกทำลายไปมาก จนประกอบอาชีพไม่ได้ จึงต้องย้ายถิ่นเข้าไปในเมือง สำหรับตัวเลขเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชาชนในชนบทเข้าไปในเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครนั้น เลขาธิการสถิติแห่งชาติได้เปิดเผยว่า เมื่อปี พ.ศ. 2526 มีถึง 94,700 คน หรือเกือบ 1 แสนคน ส่วนใหญ่เป็นหนุ่มสาวและเด็ก และเป็นหญิงมากกว่าชาย สำหรับในจำนวนเกือบ 1 แสนคนนี้ พบว่าเป็นประชาชนจากภาคอีสานมากที่สุด คือ 47% รองลงมาตามลำดับคือ ภาคกลาง 31% ภาคเหนือ 13% และภาคใต้

---

[1]สมพันธ์ เตชะอธึก เรียบเรียงจากปาฐกถาของนายแพทย์สำเริง แหยงกระโทก เรื่อง "โรงพยาบาลชุมชนกับการพัฒนาชนบท" ใน<u>มติชนสุดสัปดาห์</u> ฉบับพิเศษวันอาทิตย์ที่ 18 พฤศจิกายน 2527

9% นอกจากนี้ยังมีตัวเลขที่น่าสนใจอีกเช่น ประชาชนที่ย้ายถิ่น ด้อยการศึกษา ไม่จบประถมศึกษา มีถึง 66% จบระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 19% ไม่เคยเข้าโรงเรียนเลย 2.2% เคยทำเกษตรกรรมมาก่อน 81% ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างเอกชน 85% และทำงานใช้แรงงาน 47%[1] จึงเห็นได้ว่าปัญหาประชาชนย้ายถิ่น เป็นปัญหาที่เกิดจากความยากจนและด้อยการศึกษานั่นเอง

2. <u>ปัญหาการกระจายงบประมาณและการบริการจากรัฐไม่ทั่วถึง</u> ในชุมชนชนบทมักได้รับงบประมาณจากรัฐบาลน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนบทที่ห่างไกล กันดาร เช่น งบประมาณทางการศึกษา ขาดแคลนอาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งครูที่สอน บางแห่งมีครูเพียงคนเดียวเท่านั้น จึงทำให้ประชาชนด้อยการศึกษา และยากจน ส่วนการบริการจากรัฐก็เช่นกัน มักไม่ทั่วถึงถึงชนบท เช่นการสร้างถนน การบริการทางด้านสาธารณสุข การบริการทางการเกษตร การชลประทาน เป็นต้น

3. <u>ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง</u> ในชุมชนชนบทซึ่งมักจะมีผลิตผลทางการเกษตร เช่นพืชผักต่าง ๆ พืชผลต่าง ๆ หมู เป็ด ไก่ ที่ประชาชนเลี้ยงไว้ขาย มักจะถูกพ่อค้าคนกลางเข้าไปซื้อกดราคา โดยไปซื้อราคาถูก แต่นำไปขายราคาแพง ประชาชนจะนำออกไปขายเองก็ไม่มียานพาหนะ หรือไม่คุ้มกับค่ายานพาหนะ ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนในชนบทที่ยากจนยังกู้เงินจากพ่อค้าคนกลาง โดยขอใช้เป็นพืชผลทางการเกษตร โดยพ่อค้าคนกลางคิดดอกเบี้ยสูงมาก ประชาชนที่ยากจนก็ย่อมกู้เงินเพราะไม่มีทางเลือก จึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบว่าความเจริญในเมืองได้มาจากการขูดรีดในชนบทนั่นเอง เพราะชาวชนบทเป็นผู้ที่ต้องทำการผลิตผลทางการเกษตรเลี้ยงดูชาวเมือง และผลิตผลทางการเกษตรก็ถูกกดราคาดังกล่าวแล้ว ทั้ง ๆ ที่ชาวชนบทต้องซื้อสินค้าทางด้านอุตสาหกรรมโดยไม่มีทางต่อรองแต่อย่างใด[2]

---

[1]" เปิดเผยสถิติคนทิ้งนาเข้ากรุง" ข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 2 มกราคม 2528

[2]องค์กรค่ายอาสาพัฒนา 14 สถาบัน <u>เบิกฟ้าชนบทไทย</u> น. 58

4. ปัญหาวัฒนธรรมและจริยธรรมเสื่อมถอย เนื่องจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้แพร่หลายเข้าไปในชุมชนชนบท จึงทำให้ประชาชนนิยมวัฒนธรรมสมัยใหม่ ขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เมื่อมีการสร้างถนนหนทางเข้าไปในชุมชนชนบท มีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เข้าไป ประชาชนก็นิยมใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์กันมากขึ้น เลิกใช้เกวียนล้อเลื่อน เลิกไถนาด้วยวัวควาย หันไปใช้เครื่องไถนาแทน ไม่นิยมใช้เครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ แต่นิยมใช้พลาสติกแทน เป็นต้น ทางด้านจริยธรรม ประชาชนเข้าวัดเพื่อทำบุญ ฟังธรรมะน้อยลง เห็นแก่ตัวมากขึ้น ขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

5. การคมนาคมไม่สะดวก ชุมชนชนบทเป็นจำนวนมากที่ไม่มีถนนหนทางติดต่อกับตัวเมือง บางแห่งมีถนนก็ขรุขระ ไปมาไม่สะดวก เพราะเป็นถนนชั่วคราว เมื่อถึงฤดูฝนก็ใช้การไม่ได้ เมื่อประชาชนมีผลิตผลทางการเกษตรก็นำไปขายในตัวเมืองไม่สะดวก หรือค่าขนส่งแพงมาก ราคาขายในชนบทจึงถูกมาก เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยกระทันหันก็ไปโรงพยาบาลได้ล่าช้ามาก

6. ปัญหาอบายมุข เนื่องจากอาชีพของประชาชนเป็นอาชีพเกษตรกรรม เมื่อว่างจากฤดูทำไร่ทำนาก็ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเล่นการพนัน เช่น ตีไก่ กัดปลา เล่นถั่ว โป เป็นต้น นอกจากนี้ยังดื่มสุรากันหัวราน้ำ และมักจะทำสุราเถื่อนไว้กินกันเองด้วย

7. อัตราการเกิดและการตายมีปริมาณสูง เพราะขาดการบริการสาธารณสุขที่ดี เช่นขาดบริการในการคุมกำเนิด หรือขาดความรู้ในการวางแผนครอบครัว จึงทำให้แต่ละครอบครัวมีบุตรมาก ส่วนอัตราการตายมีปริมาณสูงก็เพราะมีโรคภัยไข้เจ็บกันมาก ขาดความรู้ในการป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โรงพยาบาลมีน้อย การรักษาโรคภัยไข้เจ็บใช้หมอผีเป็นต้น

8. การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น เมื่อมีงานแต่งงาน บวชนาค งานศพ ทำบุญบ้านหรืองานฉลองต่าง ๆ ก็จัดกัน 2-3 วัน มีการเลี้ยงอาหาร เลี้ยงสุรากันอย่างฟุ่มเฟือย หรือเมื่อถึงวันพระมีการทำบุญที่วัดก็ทำอาหารไปใส่บาตรกันจนเหลือเฟือ เป็นต้น

9. ภัยธรรมชาติ เนื่องจากความไม่แน่นอนของดินฟ้าอากาศ จึงมีผลต่อการ

ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ป่าไม้ถูกทำลายลงจำนวนมาก ทำให้ขาดความสมดุลย์ตามธรรมชาติ จึงเกิดปัญหาฝนแล้ง แต่ถ้าฝนตกก็เกิดปัญหาน้ำท่วมตามมาอีก ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกรเป็นอย่างมาก เพราะภัยธรรมชาติเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อผลผลิตของเกษตรกร ดังนั้นจึงทำให้ชุมชนชนบทซึ่งมีประชาชนประกอบอาชีพทางการเกษตรซึ่งตามปกติมีสภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำอยู่แล้วยิ่งยากจนลง และมีหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

10. <u>เป็นคนหัวโบราณและมีความเชื่อตามประเพณี</u> เช่นมีความคิดแคบและจำกัด ยากต่อการเปลี่ยนแปลง เช่นมีความเชื่อในประเพณีไสยศาสตร์ การอยู่ไฟ เป่าน้ำมนต์ เชื่อในโชคลางและเคยเชื่ออย่างไรก็เชื่ออย่างนั้น

จะเห็นได้ว่าปัญหาของชุมชนชนบทนั้นมีอยู่มากมาย แต่ก็มีปัญหาหลัก ๆ อยู่ 4 ประการด้วยกันคือ ความยากจน ด้อยการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บ และความเฉื่อยชา จากปัญหาหลักนี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย เช่นปัญหาประชาชนย้ายถิ่น ปัญหาโสเภณี และปัญหาหลักดังกล่าวมีสาเหตุมาจากปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น

<u>การแก้ปัญหาของชุมชนชนบท</u>

เนื่องจากโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กัน เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นโรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน เมื่อชุมชนมีปัญหา โรงเรียนจะต้องช่วยแก้ปัญหา ดังนั้นในการแก้ปัญหาของชุมชนชนบท (จะได้กล่าวถึงเฉพาะการแก้ปัญหาโดยใช้การศึกษาในโรงเรียนเท่านั้น) จะทำได้ดังต่อไปนี้

1. <u>การแก้ปัญหาความยากจน</u> โรงเรียนจะช่วยได้ด้วยการให้การศึกษาทางวิชาชีพต่าง ๆ แก่เด็กและประชาชนในชุมชนชนบท โรงเรียนโดยทั่ว ๆ ไปมักจะเน้นความรู้ด้านวิชาการ หรือสอนแต่หนังสือ เมื่อเด็กจบการศึกษาแล้วจึงทำงานไม่เป็น ไม่มีวิชาชีพติดตัว ความยากจนถึงเข้มข้นยิ่งขึ้นไปอีก แต่ถ้าทางโรงเรียนได้เน้นทางด้านวิชาชีพต่าง ๆ เด็กที่จบการศึกษาออกไปแล้วก็จะช่วยตัวเองได้ มีงานทำ ความยากจนก็จะผ่อนคลายลง นอกจาก

โรงเรียนจะสอนเด็กแล้ว ยังจะสอนประชาชนด้วย เมื่อประชาชนว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือพบกับความแห้งแล้ง หรือน้ำท่วม ก็หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ทางโรงเรียนสอนให้ ปัญหาความยากจนก็จะเบาบางลง นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจจะสอนเรื่องการคุมกำเนิดให้มีความมักน้อย ไม่ต้องไปเปรียบเทียบฐานะของตนกับผู้อื่น เป็นต้น

2. <u>การแก้ปัญหาด้อยการศึกษา</u> ปัญหาด้อยการศึกษาซึ่งเกิดจากความยากจน ทำให้ไม่สามารถจะศึกษาได้ ถ้าหากได้แก้ปัญหาความยากจนตามข้อ 1 ได้ ปัญหาด้อยการศึกษาก็จะไม่มี เพราะเมื่อประชาชนพอมีพอกิน มีอาชีพ ก็ย่อมจะสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาหรือศึกษาต่อได้

3. <u>การแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ</u> ประชาชนในชุมชนชนบทมีโรคภัยไข้เจ็บกันมากก็เพราะด้อยการศึกษา ขาดความรู้ในการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย ดังนั้นการแก้ปัญหานี้ก็คือการให้การศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน ทางด้านการรักษาสุขภาพอนามัย การเลือกกินอาหารที่มีประโยชน์ โทษของการกินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ โทษของการกินยาชุด เป็นต้น เมื่อเด็กได้รับการศึกษาจากโรงเรียนดีแล้ว ก็จะรู้จักรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง พ่อแม่ ผู้ปกครองได้เห็นบุตรหลานของตนรักษาสุขภาพอนามัยดีก็อาจจะปฏิบัติตามบ้าง หรือบุตรหลานนำความรู้ไปเผยแพร่กับพ่อแม่ ผู้ปกครองของตน นอกจากทางโรงเรียนจะให้การศึกษาแก่เด็กแล้ว ครูในโรงเรียนอาจจะออกไปแนะนำประชาชนให้รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย หรือเชิญนายแพทย์ สาธารณสุขอำเภอ สาธารณสุขจังหวัด มาบรรยายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยให้ประชาชนในชุมชนฟังก็ได้ วิธีการให้ความรู้ดังกล่าวมาจะช่วยแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างมาก

4. <u>การแก้ปัญหาความเฉื่อยชาของประชาชน</u> ความเฉื่อยชาของประชาชนเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บนั่นเอง ดังนั้นการแก้ปัญหาตามข้อ 3 ด้วยการให้การศึกษาแก่เด็กและประชาชนก็จะทำให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บได้ เมื่อประชาชนปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ก็จะกระฉับกระเฉงคล่องแคล่วในการประกอบอาชีพ มีทั้งกำลังกายและกำลังใจในการทำงาน ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนก็จะหมดไป

จะเห็นได้ว่าปัญหาของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นปัญหาหลัก ๆ ที่สำคัญทั้ง 4 ปัญหา และเป็นสายโซ่สัมพันธ์ส่งผลกระทบกันอย่างต่อเนื่องนั้น สามารถจะแก้ปัญหาได้ด้วยการศึกษาในโรงเรียน

ทั้งสิ้น เช่นการให้การศึกษาทางวิชาชีพต่าง ๆ แก่เด็กและประชาชน จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ เมื่อประชาชนพอมีพอกินก็จะสามารถส่งบุตรหลานไปโรงเรียนได้ สภาพด้อยการศึกษาก็จะหมดไป เมื่อประชาชนได้รับการศึกษาดีพอสมควรก็จะรู้จักรักษาสุขภาพอนามัย ไม่มีปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ร่างกายแข็งแรง มีความกระฉับกระเฉง ไม่เฉื่อยชา สามารถที่จะทำงานประกอบอาชีพได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาความยากจนก็จะหมดไป จึงเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาด้วยการศึกษาในโรงเรียนนั้น ให้ประชาชนมีอาชีพหรือให้การศึกษาทางวิชาชีพ จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ และจะส่งผลให้แก้ปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ ทั้งปัญหาด้อยการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บ และความเฉื่อยชาตามลำดับ

อันที่จริงการแก้ปัญหาของชุมชนชนบทนี้รัฐบาลก็ได้พยายามแก้ปัญหามาโดยตลอด เช่น มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วถึง 5 ฉบับ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน และปัจจุบันกำลังใช้แผน 5 (พ.ศ. 2525-2529) การแก้ปัญหาชุมชนชนบทด้วยการพัฒนาชนบทแนวใหม่ และสามารถดำเนินไปด้วยการร่วมมือของข้าราชการ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข สำหรับกระทรวงศึกษาธิการก็ใช้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวแล้วเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหานั่นเอง และการแก้ปัญหาชุมชนชนบทด้วยการศึกษาในโรงเรียนนี้จะทำได้ทุกตำบล เพราะมีโรงเรียนตั้งอยู่ในทุกตำบล และเกือบทุกหมู่บ้านทีเดียว

ส่วนการแก้ปัญหาของชุมชนชนบทที่เกิดจากปัญหาหลัก และเป็นสาเหตุของปัญหาหลัก 4 ประการ ซึ่งได้แก่ ปัญหาประชาชนย้ายถิ่น ปัญหาการกระจายงบประมาณ และการบริการจากรัฐไม่ทั่วถึง ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และปัญหาอื่น ๆ นั้น ผู้เขียนขอเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้การศึกษาในโรงเรียนเช่นกัน ดังต่อไปนี้

1. <u>การแก้ปัญหาประชาชนย้ายถิ่น</u> ซึ่งปัญหานี้เกิดจากปัญหาความยากจนและด้อยการศึกษาของประชาชน ภัยธรรมชาติ เป็นต้น ถ้าหากโรงเรียนสอนวิชาอาชีพ สอนให้นักเรียนและประชาชนในชุมชนรู้จักช่วยตัวเองได้ แนะนำให้ขยัน ประหยัด ละเว้นจากอบายมุขได้ เมื่อประชาชนพอมีพอกิน มีความเป็นอยู่ดีพอสมควร ก็คงไม่อยากย้ายถิ่นไปไหน และถ้าแนะนำให้ประชาชนรักบ้านเกิด รักท้องถิ่นของตน และชี้ให้เห็นถึงปัญหาของชุมชนใน

เมือง ซึ่งมีความแออัด ค่าใช้จ่ายสูงและอื่น ๆ อีกมาก ประชาชนก็คงไม่อยากย้ายถิ่นแน่นอน

2. <u>การแก้ปัญหาการกระจายงบประมาณและการบริการจากรัฐไม่ทั่วถึง</u> ปัญหานี้ควรแนะนำให้ประชาชนช่วยตัวเองให้มากที่สุด ให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองให้มากที่สุด และประการสำคัญต้องให้ประชาชนร่วมมือกันทำงาน ร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาต่าง ๆ และถ้าทางโรงเรียนจะเป็นผู้นำในการแก้ปัญหานี้ ย่อมประสบผลสำเร็จได้ง่าย เพราะประชาชนในชนบทมีความเชื่อถือและศรัทธาครูใหญ่ และคณะครูอยู่แล้ว

3. <u>ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง</u> ถ้าหากทางโรงเรียนพยายามให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจกัน แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ก็อาจแก้ปัญหานี้ได้ ด้วยการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ย่อย ๆ หรือรวมกลุ่มกันนำผลิตผลทางการเกษตรไปขายเอง ไม่ต้องขายให้พ่อค้าคนกลาง ทางโรงเรียนอาจเป็นผู้นำในเรื่องนี้ได้ ส่วนการกู้ยืมเงินนั้นควรชี้แจงให้ประชาชนใช้บริการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารออมสินและธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ไม่ควรกู้เงินจากพ่อค้าเพราะคิดดอกเบี้ยสูง และเอารัดเอาเปรียบประชาชนมากเกินไป

4. <u>การแก้ปัญหาวัฒนธรรมและจริยธรรมเสื่อมถอย</u> การสอนนักเรียนในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ด้วยการปลูกฝังให้นักเรียนอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งศิลปะพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ประเพณีของท้องถิ่น ทางด้านจริยธรรมก็ฝึกฝนอบรมให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความขยัน ประหยัด ละเว้นจากอบายมุข อย่างไรก็ตามครูใหญ่และคณะครูจะต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อนักเรียนและประชาชนในชุมชนด้วย

5. <u>การแก้ปัญหาการคมนาคมไม่สะดวก</u> การใช้การศึกษาในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้เช่นกัน เช่นการให้เด็กได้สำนึกถึงการช่วยเหลือชุมชน และเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน อาจจะช่วยกันสร้างถนน หรือซ่อมถนนหนทางเพื่อให้ใช้การได้ นอกจากนี้ในด้านประชาชนในชุมชน ทางโรงเรียนอาจเชิญประชาชนมาประชุมวางแผน และปรึกษาหารือเพื่อช่วยกันสร้างถนนและซ่อมถนนก็ย่อมทำได้ หรือทางโรงเรียนร่วมกับสภาตำบลดำเนินการเรื่องนี้ก็ได้เช่นกัน เพราะครูใหญ่ของโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไปก็เป็นเลขานุการสภาตำบลอยู่แล้ว

6. <u>การแก้ปัญหาอบายมุข</u> ปัญหาอบายมุขมีสาเหตุมาจากการว่างงาน เมื่อผ่านฤดูทำไร่ทำนาไปแล้ว ควรสอนวิชาชีพแก่ประชาชนเพื่อจะได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่

หมกมุ่นกับอบายมุข หรือชี้แจงให้เห็นโทษของอบายมุข สำหรับเด็กที่กำลังศึกษาในโรงเรียนก็เช่นกัน ควรฝึกฝนอบรมให้เป็นคนดี ละเว้นจากอบายมุขและสอนวิชาชีพต่าง ๆ ให้ เมื่อเด็กนำไปปฏิบัติที่บ้าน พ่อแม่ผู้ปกครองคงละอายใจที่จะปฏิบัติตามบ้าง ปัญหาอบายมุขในชุมชนชนบทคงจะหมดไปได้

7. <u>การแก้ปัญหาอัตราการเกิดและการตายมีปริมาณสูง</u> สำหรับการแก้ปัญหาอัตราการเกิดมีปริมาณสูงนั้น ทางโรงเรียนอาจเชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมเพื่อให้ความรู้ทางด้านประชากรศึกษา โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของประชากรที่มีคุณภาพ และโทษของการมีประชากรมากเกินไป เชิญนายแพทย์หรือสาธารณสุขจังหวัด หรือสาธารณสุขอำเภอมาให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติ ด้านการวางแผนครอบครัวแก่ประชาชน สำหรับเด็กในโรงเรียนก็อาจจะให้ความรู้ทั้งทางด้านประชากรศึกษาและการวางแผนครอบครัวได้เช่นกัน

ส่วนการแก้ปัญหาอัตราการตายมีปริมาณสูงก็เนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นการแก้ปัญหาก็ต้องแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บตามข้อ 3 เช่น การให้การศึกษาทางด้านการรักษาสุขภาพอนามัยแก่เด็กในโรงเรียนและประชาชนในชุมชน เมื่อเด็กและประชาชนรู้จักรักษาสุขภาพอนามัยดี ก็จะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และอัตราการตายก็จะมีปริมาณต่ำลงได้

8. <u>การแก้ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น</u> การศึกษาในโรงเรียนจะช่วยได้มาก ด้วยการฝึกฝนอบรมเด็กให้ประหยัดในการใช้จ่าย ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น เมื่อเด็กมีนิสัยในการประหยัดก็มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหานี้ได้ ส่วนประชาชนในชุมชนนั้นทางโรงเรียนควรชี้แจงให้รู้จักประหยัดในการใช้จ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องอบายมุขในข้อ 6 ถ้าหากแนะนำให้ประชาชนละเว้นอบายมุขได้ เช่นไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวกลางคืน ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยก็จะหมดไป หรือการจัดงานต่าง ๆ ก็ควรจัดเลี้ยงกันพอสมควร เป็นต้น

9. <u>การแก้ปัญหาภัยธรรมชาติ</u> ภัยธรรมชาติเช่นฝนแล้ง น้ำท่วม มักเกิดจากประชาชนตัดไม้ทำลายป่ากันมาก ดังนั้นจะต้องให้การศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน คือให้เด็กในโรงเรียนได้ช่วยกันปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า รวมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนถึงผลของการทำไร่เลื่อนลอย และการตัดไม้ทำลายป่า เมื่อป่าไม้ไม่ถูกทำลายหรือ

มีป่าไม้เพิ่มขึ้น ปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วมคงจะหมดไป

10. <u>การแก้ปัญหาเป็นคนหัวโบราณและมีความเชื่อตามประเพณี</u> การที่ประชาชนเป็นคนหัวโบราณ และมีความเชื่อตามประเพณีก็เพราะด้อยการศึกษานั่นเอง ดังนั้นการให้การศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนก็จะช่วยได้เช่นกัน เพราะการศึกษาจะฝึกฝนอบรมคนให้เป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่อสิ่งที่งมงายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องโชคลาง การบอกใบ้ให้หวย การทรงเจ้าเข้าผี เป็นต้น ส่วนความเชื่อตามประเพณีนั้นก็ไม่ควรงมงายเช่นกัน ประเพณีบางอย่างก็ควรรักษาไว้ แต่ก็ควรตัดรายละเอียดในบางเรื่องบางอย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่นการจัดงานที่เลี้ยงอาหารกันอย่างฟุ่มเฟือย หรือมีมหรสพมากมาย ก็ควรตัดออกเสียบ้าง เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาของชุมชนชนบท นับตั้งแต่ปัญหาความยากจน ปัญหาด้อยการศึกษา ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาการย้ายถิ่นของประชาชน ปัญหาอบายมุข และอื่น ๆ ย่อมจะใช้การศึกษาในโรงเรียนได้ เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกฝนให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีคุณธรรม เด็กจะรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มีอาชีพช่วยตัวเองได้ ประพฤติตนเป็นคนดี รู้จักละเว้นอบายมุข มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักระวังรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาของชุมชนชนบทจะหมดไปได้

2. <u>ชุมชนในเมืองหรือชุมชนทุติยภูมิ</u> (Secondary Community) ลักษณะของชุมชนประเภทนี้จะตรงกันข้ามกับชุมชนชนบทที่กล่าวมาแล้ว ดังรายละเอียดแต่ละข้อดังนี้

2.1 จำนวนคนมีเป็นจำนวนมาก และมีเชื้อสายที่แตกต่างกัน เช่นมาจากอิสาก็มี ปักษ์ใต้ก็มี ภาคเหนือก็มี ภาคกลางก็มี เป็นต้น

2.2 สมาชิกของชุมชนมีความสนใจแตกต่างกัน มีความเชื่อ และประเพณีที่แตกต่างกันมากเช่น บางคนมีอาชีพรับราชการ บางคนค้าขาย บางคนประกอบธุรกิจต่าง ๆ บางคนทำงานธนาคาร บริษัท บางคนนับถือศาสนาคริสต์ บางคนนับถือศาสนาอิสลาม บางคนนับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น

2.3 มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ (Formal Relation) คือการติดต่อสัมพันธ์ โดยมีสื่อกลางผ่านทางการงานหน้าที่ ไม่รู้จักกันเป็นส่วนตัว ต้องทำงานบริษัท

เดียวกัน กระทรวงเดียวกัน โรงเรียนเดียวกันจึงจะรู้จักกัน

2.4 สมาชิกของชุมชนจะปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติกลางที่วางไว้ ไม่ใช่ปฏิบัติต่อกันอย่างคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอกัน เช่นผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง หรือข้าราชการกับข้าราชการด้วยกัน เป็นต้น

2.5 มีอาณาบริเวณกว้างขวางมากพอสมควร มีอาคารบ้านเรือนตั้งอยู่มาก

2.6 การเลื่อนชั้นทางสังคม การอพยพโยกย้าย และการเปลี่ยนอาชีพมีมากกว่าชุมชนชนบท เช่นเปลี่ยนอาชีพจากรับราชการเป็นนักธุรกิจ เลื่อนชั้นจากเจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด เป็นผู้จัดการ เลื่อนชั้นจากระดับ 6 เป็นระดับ 7 เป็นต้น

2.7 มีการแบ่งงานและทำงานตามความถนัดเฉพาะอย่าง เช่นในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีพ่อบ้านหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว และแม่บ้านบางคนก็ออกไปทำงานนอกบ้านหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวเช่นกัน งานในบ้านก็อาจจะมีคนใช้ทำครัวคนหนึ่ง ทำความสะอาดบ้านคนหนึ่ง ทำสวนคนหนึ่ง เป็นต้น ในชุมชนก็จะมีคนเป็นกรรมกรตามโรงงานบ้าง เสมียนบ้าง ข้าราชการบ้าง ทนายความบ้าง นายแพทย์บ้าง เป็นต้น ต่างคนต่างทำงานตามความถนัดของตน

2.8 มีครอบครัวขนาดเล็ก โดยมีสามี ภรรยา และบุตร เพียง 4-5 คน

2.9 มีอัตราการเกิดต่ำ เพราะชาวเมืองมีความรู้ความเข้าใจในการคุมกำเนิด มีโรงพยาบาล สถานีอนามัย คลินิคมากมายที่จะบริการด้านการคุมกำเนิดอย่างเพียงพอ

2.10 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เพราะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีมากและรุนแรงกว่าในชนบท ทุกคนต้องต่อสู้เพื่อตัวเองและครอบครัว การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงมีน้อย

2.11 สภาพความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก เช่นมีคนที่ยากจนถึงขนาดหาเช้ากินค่ำ หรือเป็นคนขอทาน หรือขายพวงมาลัยตามสี่แยก ส่วนคนที่มั่งมีก็มีที่อยู่อาศัยใหญ่โต มีเงินเป็นร้อยล้านบาท กินอาหารตามโรงแรมใหญ่ ๆ เป็นประจำ เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่าชุมชนในเมืองมีลักษณะเป็นชุมชนที่มีคนจำนวนมาก มีเชื้อสายที่แตกต่างกัน มีความสนใจแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ สมาชิกจะปฏิบัติ

ต่อกันตามหน้าที่กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติกลางที่วางไว้ มีอาณาบริเวณกว้างขวาง สมาชิกเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวม สภาพความเป็นอยู่และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมากเป็นต้น

ปัญหาของชุมชนในเมือง

ปัญหาของชุมชนในเมืองมีหลายปัญหาที่เหมือนหรือคล้ายกับปัญหาของชุมชนชนบท แต่ก็มีปัญหาที่แตกต่างไปจากปัญหาของชุมชนชนบทก็มี เช่นกัน จะได้กล่าวถึงปัญหาของชุมชนในเมืองดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างระหว่างฐานะและความเป็นอยู่ของประชาชน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นช่องว่างทางฐานะและความเป็นอยู่ของประชาชนนั่นเอง หมายความว่าประชาชนที่ยากจนก็ยากจนมากถึงขนาดเป็นขอทาน หรือหาเช้ากินค่ำก็มีมาก บางคนค่ำไหนนอนนั่น ไม่มีแม้กระทั่งกระท่อมที่พักอาศัย แต่บางคนมีเงินเป็นร้อยล้านบาท มีบ้านใหญ่โตราคาหลายสิบล้านบาท มีรถยนต์ราคาหลายล้านบาท เป็นต้น ปัญหานี้จะพบมากในชุมชนในเมืองขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ หาดใหญ่ เป็นต้น

2. ปัญหาชุมชนแออัด เนื่องจากชุมชนในเมืองเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม จึงทำให้ประชาชนจากชุมชนชนบทย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนในเมืองกันมากเพื่อทำงานบ้าง ศึกษาต่อบ้าง เมื่อเข้ามาอยู่ในเมือง ซึ่งที่ดินราคาแพงและมีน้อย จึงสร้างบ้านเรือนกันอย่างง่าย ๆ และมีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ จึงเกิดเป็นชุมชนแออัดขึ้นมากมายหลายแห่ง ซึ่งจะพบมากในชุมชนในเมืองทั่วไป

จากข้อมูลของการเคหะแห่งชาติพบว่า ในปี พ.ศ. 2521 มีชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ 310 แห่ง ประชากรประมาณแปดแสนคน และปี พ.ศ. 2526 พล.ท. ยุทธศักดิ์ คลองตรวจโรค ผู้ว่าการเคหะแห่งชาติแถลงว่า กรุงเทพฯ มีชุมชนแออัดอยู่ถึง 448 แห่ง[1] ปัจจุบัน (พ.ศ. 2528) มีชุมชนแออัดถึง 1020 แห่ง ประชากรประมาณ 1 ล้าน 5 หมื่นคน หรือประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร

---

[1]สุเทพ ดิลกลาภมรกต และคนอื่น ๆ "สลัมปัญหาระดับนโยบาย" พัฒนาสังคม, น. 119

ปัญหาที่ตามมาจากชุมชนแออัดก็คือ ปัญหาความยากจน เพราะเป็นปัญหาที่ติดตัวประชาชนที่อพยพมาจากชนบทเพื่อหางานทำ เนื่องจากระดับการศึกษาต่ำ ไร้ฝีมือ ขาดประสบการณ์ในสังคมเมือง สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เขาขาดโอกาสที่จะเลือกงานทำ จึงต้องทำงานที่ไม่มั่นคง ค่าแรงต่ำ และเป็นงานประเภทใช้แรงงาน จากข้อมูลสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ ปี พ.ศ.2525 พบว่า รายได้เฉลี่ยของหัวหน้าครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครประมาณ 4,900 บาทต่อเดือน ในขณะที่ชาวชุมชนแออัดมีรายได้เฉลี่ยทั้งครอบครัวประมาณ 2,000-3,000 บาทต่อเดือนเท่านั้น โดยทั่วไปชาวชุมชนแออัด จะมีรายได้ไม่พอใช้ และส่วนใหญ่มีหนี้สินซึ่งต้องกู้ในอัตราแพงร้อยละ 20-25 ต่อเดือน[1]

3. <u>ปัญหาอาชญากรรม</u> จากปัญหาความยากจนก็ดี ปัญหาชุมชนแออัดก็ดี ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมา เช่นมีการโจรกรรม ปล้นจี้ ฆาตกรรม ข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งมีลักษณะการกระทำที่แสดงถึงความโหดร้ายและไม่เกรงกลัวกฎหมายของบ้านเมืองแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นชุมชนในเมืองยังมีสถานเริงรมย์มากมายหลายชนิด เช่น บาร์ ไนท์คลับ อาบอบนวด แหล่งเริงรมย์เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการประกอบอาชญากรรมเช่นกัน

4. <u>ปัญหาการจราจร</u> เนื่องจากในชุมชนในเมืองมีประชากรอยู่มาก มีรถยนต์ส่วนตัวก็มาก รถประจำทางก็มาก จึงทำให้จราจรติดขัด การเดินทางไม่สะดวกรวดเร็วเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนเช้าก่อนเวลาทำงาน และตอนเย็น ๆ หลังเลิกงาน รถยนต์จะเต็มถนน คนจะเบียดเสียดกันขึ้นรถประจำทาง

5. <u>ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ</u> จากการที่มีชุมชนแออัด มีประชากรมาก มีรถยนต์ในท้องถนนมากจนเกิดปัญหาจราจร จึงทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หรือมลภาวะ (Pollution) เช่น น้ำเป็นพิษ และอากาศเป็นพิษ สำหรับน้ำเป็นพิษนั้น นอกจากจะเกิดจากมีประชากรมาก มีชุมชนแออัดมาก ไม่มีการทำลายน้ำเสียแล้ว ยังเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีมากขึ้นอีกด้วย คือโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียออกมาสู่แม่น้ำลำคลอง ทำให้น้ำเสียน้ำเน่าทั่วไป ส่วนอากาศเป็นพิษก็เกิดจากรถยนต์ในท้องถนน และจากโรงงานอุตสาหกรรม

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 120

ปล่อยไอเสียและควันเสียออกมาปะปนในอากาศทั่วไป

6. ปัญหาการแพร่หลายของวัฒนธรรมต่างชาติ ชุมชนในเมืองจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ คือชาวตะวันตกมาก ทั้งการแต่งกาย ดนตรี การละเล่นต่าง ๆ ภาษา การสังคมและอื่น ๆ ทำให้วัฒนธรรมทางวัตถุไม่สมดุลกับวัฒนธรรมทางจิตใจ เนื่องจากวัฒนธรรมตะวันตกเน้นวัฒนธรรมในรูปวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมตะวันตกบางประการไม่เหมาะสมกับความเชื่อและความรู้สึกของคนไทย เช่นเสรีภาพทางเพศของหนุ่มสาว เป็นต้น นอกจากนั้นวัฒนธรรมไทยที่ดีงามยังถูกทอดทิ้งเพราะไปนิยมวัฒนธรรมตะวันตกกันมาก

7. ปัญหายาเสพติดให้โทษ นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งของชุมชนในเมือง จากสถิติของศาลอาญาที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร พบว่าคดีอาญาที่ฟ้องโดยอัยการ วันหนึ่ง ๆ มีคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษประมาณ 80 เปอร์เซนต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเฮโรอีน เช่นการสูบเฮโรอีน การมีไว้ในครอบครอง การจำหน่าย การมีไว้เพื่อจำหน่าย และที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือการลักลอบนำเฮโรอีนออกจำหน่ายต่างประเทศ ผู้กระทำความผิดดังกล่าวส่วนใหญ่มีอายุน้อยหรือที่เรียกว่าวัยรุ่น ซึ่งมีทั้งหญิงและชาย ตลอดจนชาวต่างประเทศก็มีจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ผู้กระทำผิดอาญาฐานอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่นชิงทรัพย์ จนกระทั่งปล้นทรัพย์ ฯลฯ มีจำนวนไม่น้อยที่กระทำผิดเพื่อหาเงินไปซื้อเฮโรอีนมาสูบเพราะติดยา ในทางส่วนตัวของผู้ที่ติดยาเสพติดเอง ก็ทำให้บั่นทอนสุขภาพอย่างร้ายแรงและกลายสภาพเป็นบุคคลที่สังคมรังเกียจ สำหรับผู้ที่มีครอบครัวแล้ว การที่พ่อหรือแม่ติดยาเสพติด ก็จะส่งผลสะท้อนมายังครอบครัว ทำให้เกิดสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ผู้ที่รับกรรมโดยตรงก็คือลูก ๆ นั่นเอง นอกจากนี้การติดยาเสพติดยังทำลายขุมกำลังทางเศรษฐกิจของประเทศ หากประชาชนติดยาเสพติดกันจำนวนมากก็จะกลายเป็นผู้ไร้สมรรถภาพในการทำงาน กลายเป็นภาระหนักของสังคมที่จะต้องดูแลบำบัดรักษา[1]

---

[1]เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มศึกษา การประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 เรื่อง "การสังคมสงเคราะห์ในเมือง" น. 1-19

8. <u>ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก</u> เป็นปัญหาที่เกี่ยวเนื่องมาจากความยากจนและความโง่เขลา แรงงานเด็กเหล่านี้มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน บิดามารดาไม่สามารถให้ศึกษาต่อได้ จึงทำให้เด็กต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทำงานตามแหล่งอุตสาหกรรม เพื่อแก้ความยากจนเข้าทำงานเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว เด็กบางคนออกจากบ้านแล้วใช้ชีวิตแบบเสี่ยงผจญภัยระเหเร่ร่อน ค่ำไหนนอนนั่น ส่วนใหญ่จะไปหางานทำตามคำบอกเล่าของเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง เด็กบางคนก็ถูกเจ้าของสำนักงานจัดหางานเอกชน หรือนายจ้างบางรายกว้านซื้อแรงงานเด็กจากบิดามารดาของเด็กเอง โดยให้ราคาแตกต่างกันไป เมื่อเด็กเหล่านี้เข้าทำงานในสถานประกอบการบริษัท ห้างร้านหรือโรงงานต่าง ๆ แล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้น เช่น เด็กขาดอิสรภาพ จะถูกควบคุมกักขังอยู่ภายในบริเวณห้ามออกสู่ภายนอก ความทรากตรำที่พวกเขาได้รับก็คือสภาพการทำงานที่ไม่ดี ที่พักสกปรกแออัดคับแคบ นอกจากนี้แรงงานเด็กยังถูกเอารัดเอาเปรียบ ถึงแม้จะมีกฎหมายอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ก็จะถูกละเลยจากนายจ้าง เด็กบางคนถูกนายจ้างให้ค่าจ้างไว้กับบิดามารดาตกเป็นรายปี บางคนได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน ๆ ละ 14-15 บาท ก็มี

นอกจากการใช้แรงงานเด็กในสถานประกอบการ บริษัท ห้างร้านหรือโรงงานต่าง ๆ แล้ว ยังมีเด็กจำนวนมากขายหนังสือพิมพ์ เช็ดกระจกรถยนต์ ขายพวงมาลัย ตามสี่แยกอีกด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นเพราะเด็กมาจากครอบครัวยากจน บางคนไม่รู้หนังสือ หรือเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่มีเงินเรียนต่อ จึงจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อช่วยครอบครัว ถ้าหากเด็กเหล่านี้ไม่ได้ทำงานดังกล่าวมาแล้ว ก็ย่อมจะกลายเป็นปัญหาสังคมตามมาอีก

9. <u>ปัญหาน้ำท่วม</u> เนื่องจากมีการถมคูคลองเดิมซึ่งใช้เป็นทางระบายน้ำเมื่อเวลาฝนตก จึงทำให้เกิดน้ำท่วมเพราะน้ำไม่มีทางระบายไปทางไหน ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าชุมชนในเมืองมีการใช้น้ำบาดาลกันมาก สร้างตึกสูง ๆ หลายสิบชั้นกันมาก ถมดินเพื่อสร้างบ้านเรือนกันมาก จึงทำให้เพิ่มน้ำหนัก และดินทรุดลงทุก ๆ ปี จึงทำให้น้ำท่วมได้เช่นกัน สำหรับชุมชนในเมืองของกรุงเทพมหานคร เดิมเป็นทะเลมาก่อน จึงทำให้ดินโคลนใต้พื้นดินหดตัวด้วย จากสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุประกอบกันนี้ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเมื่อเวลาฝนตกชุก และทำความเสียหายให้แก่บ้านเรือนของประชาชน ถนนหนทาง รถยนต์ รถโดยสารต่าง ๆ มากมาย คิด

เป็นเงินปีละหลายร้อยล้านบาท ซึ่งเป็นปัญหาอื่น ๆ ตามมาเพราะน้ำท่วม นอกจากนั้น ประชาชนยังไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง และเกิดโรคภัยไข้เจ็บเพราะน้ำเน่าอีกด้วย

10. ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน เนื่องจากประชาชนพบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาจราจร การเดินทางไม่สะดวกเพราะรถติดเป็นชั่วโมง ๆ ขึ้นรถโดยสารก็มีคนโดยสารแน่นมาก ต้องรอรถโดยสารนานอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่นปัญหาน้ำท่วมในข้อ 9 ปัญหาเศรษฐกิจ ก็ทำให้ประชาชนเสียสุขภาพจิต หรือเป็นโรคประสาทได้ทั้งสิ้น

11. ปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากชุมชนในเมืองมีแหล่งอบายมุขมากมาย เช่นสถานอาบอบนวด บาร์ ไนท์คลับ โรงภาพยนตร์ สนามม้า สนามมวย และบ่อนการพนัน เป็นต้น และยังมีสิ่งเย้ายวนมากมายเช่นมีศูนย์การค้าเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้เงินกันอย่างฟุ่มเฟือย ทั้ง ๆ ที่ไม่มีเงินจะใช้ ก็หาทางกู้หนี้ยืมสิน ซื้อของผ่อนส่ง บางคนมีรายได้มากก็ใช้จ่ายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อยู่ในเมืองต้องซื้อของกินของใช้ทุกอย่าง ซึ่งผิดกับประชาชนที่อยู่ในชุมชนชนบทที่ทำการเกษตร ก็มีข้าวกิน มีพืชผักผลไม้ที่ปลูกกินเอง และยังหาผักผลไม้ตามป่า หาปลาตามแม่น้ำลำคลองได้อีกด้วย

12. ปัญหาโสเภณี ปัญหาในชุมชนในเมืองเกี่ยวกับปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน เพราะมีแหล่งโสเภณีมากมายหลายแห่งในชุมชนในเมือง ทั้งยังมีสาเหตุและผลจากปัญหานี้หลายประการด้วยกัน สำหรับสาเหตุที่ทำให้หญิงสาวมาประกอบอาชีพโสเภณีนั้นพบจากสถิติหญิงที่เข้ารับการฝึกอบรมในสถานสงเคราะห์หญิง 3 แห่ง ระหว่างปี พ.ศ. 2517-2526 ว่าหญิงที่ถูกส่งเข้าฝึกอบรม 12,486 คน เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ถึง 686 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.09 และสาเหตุที่หญิงเหล่านี้ประกอบอาชีพโสเภณีมาจากปัญหาเศรษฐกิจร้อยละ 52.8 ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมร้อยละ 45.9 ความบกพร่องทางจิตใจร้อยละ 1.3 และสมาคมทนายความระหว่างประเทศได้เปิดเผยว่าปัจจุบันประเทศไทยมีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นโสเภณีประมาณ 20,000 คน[1]

---

[1]อรรถพล พันธุ์บุญเกิด "โสเภณีเด็กผลประโยชน์ของใคร" พัฒนาสังคม, น. 213

จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ทำให้หญิงเป็นโสเภณีเพราะปัญหาเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ และที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นโสเภณีกันมากที่เดียว และจะพบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปีอีกด้วย

นอกจากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาของชุมชนในเมืองอื่น ๆ อีกเช่น ปัญหาน้ำกินน้ำใช้ ต้องอาศัยน้ำประปา ถ้าไม่มีน้ำประปาก็อยู่ไม่ได้ หรือถ้าท่อประปาแตก ต้องซ่อมท่อประปา น้ำหยุดไหลก็ลำบากมาก หรือไฟฟ้าดับก็ลำบากมาก ปัญหาการไม่ประสานงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นการประปา โทรศัพท์ ถนน มีการทำท่อประปา ขุดถนน ต่อสายโทรศัพท์ ซ่อมถนน อย่างไม่ประสานงานกัน ทำความไม่สะดวกกับประชาชนในการเดินทาง ปัญหาความเจริญอย่างรวดเร็วทางวัตถุมีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมอย่างมาก เช่นมีรถยนต์มากมายก็ใช้เป็นพาหนะในการชิงทรัพย์หรือทำฆาตกรรม ขับรถเร็วเกิดอุบัติเหตุ ชนคนตาย และใช้รถยนต์ชนของหนีภาษี ใช้โทรศัพท์วางแผนในการกระทำความผิด เป็นต้น

<u>การแก้ปัญหาของชุมชนในเมือง</u>

การแก้ปัญหาของชุมชนในเมือง โดยใช้การศึกษาในโรงเรียนย่อมมีส่วนช่วยได้มาก เช่นเดียวกับการแก้ปัญหาของชุมชนชนบท จะได้กล่าวเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับ

1. <u>การแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างฐานะและความเป็นอยู่ของประชาชน</u> การให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่เด็กและประชาชน เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถของเด็กและประชาชนให้มีโอกาสทำงานมีรายได้เพิ่มขึ้น และช่วยลดช่องว่างการกระจายรายได้อีกด้วย สำหรับเด็กที่มีฐานะและความเป็นอยู่ต่างกัน และเรียนในโรงเรียนเดียวกัน ก็ควรจัดกิจกรรมกลุ่ม หรือการทำงานร่วมกันบ่อย ๆ ให้เด็กรักกัน เห็นอกเห็นใจกัน ก็จะช่วยลดช่องว่างได้เช่นกัน เด็กที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย ก็ควรลดความทะเยอทะยานที่จะร่ำรวยมากขึ้นไปอีก ควรมีความเพียงพอกับฐานะและความเป็นอยู่ของตน ไม่ใช่ร่ำรวยเป็นสิบล้านบาท ก็อยากจะร่ำรวยเป็นร้อยล้านบาทต่อไปอีก หรือถ้าเป็นไปได้ก็ควรนำเงินไปลงทุนให้คนยากจนมีงานทำขึ้นมา ถ้าการศึกษาในโรงเรียนสามารถฝึกฝนอบรมเด็กรุ่นนี้ได้ ปัญหานี้จะผ่อนคลายลงในอนาคต

2. <u>การแก้ปัญหาชุมชนแออัด</u> ปัญหานี้มีสาเหตุมาจากการว่างงานของประชาชนชุมชนชนบท ดังนั้นการให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่เด็กและประชาชนในชุมชนชนบท และการให้รักท้องถิ่นของตนเอง จะช่วยไม่ให้ประชาชนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนในเมืองจนเกิดเป็นชุมชนแออัดขึ้นได้ เพราะเด็กและประชาชนมีงานทำ มีอาชีพ รักท้องถิ่นและบ้านเกิดของตน ต้องการสร้างสรรค์ท้องถิ่นของตนให้เจริญขึ้น จึงไม่ต้องการย้ายไปอยู่ที่อื่น

3. <u>การแก้ปัญหาอาชญากรรม</u> ปัญหาอาชญากรรมเกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่นเกิดจากความยากจน ชุมชนแออัด ปัญหาภายในครอบครัว การว่างงาน ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และความกดดันและความบกพร่องทางจิต เป็นต้น สาเหตุดังกล่าวถ้ามีโรงเรียนเพียงพอ และการจัดการศึกษาในโรงเรียนดีพอก็ย่อมจะแก้ปัญหาได้เช่นเด็กที่ยากจนได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนได้เรียนวิชาชีพออกไปประกอบอาชีพที่สุจริตได้ เด็กพวกนี้ก็จะไม่ไปก่ออาชญากรรมปล้นจี้ ลักขโมย หรือฆ่าคนตาย เด็กในชุมชนแออัดก็เช่นกันมักก่อปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ถ้ามีโรงเรียนเพียงพอให้เด็กในชุมชนแออัดได้ศึกษาเล่าเรียนได้รับการฝึกฝนให้ประพฤติดีประพฤติชอบ เมื่อเด็กได้ไปโรงเรียนก็ย่อมจะไม่มีเด็กไปก่อปัญหาอาชญากรรม สำหรับปัญหาภายในครอบครัว เช่นบิดามารดาแยกกันอยู่ ขาดการอบรมเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดา ถ้าไม่ได้ไปโรงเรียนก็จะคบเพื่อนไปเที่ยวเตร่ และประพฤติตนไปในทางไม่ดีงามในที่สุดก็จะประกอบอาชญากรรม แต่ถ้าเด็กได้ไปโรงเรียน ได้รับการศึกษาอบรมให้ประพฤติดีประพฤติชอบ ครูในโรงเรียนหาโอกาสไปเยี่ยมเด็กและผู้ปกครองที่บ้าน เพื่อแนะแนวทางแก้ปัญหาภายในครอบครัวบ้าง ก็จะช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมได้

4. <u>การแก้ปัญหาจราจร</u> สาเหตุของปัญหาจราจรของชุมชนในเมือง เป็นเพราะความไม่มีวินัยทั้งคนขับรถยนต์ คนเดินถนนคนข้ามถนน และคนใช้รถยนต์ส่วนตัวไปทำงาน ส่งบุตรหลานไปโรงเรียนกันมาก ดังนั้นการศึกษาในโรงเรียน ถ้าได้ฝึกฝนอบรมให้เด็กมีวินัยในการข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย เด็กที่มีรถยนต์รับส่งก็เปลี่ยนเป็นนั่งรถเมล์บ้าง ก็คงจะลดปัญหาจราจรลงไปได้มาก

5. <u>การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ</u> การศึกษาในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหานี้เช่นกันด้วยการจัดเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษลงในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้

นักเรียน นักศึกษาได้นำความรู้ความเข้าใจไปแก้ปัญหาได้ทันที และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตก็จะได้ช่วยแก้ปัญหานี้ได้ นั่นคือให้นักเรียนนักศึกษานำไปใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและในอนาคต เพราะชีวิตประจำปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากมีชุมชนแออัดมาก มีประชากรมาก ทำให้เกิดน้ำเสีย น้ำเน่า หรือน้ำเป็นพิษ เพราะประชาชนทิ้งขยะ สิ่งโสโครกลงแม่น้ำลำคลอง หรือทิ้งขยะตามริมถนนหนทาง เหล่านี้ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษทั้งสิ้น ถ้านักเรียน นักศึกษาช่วยกันไม่กระทำ ก็จะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้ นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปโดยใช้สื่อสารมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือเมื่อเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมที่โรงเรียน ก็ให้ความรู้ทางด้านการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษไปด้วย เช่นใช้รถยนต์ส่วนตัวให้น้อยลง ระมัดระวังเรื่องท่อไอเสียปล่อยควันพิษออกมามากเกินไป หรือตรวจสภาพของเครื่องยนต์อยู่เสมอ ไม่ทิ้งขยะตามแม่น้ำ ลำคลองและริมถนนหนทาง เป็นต้น เมื่อนักเรียนนักศึกษา และประชาชนทั่วไปช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษดังกล่าวมา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษก็จะค่อย ๆ หมดไปในที่สุด

6. <u>การแก้ปัญหาการแพร่หลายของวัฒนธรรมต่างชาติ</u> การจัดการศึกษาในโรงเรียนด้วยการจัดหลักสูตรวิชาวัฒนธรรมไทยไว้ในทุกระดับชั้น เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ไม่ไปหลงไหลยกย่องวัฒนธรรมตะวันตกแต่อย่างเดียว นอกจากนี้ก็ให้นักเรียนและนักศึกษาช่วยกันฟื้นฟูสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมไทย ในฐานะที่เป็นมรดกที่บรรพบุรุษสร้างสมขึ้นมา เช่นการแต่งกาย ดนตรี ฟ้อนรำ การละเล่นต่าง ๆ การใช้ภาษาไทย ประเพณี การสร้างสรรค์งานศิลปะ และการสังคม เป็นต้น

7. <u>การแก้ปัญหายาเสพติดให้โทษ</u> ปัญหาการติดยาเสพติดในปัจจุบันมักจะพบในเด็กวัยรุ่น หรือวัยกำลังศึกษาในโรงเรียนอยู่มากที่เดียว เมื่อเป็นเช่นนี้ การศึกษาในโรงเรียนย่อมจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้อย่างมาก คือจะต้องให้นักเรียนเข้าใจถึงโทษของการติดยาเสพติด เช่น ทำให้บั่นทอนสุขภาพอย่างร้ายแรง กลายสภาพเป็นบุคคลที่สังคมรังเกียจ เป็นผู้ไร้สมรรถภาพในการทำงาน และเมื่อติดยาเสพติดแล้วอาจจะทำความผิดทางอาญา เช่นชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ตามมาอีกก็ได้ เมื่อนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษเหล่านี้ก็จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษต่อไป ดังนั้นการศึกษาในโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยแก้ปัญหายาเสพติดให้โทษได้มากที่เดียว

8. <u>การแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก</u> ปัญหานี้เกิดจากความยากจนและความโง่เขลาของเด็ก บิดามารดาไม่สามารถให้เด็กศึกษาต่อในโรงเรียนได้ ดังนั้นถ้าเด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในโรงเรียน ด้วยการจัดหาทุนการศึกษาให้ หรือจัดโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ให้เพียงพอ จัดสอนวิชาชีพต่าง ๆ ได้ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็กได้โดยตรงทีเดียว

9. <u>การแก้ปัญหาน้ำท่วม</u> สาเหตุของปัญหาน้ำท่วมมีมากมายหลายประการ สาเหตุบางประการสามารถใช้การศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาได้ เช่นสาเหตุของน้ำท่วมที่เกิดจากการถมคูคลองเดิม ซึ่งใช้เป็นทางระบายน้ำเมื่อเวลาฝนตก การทิ้งขยะมูลฝอยลงตามคูคลองหรือท่อระบายน้ำ ทำให้ท่อระบายน้ำอุดตัน คูคลองตื้นเขิน การใช้น้ำบาดาลกันมาก เป็นต้น การใช้การศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาจากสาเหตุเหล่านี้ ก็คือการจัดเนื้อหา เรื่องสาเหตุของปัญหาน้ำท่วมไว้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษานำไปใช้ในชีวิตประจำวันและในอนาคต ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยแก้ปัญหาได้

10. <u>การแก้ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน</u> ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนจะเกิดจากปัญหาต่าง ๆ เช่นปัญหาจราจร ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาชุมชนแออัดและอื่น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถใช้การศึกษาในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นถ้าหากปัญหาเหล่านี้เบาบางลง ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนย่อมจะเบาบางลงด้วย

11. <u>การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ</u> ปัญหาเศรษฐกิจในที่นี้ก็คือประชาชนใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซึ่งมีสาเหตุมาจากมีแหล่งอบายมุขมากมาย ดังนั้นการศึกษาในโรงเรียนที่ฝึกฝนอบรมนักเรียนให้ละเว้นจากอบายมุข เช่นละเว้นจากการเล่นการพนันก็ดี การเที่ยวเตร่ก็ดี ฝึกนิสัยประหยัดให้กับนักเรียน ย่อมจะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ส่วนหนึ่ง

12. <u>การแก้ปัญหาโสเภณี</u> จากสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาโสเภณีในชุมชนในเมืองนั้น เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษากับเด็กในวัยเรียนให้รู้จักช่วยตนเองได้ด้วยการสอนวิชาอาชีพให้ เพราะสาเหตุของการเป็นโสเภณีนั้นก็เพราะปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว แต่ถ้าเด็กในวัยเรียนได้ฝึกฝนวิชาอาชีพ สามารถช่วยตัวเองได้และมีงานทำก็จะไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ

หญิงที่มีงานทำแล้วก็จะไม่ไปเป็นโสเภณี ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผู้เผยสาเหตุของหญิงที่ไปเป็นโสเภณีว่า เพราะอายุน้อย ด้อยการศึกษา ค่านิยมต่ำ ถูกชักนำมาจากชนบท ดังนั้นการให้การศึกษาอย่างดี จะทำให้หญิงมีค่านิยมสูงขึ้นและไม่ถูกล่อลวงหรือถูกชักนำมาจากชนบทได้ง่าย

ดังนั้นการแก้ปัญหาของชุมชนในเมืองนับตั้งแต่ปัญหาความแตกต่างระหว่างฐานะและความเป็นอยู่ของชุมชน ปัญหาของชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการแพร่หลายของวัฒนธรรมต่างชาติ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก และปัญหาโสเภณี ย่อมใช้การศึกษาช่วยได้ทุกปัญหาดังกล่าวมาแล้ว

<u>ผู้บริหารบุคลากรของโรงเรียนและบทบาทการแก้ปัญหาชุมชน</u>

สำหรับผู้บริหารบุคลากรของโรงเรียนนั้น พอจะแยกกล่าวในรายละเอียดได้ดังนี้

1. <u>ผู้บริหารโรงเรียน</u> อาจเป็นตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการแล้วแต่กฎหมายจะกำหนด ตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตำแหน่งสูงสุดในโรงเรียน นอกจากตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวแล้ว ยังมีตำแหน่งรอง ๆ ลงมาเช่น ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการและหัวหน้าสายวิชา ซึ่งถือว่าเป็นผู้บริหารโรงเรียนเช่นกัน

2. <u>บุคลากรของโรงเรียน</u> อาจเป็นครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ครูพิเศษ เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่พัสดุ เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่แนะแนว เจ้าหน้าที่พยาบาล คนงานภารโรง และนักเรียน บุคลากรเหล่านี้ถือว่าเป็นบุคลากรของโรงเรียนทั้งสิ้น

ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรของโรงเรียนย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. <u>บทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน</u> เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลชั้นนำหรือเป็นผู้นำในชุมชน เพราะเป็นตัวจักรที่พัฒนาการศึกษาของชุมชน และผู้บริหารโรงเรียนยังเป็นผู้ใกล้ชิดกับชุมชนอีกด้วย ย่อมจะรู้ปัญหาของชุมชนได้อย่างดี ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นปูชนียบุคคล คือเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชน ดังนั้นย่อมจะมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมากที่เดียว เช่นปัญหาความ

ยากจนของชุมชนชนบท ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนนั้นย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาความยากจนได้ ด้วยการจัดสอนวิชาชีพแก่ประชาชน แนะนำให้ประชาชนทำสวน ทำไร่ ประหยัด ละเว้นจากการเล่นการพนันและดื่มสุรา หรือละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง และผู้บริหารโรงเรียนก็ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในทุก ๆ ด้านด้วย เมื่อทำได้เช่นนี้ปัญหาความยากจนย่อมจะหมดไปในชุมชนชนบท เพราะประชาชนจะมีอาชีพ มีรายได้ มีงานทำ รู้จักทำสวน ทำไร่ และปฏิบัติตนดีตามผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในชุมชนนั้น

2. <u>บทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนของบุคลากรของโรงเรียน</u> สำหรับบุคลากรของโรงเรียนซึ่งมีทั้งครู เจ้าหน้าที่ คนงานภารโรง และนักเรียน ย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนได้เช่นกัน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนย่อมมีส่วนช่วยผู้บริหารโรงเรียนในการแก้ปัญหาชุมชนอยู่แล้ว เพราะครูเป็นผู้สอน หรือเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาของชุมชนด้วย

สำหรับเจ้าหน้าที่ทุกแผนกทุกฝ่ายของโรงเรียนนั้น ย่อมปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนแตกต่างกันไป และการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเต็มใจ และมีอัธยาศัยไมตรีนั้น เป็นการให้การศึกษาอย่างดีแก่นักเรียนและประชาชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนและส่งเสริมให้งานของแผนกและฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชนดำเนินไปด้วยดี เพราะงานที่ทำต้องปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้งการปฏิบัติงานตามแนวทางหรือรูปแบบที่โรงเรียนกำหนดไว้ เช่นการเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชุมชน การนำการแก้ปัญหาของชุมชน เป็นต้น

ส่วนคนงานภารโรงก็มีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วย เพราะผลงานของคนงานภารโรง เช่นความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของอาคารสถานที่ ความขยันขันแข็ง ความรับผิดชอบต่อการทำงาน การทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ย่อมเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้ นอกจากนี้คนงานภารโรงอาจให้ความร่วมมือกับชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน เพราะคนงานภารโรงก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนด้วย

สำหรับนักเรียนซึ่งเป็นบุคลากรของโรงเรียนส่วนใหญ่ เพราะมีจำนวนมากกว่าบุคลากรประเภทอื่น ย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมาก เนื่องจากนักเรียนอยู่ในชุมชนทุกหมู่บ้าน หรือกระจายไปทั่วในชุมชน เมื่อทางโรงเรียนให้การศึกษาแก่นักเรียน และ

เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชุมชน เน้นการช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน นักเรียนจึงมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมาก ตัวอย่างการแก้ปัญหาจราจรในชุมชนเมือง หรือการแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บในชุมชนชนบท ถ้าทางโรงเรียนเน้นให้นักเรียนเคารพกฎจราจร และนำไปใช้ หรือเน้นการระวังรักษาสุขภาพอนามัยและนำไปใช้ เมื่อนักเรียนนำไปใช้หรือปฏิบัติ นอกจากนักเรียนจะปฏิบัติแล้ว ญาติพี่น้องของนักเรียน หรือประชาชนในชุมชนจะปฏิบัติตามไปด้วย หรือเกิดความละอายใจก็ปฏิบัติตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาการจราจรก็ดี ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บก็ดี ก็จะเบาบางลงหรือหมดไปในที่สุด จึงกล่าวได้ว่านักเรียนย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมาก

<u>สรุปท้ายบท</u>

ลักษณะของชุมชนหรือการพิจารณาเรื่องชุมชนมีองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ 5 ประการคือ คน ความสนใจของคน ความสัมพันธ์กัน การปฏิบัติต่อกัน และอาณาบริเวณ จากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ก่อให้เกิดชุมชนขึ้น 2 ลักษณะด้วยกันคือ ชุมชนชนบทกับชุมชนในเมือง

ชุมชนชนบทมีจำนวนคนไม่มากนัก มีเชื้อสายคล้ายคลึงกัน แต่ชุมชนในเมืองมีคนจำนวนมาก มีเชื้อสายแตกต่างกัน ความสนใจของคนชนบทก็ใกล้เคียงกัน เช่นประเพณีและอาชีพ แต่คนในเมืองจะแตกต่างกัน ความสัมพันธ์กันของคนชนบทเป็นแบบไม่เป็นทางการ คือรู้จักกันเป็นส่วนตัว แต่คนในเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ คือมีสื่อกลางผ่านทางการงานหน้าที่ต้องทำงานที่เดียวกันจึงจะรู้จักกัน เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนชนบทยังมีคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอกันเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก และอาณาบริเวณของชุมชนไม่มากนัก ส่วนชุมชนในเมือง คนจะปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่กฎเกณฑ์มากกว่าคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก และอาณาบริเวณของชุมชนในเมืองกว้างขวางมากพอสมควร เป็นต้น

ปัญหาของชุมชนชนบท มีปัญหาหลักที่สำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ ความยากจน ด้อยการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บ และความเฉื่อยชา ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่หรือเป็น

วัฏจักรแห่งความชั่วร้าย จะหมุนเวียนส่งผลกระทบกันอย่างต่อเนื่อง และยังทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่นปัญหาประชาชนย้ายถิ่น ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น ส่วนสาเหตุของปัญหาทั้ง 4 นั้น เกิดมาจากปัญหาอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาทรัพยากรถูกทำลาย ปัญหาการกระจายงบประมาณและการบริการจากรัฐไม่ทั่วถึง ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ปัญหาอบายมุขและปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เป็นต้น

การแก้ปัญหาของชุมชนชนบทโดยใช้การศึกษาในโรงเรียน เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เช่นโรงเรียนสอนนักเรียนให้ช่วยตัวเองได้ มีอาชีพ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย มีความรู้ ความคิด ความอ่าน หรือคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรม รู้จักละเว้นจากอบายมุข รู้จักประหยัด อดออม เหล่านี้ย่อมจะช่วยแก้ปัญหาความยากจน ด้อยการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาอื่น ๆ ได้ เพราะนักเรียนที่เรียนจากโรงเรียน จะช่วยตัวเองได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีคุณธรรม และอื่น ๆ นักเรียนจะนำความรู้ความสามารถต่าง ๆ ไปเผยแพร่แก่พ่อแม่พี่น้องและประชาชนในชุมชนต่อไป และโรงเรียนอาจจะทำโครงการให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนอีกทางหนึ่ง เพราะโรงเรียนคือแหล่งวิทยากรและวิทยาการของชุมชน และโรงเรียนยังเป็นองค์การและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชนอีกด้วย

ปัญหาของชุมชนในเมืองก็มีมากมาย เช่น ปัญหาความแตกต่างระหว่างฐานะและความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการแพร่หลายของวัฒนธรรมต่างชาติ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน และปัญหาเศรษฐกิจ เป็นต้น

การแก้ปัญหาของชุมชนในเมือง จะทำได้ด้วยการศึกษาในโรงเรียนเช่นเดียวกับปัญหาของชุมชนชนบทนั่นเอง เช่นถ้านักเรียนได้รับการศึกษาจากโรงเรียนดี มีความรู้ ความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรม จะช่วยแก้ปัญหาชุมชนในเมืองได้ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาโสเภณี เป็นต้น

ผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียน และบทบาทการแก้ปัญหาของชุมชน ผู้บริหารของโรงเรียนได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนบุคลากรของโรงเรียนได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่ คนงาน ภารโรง และนักเรียน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะ ครูใหญ่และคณะครูย่อมให้การศึกษาแก่นักเรียน และเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนด้วย ส่วนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของโรงเรียนก็อยู่ในชุมชนอยู่แล้ว ก็ย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนเช่นกัน สำหรับนักเรียนซึ่งก็อยู่ในชุมชนเช่นกัน ถ้าได้นำความรู้ไปใช้ไปปฏิบัติ ย่อมช่วยแก้ปัญหาของชุมชนได้ และประชาชนในชุมชนย่อมละอายใจ ที่จะต้องปฏิบัติตามด้วย ดังนั้นผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียนย่อมมีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมาก

บรรณานุกรม

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม (สังคม 101) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2526, 177 หน้า

จินตนา ศรีตงกุล และคนอื่น ๆ "3 ปีของแผนพัฒนาชนบทพื้นฐานยากจน" วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2527, 72 หน้า

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ สังคมวิทยาชนบท กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2525, 222 หน้า

ประดิษฐ์ มัชฌิมา สังคมวิทยาชนบทและการสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523, 399 หน้า

ปพาณี ฐิติวัฒนา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523, 169 หน้า

"เปิดเผยสถิติคนทิ้งนาเข้ากรุง" ข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 2 มกราคม 2528

พูนทรัพย์ การย์เกรียงไกร "การคลี่คลายปัญหาสังคมกับงานพัฒนาเอกชน" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 21 พฤศจิกายน 2527

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, 2516

"ลูกอีสานหัวโต ขาดวิตามินโคัป ลูกข้าราชการขุนจนอ้วนพี" ข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 28 ตุลาคม 2527

วีระพงษ์ รามางกูร, ดร. "ปัญหาเศรษฐกิจ" เอกสารสรุปคำบรรยายเรื่องแนวทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในภาคใต้ของประเทศไทย ระหว่างวันที่ 19-21 ธันวาคม พ.ศ.2523 (เอกสารโรเนียว)

สมพันธ์ เตชะอธึก เรียบเรียงจากปฐกถาของนายแพทย์สำเริง แหยงกระโทก เรื่อง "โรงพยาบาลชุมชนกับการพัฒนาชนบท" ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับพิเศษวันอาทิตย์ที่ 18 พฤศจิกายน 2527

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ "ชนบทไทย" เอกสารประกอบนิทรรศการชนบทไทย'22 (เอกสารโรเนียว), 2522, 32 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช. มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด, 2525, 230 หน้า

สุเทพ ดิลกลาภมรกต และคนอื่น ๆ "สลัม ปัญหาระดับนโยบาย" พัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์เผยแพร่งานพัฒนาเอกชน, 2527, 236 หน้า

สุพัตรา สุภาพ ปัญหาสังคมไทย กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2519, 171 หน้า

_____ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร . ไทยวัฒนาพานิช, 2525, 162 หน้า

องค์กรค่ายอาสาพัฒนา 14 สถาบัน เบิกฟ้าชนบทไทย ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2528, 85 หน้า

อรรถพล พันธุ์บุญเกิด "โสเภณีเด็ก ผลประโยชน์ของใคร" พัฒนาสังคม กรุงเทพ-มหานคร : คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์เผยแพร่งานพัฒนาเอกชน, 2527, 236 หน้า

อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ และคนอื่น ๆ "การสังคมสงเคราะห์ในเมือง" เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มศึกษา การประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติครั้งที่ 10 20-24 เมษายน 2524, 54 หน้า

บทที่ 4

สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

ความหมายของสถาบัน

ความหมายของสถาบัน มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

1. สถาบัน แปลว่าการตั้งขึ้น หมายถึง เรื่องที่แต่งขึ้นซึ่งลงรูปเป็นระเบียบแล้วไม่มากก็น้อย คือ มีข้อกำหนดเป็นข้อบังคับซึ่งเขียนตราขึ้นไว้หรือไม่ได้เขียนไว้ก็ตาม และสถาบันมีหลักอยู่ 5 ประการคือ 1. มีสถานที่อันเป็นที่ตั้งของสถาบัน 2. มีผู้เกี่ยวข้องอยู่กับสถาบัน 3. มีผู้ปกครองดูแลเพื่อให้กิจการของสถาบันดำเนินไปด้วยดี 4. มีระเบียบแบบแผนเป็นกฎข้อบังคับและอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการของสถาบัน และ 5. มีระเบียบพิธีที่จะต้องกระทำตามระเบียบแบบแผนที่สถาบันวางไว้[1]

2. สถาบันต้องมีลักษณะอยู่ 2 ประการคือ 1. กลุ่มคนที่รวมกันแน่นอนด้วยจุดประสงค์ที่จะกระทำการต่อกันระหว่างกัน และร่วมกัน 2. แบบอย่างของการกระทำทางสังคมที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนเป็นที่รับใช้สืบต่อกันมา[2]

3. สถาบันทางสังคมหมายถึงหน่วยงานองค์การ หรือสถาบันที่มีหน้าที่อำนวยประโยชน์ให้บริการ หรือสนองความต้องการของมนุษย์ในสังคม ดังนั้นสถาบันทางสังคมจึงหมายถึงเครื่องค้ำจุนให้สังคมดำรงอยู่ได้ ที่สำคัญได้แก่สถาบันทางครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และสถาบันทางการปกครอง[3]

---

[1] เสฐียรโกเศศ, การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, น. 19-20

[2] พัทยา สายหู, ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกลของสังคม, น. 139

[3] ประดิษฐ์ มัชฉิมา, สังคมวิทยาชนบทและการสหกรณ์, น. 85

จึงเห็นได้ว่าสถาบันทางสังคมหมายถึงสถานที่หรือหน่วยงานที่มีกลุ่มบุคคลทำงานร่วมกันหรือทำหน้าที่ให้บริการแก่บุคคลในสังคมนั่นเอง ซึ่งมีสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันอนามัย สถาบันการศึกษา และสถาบันนันทนาการเป็นต้น ซึ่งสถาบันทางสังคมเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียน หรือโรงเรียนย่อมเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมเหล่านี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงสถาบันทางสังคมดังกล่าวตามลำดับไป

1. <u>สถาบันครอบครัว</u> สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษย์ และเป็นที่ยอมรับกันว่าครอบครัวจะเป็นสถาบันพื้นฐานต่อไปตราบเท่าที่สังคมดำรงอยู่ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะพัฒนาไปในรูปใดก็ตาม[1] โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียน คือสมาชิกในครอบครัวต้องไปโรงเรียน และโรงเรียนก็ต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวอย่างแน่นอน เพราะบุคคลที่ไปรับบริการทางการศึกษาย่อมมาจากครอบครัว ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากที่สุด

สำหรับสถาบันครอบครัว แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

1.1 <u>ครอบครัวเดี่ยว</u> (Neclear family) หมายถึงครอบครัวขนาดเล็ก ซึ่งมีบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก ๆ โดยทั่วไปแล้วครอบครัวประเภทนี้มักอยู่ในชุมชนในเมือง เด็กที่อยู่ในครอบครัวประเภทนี้มักมีความอิสระ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ่อแม่มาก ค่าใช้จ่ายในครอบครัวก็ไม่สิ้นเปลืองมากนัก แต่มักห่างเหินญาติพี่น้อง เพราะอยู่กันเฉพาะพ่อแม่ลูกเท่านั้น

1.2 <u>ครอบครัวขยาย</u> (Extended family) หมายถึงครอบครัวใหญ่ที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและบุคคลอื่น อาจเป็นปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติพี่น้องของพ่อ แม่ เช่น ลุง ป้า น้า อา หรือพี่น้องที่แต่งงานแล้วรวมอยู่ในครอบครัวเดียวกันด้วย ครอบครัวประเภทนี้มักอยู่ในชุมชนชนบท เด็กที่มาจากครอบครัวประเภทนี้มักได้รับความอบอุ่นความผูกพันกับบุคคลมาก แต่ขาดความอิสระเพราะฟังคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวสูงสุด และเกรงใจญาติพี่น้อง เพราะไม่ได้อยู่กันตามลำพังเฉพาะพ่อแม่ลูกเท่านั้น

---

[1]ปพานี ฐิติวัฒนา, <u>สังคมวิทยา</u>, น. 95-96

1.3 ครอบครัวซ้อนหรือพหุครอบครัว (Polygamous family) หมายถึง ครอบครัวเดียวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปเข้าสมทบอยู่รวมกันโดยการแต่งงานหลายครั้งของพ่อคนเดียวหรือแม่คนเดียว เช่นพ่อมีภรรยา 2 คน หรือหลายคน หรือแม่มีสามี 2 คนหรือหลายคน จึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ คือ

1.3.1 พหุภริยา (Polygyny) หมายถึงครอบครัวที่พ่อมีภรรยา 2 คน หรือหลายคน

1.3.2 พหุสามี (Polyandry) หมายถึงครอบครัวที่มีแม่มีสามี 2 คน หรือหลายคน

จะเห็นได้ว่าครอบครัวประเภทพหุภริยาก็มีอยู่บ้างในสังคมไทย แต่ครอบครัวประเภทพหุสามีมักจะไม่ค่อยพบในสังคมไทย อย่างไรก็ตามเด็กในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวซ้อนหรือพหุครอบครัวนี้มักมีปัญหาทางด้านความอบอุ่น ความอิสระ เพราะมีแม่เลี้ยงหรือพ่อมีลูกหลายคน

1.4 ครอบครัวแตกแยก (Pairing family) หมายถึงครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ ลูกอาจอยู่กับแม่ หรืออยู่กับพ่อ หรืออยู่กับญาติพี่น้อง หรืออยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องก็ได้

จากประเภทของสถาบันครอบครัวทั้ง 4 ประเภทนี้ จะพบว่าในโรงเรียนจะต้องมีเด็กที่มาจากสถาบันครอบครัวประเภทใดประเภทหนึ่ง สำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวเดี่ยวก็มีปัญหาไม่มากนัก เช่นเดียวกับเด็กที่มาจากครอบครัวขยายก็มีปัญหาบ้าง แต่เด็กที่มาจากครอบครัวซ้อนและครอบครัวแตกแยกจะมีปัญหามาก ทางโรงเรียนจะต้องสนใจเป็นพิเศษและให้คำปรึกษาหารือ รวมทั้งติดต่อกับผู้ปกครองอยู่เสมอ

นอกจากเรื่องประเภทของสถาบันครอบครัวดังกล่าวแล้ว ในเรื่องหน้าที่ของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกของครอบครัว จะพบว่ามีหน้าที่สำคัญอยู่ 4 ประการคือ

1. ให้กำเนิด
2. ให้การเลี้ยงดู
3. ให้การศึกษาอบรม
4. ปกป้องรักษาและให้ความอบอุ่น

จะเห็นได้ว่า เมื่อเด็กได้รับการศึกษาในโรงเรียนนั้น มิใช่ครอบครัวจะหมดหน้าที่หรือเป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียนในการให้การศึกษาอบรมเท่านั้น ครอบครัวก็ยังคงให้การเลี้ยงดู ให้การศึกษาอบรม และปกป้องรักษาและให้ความอบอุ่นด้วย เมื่อทั้งทางโรงเรียนและครอบครัวได้ช่วยกันเช่นนี้ เราจะได้เด็กที่มีคุณภาพอย่างแน่นอน

2. <u>สถาบันศาสนา</u> สำหรับคำว่าศาสนานั้น หมายถึงคำสอนของศาสนา ผู้ประกาศและตั้งศาสนาขึ้นเพื่อแนะแนวทางให้แก่ผู้ปรารถนาความสุข พึงปฏิบัติตามหลักที่สั่งสอน[1] หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ศาสนาคือคำสั่งสอนให้ปฏิบัติแต่ความดี ไม่ให้ปฏิบัติตามความชั่วนั่นเอง

สถาบันศาสนาจึงได้แก่วัดในพระพุทธศาสนา สุเหร่าหรือมัสยิดในศาสนาอิสลาม คริสตจักรในศาสนาคริสต์ เป็นต้น จากสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2521 พบว่า ประเทศไทยมีวัดในพุทธศาสนาร่วมทั้งสิ้นจำนวน 27,757 แห่ง มีมัสยิดในศาสนาอิสลามรวม 2,197 แห่ง มีโบสถ์หรือคริสตจักรในศาสนาคริสเตียน 321 แห่ง และมีโบสถ์ในศาสนาฮินดูและศาสนาซิกข์ 17 แห่ง[2] จึงเห็นได้ว่าสถาบันศาสนาของไทยเราเป็นวัดในพุทธศาสนามากที่สุด รองลงมาก็มีมัสยิดในศาสนาอิสลาม ซึ่งมีมากที่สุดในสี่จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย คือ ยะลา นราธิวาส สตูล และปัตตานี สำหรับจำนวนพลเมืองของประเทศไทยที่นับถือศาสนาพุทธก็มีมากที่สุดเช่นกัน จากสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2521 พบว่า มีพลเมืองนับถือศาสนาพุทธถึง 42,494,761 คน คิดเป็นร้อยละ 93.96 ของพลเมืองทั่วประเทศ รองลงไปได้แก่อิสลาม 1,831,476 คน คิดเป็นร้อยละ 4.05 คริสเตียน 271,330 คน คิดเป็นร้อยละ 0.61 และอื่น ๆ (ฮินดู ซิกข์และอื่น ๆ) 624,058 คน คิดเป็นร้อยละ 1.38 ของทั้งหมด[3]

อย่างไรก็ตามสถาบันศาสนาทุกศาสนาล้วนมีความมุ่งหมายเหมือนกัน คือต้องการให้คนปฏิบัติแต่ความดี ละเว้นความชั่ว รักใคร่กลมเกลียวกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ซึ่งเหมือนกับโรงเรียนที่ต้องการอบรมคนให้เป็นคนดีเช่นกัน ดังนั้นสถาบันศาสนาจึงเกี่ยวข้องกับ

---

[1]พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, น. 758

[2]ประดิษฐ์, เรื่องเดิม, น. 109

[3]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

โรงเรียนอย่างมาก เพราะมีความมุ่งหมายเหมือนกันดังกล่าวแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นประเทศไทยมีพลเมืองนับถือศาสนาพุทธมากที่สุด วัดในพุทธศาสนาก็มีมากที่สุด สำหรับวัดในพุทธศาสนานี้ยังเป็นสถาบันที่สำคัญประจำหมู่บ้าน เป็นศูนย์รวมของชาวชนบท และยังเป็นทั้งศูนย์เยาวชน เป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นฌาปนสถาน เป็นที่พัก เป็นโรงเรียน และอื่น ๆ โรงเรียนเป็นจำนวนมากอยู่ในบริเวณวัด และใช้ศาลาวัดเป็นโรงเรียนก็ยังมีอยู่มาก ดังนั้นวัดในพุทธศาสนาจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากทีเดียว ส่วนศาสนาอื่น ๆ ก็เช่นกันย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนด้วย เป็นมัสยิดในศาสนาอิสลาม จะมีเด็กที่อยู่ในวัยเรียนในโรงเรียนไปทำพิธีทางศาสนาในมัสยิดเป็นประจำ เพราะเด็กเหล่านั้นนับถือศาสนาอิสลาม แสดงว่าทางศาสนาอิสลามได้สั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีอยู่แล้ว จึงช่วยทางโรงเรียนได้มาก

นอกจากสถาบันศาสนาดังกล่าวแล้ว ความเชื่อทางไสยศาสตร์ของประชาชนในชนบท และเด็กในวัยเรียนยังเกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียนอีกด้วย เพราะการศึกษาในโรงเรียนจะฝึกฝนอบรมคนให้เป็นคนดี ไม่เชื่อในสิ่งที่ไม่มีเหตุผล แต่ก็ยังมีประชาชนเป็นจำนวนมากยังเชื่อพ่อมดหมอผี เมื่อเจ็บป่วยก็ไปหาพ่อมดหมอผีช่วยรักษาให้ นอกจากนี้ยังมีบอกใบ้ให้หวย มีการทรงเจ้าเข้าผี และอื่น ๆ ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในประเด็นที่ขัดแย้งกัน คือโรงเรียนฝึกฝนอบรมไปอย่างหนึ่ง แต่คนในชุมชนมีความเชื่อไปอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นโรงเรียนจะต้องพยายามแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ได้

3. <u>สถาบันการปกครอง</u> คำว่าการปกครองมีความหมายกว้างขวางมาก แต่โดยทั่วไปแล้วหมายถึงการบริหารงานของรัฐ ของประเทศ ของชุมชนหรือของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบ ความยุติธรรม ความอยู่ดีมีสุขและความปลอดภัยแก่ประเทศ หรือแก่สังคมนั้น ๆ[1] สำหรับสถาบันการปกครองของไทยนั้นมีระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 ได้แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ

3.1 <u>ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง</u> หมายถึงการบริหารงานระดับกระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลาง ซึ่งมีสถาบันการปกครองระดับกระทรวง ทบวง กรม ใน

---

[1]ประดิษฐ์, เรื่องเดิม, น. 111

ส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง และกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น จะได้กล่าวถึงรายละเอียดของแต่ละกระทรวงดังนี้

3.1.1 กระทรวงมหาดไทย สำหรับกระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานระดับกรมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่น กรมแรงงาน มีหน้าที่จัดหางานให้ประชาชนทำ อาจหางานให้นักเรียนทำช่วงปิดเทอม หรือเมื่อนักเรียนเรียนจบจากโรงเรียนไปแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ มีหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ อาจช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนหรือนักเรียนที่ประสบอุทกภัยก็ได้ กรมการพัฒนาชุมชน มีหน้าที่ในการพัฒนาด้านจิตใจและโลกทรรศน์ของชาวชนบทให้รู้จักทำงานร่วมกัน และรู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง โดยการนำทรัพยากรในชนบทที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ ศาลาประชาคม โรงเรียน และส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร การสหกรณ์ ด้านการศึกษา และด้านอนามัยด้วย โดยทำหน้าที่เป็นตัวประสานงานกับกรมกอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นกรมการพัฒนาชุมชนจึงทำหน้าที่ประสานงานกับกรมการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ก็ได้ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) มีหน้าที่หลายอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบท เช่น การสร้างถนนในถิ่นทุรกันดาร การขุดและสร้างบ่อน้ำสาธารณะให้แก่ประชาชนในชนบท การส่งเสริมอาชีพโดยการตั้งกลุ่มธุรกิจเศรษฐกิจและการสหกรณ์ในชนบท และการพัฒนาด้านจิตใจของเยาวชนและประชาชนในชนบทให้รู้จักพึ่งตนเองและสร้างอนาคตแก่ตนเองได้ ดังนั้นโรงเรียนในชนบทจึงเกี่ยวข้องกับหน่วยงานนี้มากที่เดียว กรมการปกครอง มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของชาวชนบทโดยทั่วไป ซึ่งไม่เป็นการเฉพาะเจาะจง สำหรับโรงเรียนในชนบทอาจร่วมมือกับกรมการปกครองในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของชาวชนบทก็ได้ กรมราชทัณฑ์ มีงานที่กรมราชทัณฑ์ทำอยู่ทุกปีคือ การแสดงสินค้าราชทัณฑ์ซึ่งมีผลงานที่นักโทษตามเรือนจำต่าง ๆ ทำขึ้น ทางโรงเรียนอาจให้ครูและนักเรียนไปชม เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาการงานและอาชีพได้ จะเห็นได้ว่ากระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานระดับกรมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอยู่หลายกรมด้วยกัน

3.1.2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยตรง โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแบ่งออกเป็นกรมและองค์การ เช่นกรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมประมง กรมชลประทาน กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นต้น สำหรับกรมและองค์การที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนคือ กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการไปสู่เกษตรกร หน้าที่ในการวางแผนการผลิต การเพาะปลูก หน้าที่ในการจัดหาปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์พืชไว้จำหน่ายแก่เกษตรกร และหน้าที่ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรด้วย กรมส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านสหกรณ์ไปสู่ประชาชน หน้าที่ในการสำรวจและจัดตั้งสหกรณ์ หน้าที่ในการกำกับควบคุมและแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจัดตั้งและดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร กรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่ในการวิจัยค้นคว้าและทดลองเกี่ยวกับวิชาการเกษตร เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรให้สูงขึ้น โดยการค้นคว้าหรือทดลองเพื่อให้ได้พืชพันธุ์ใหม่ที่มีความต้านทานโรคสูงและให้ผลผลิตต่อหน่วยสูง การทดลองเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเพื่อให้สามารถใช้ปุ๋ยได้ถูกต้องและประหยัด หรือการทดลองและวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามโรคหรือศัตรูพืช เป็นต้น โดยมีสถานีทดลองต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ เช่น สถานีทดลองข้าว สถานีทดลองพืชไร่ และศูนย์วิจัยการยาง เป็นต้น องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดหาปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์พืช หรือกล้ามาจำหน่ายให้แก่เกษตรกร หรือสถาบันเกษตรกร และมีหน้าที่ในการรับซื้อผลิตผลจากเกษตรกรด้วย เพื่อเป็นการพยุงราคา และเพื่อป้องกันไม่ให้เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง กรมประมง ซึ่งมีหน้าที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการเลี้ยงสัตว์น้ำ เผยแพร่เอกสารวิชาการประมง เพื่อให้เป็นความรู้แก่ประชาชน และส่วนราชการต่าง ๆ ให้บริการด้านวิทยากรไปบรรยายอบรมแก่ประชาชน กลุ่มเกษตรกร โรงเรียน และสถาบันต่าง ๆ ที่สนใจ เป็นต้น สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดสรรที่ดิน

ให้แก่เกษตรกรได้เข้าครอบครองและประกอบอาชีพ ตาม พ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินฯ และตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งทำให้เกษตรกรที่เป็นผู้เช่าได้มีโอกาสครอบครองที่ดินทำกิน และเป็นเจ้าของในที่สุด และนอกจากนั้นการจัดให้มีการปฏิรูปที่ดินยังจะช่วยลดอันตรายจากการที่ราษฎรบุกรุกทำลายป่าเพื่อประกอบอาชีพอีกด้วย ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยรักษาต้นน้ำลำธารให้อุดมสมบูรณ์ และขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้แก่สังคมด้วย

<u>กรมอื่น ๆ</u> ก็มีหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตการเกษตรเช่นกัน เช่น กรมปศุสัตว์ก็เป็นเรื่องสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ กรมชลประทาน ก็เป็นด้านระบบชลประทานที่ส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดินก็เป็นเรื่องการพัฒนาที่ดินให้มีคุณภาพดีขึ้นเพื่อการเกษตร เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหน่วยงานที่เป็นกรม สำนักงาน และองค์การที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรรมและการสหกรณ์ กับทั้งบริการด้านวิทยากรไปบรรยายอบรมแก่ประชาชน กลุ่มเกษตรกร โรงเรียน และสถาบันต่าง ๆ ดังนั้นโรงเรียนจึงย่อมเกี่ยวข้องกับกระทรวงนี้อย่างมาก เช่นการขอคำแนะนำ คำปรึกษาด้านการเกษตรและสหกรณ์ การขอเอกสารต่าง ๆ การเชิญวิทยากรไปบรรยายแก่นักเรียน เป็นต้น

3.1.3 <u>กระทรวงคมนาคม</u> เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการคมนาคม การขนส่ง การสื่อสาร และการอุตุนิยมวิทยา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนให้เกิดผลดี ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการปกครอง และด้านการป้องกันประเทศด้วย นับว่าการคมนาคมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าท้องที่ใดที่มีการคมนาคมและขนส่งเจริญ ฐานะเศรษฐกิจและสังคมของท้องที่นั้นก็จะเจริญตามไปด้วย กระทรวงคมนาคมมีกรมต่าง ๆ เช่น กรมการขนส่งทางบก กรมการบินพาณิชย์ กรมเจ้าท่า กรมทางหลวง และกรมอุตุนิยมวิทยา กรมไปรษณีย์โทรเลข และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี นอกจากนี้ยังมีรัฐวิสาหกิจอีกเช่น การท่าเรือแห่งประเทศไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย การสื่อสารแห่งประเทศไทย องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ บริษัทการบินไทยจำกัด บริษัทขนส่งจำกัด บริษัทเดินอากาศไทยจำกัด

จะเห็นได้ว่ากรมต่าง ๆ และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ของกระทรวงคมนาคม

เหล่านี้ มีหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมาก เช่น กรมอุตุนิยมวิทยาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสภาวะอากาศและปรากฏการณ์ธรรมชาติ วิจัยด้านอุตุนิยมวิทยาและอื่น ๆ หน่วยงานนี้ย่อมเป็นแหล่งศึกษาเรื่องสภาวะอากาศและปรากฏการณ์ธรรมชาติแก่นักเรียนได้อย่างดี ส่วนกรมอื่น ๆ และรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ โรงเรียนอาจเกี่ยวข้องในด้านขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือ เช่นด้านโทรศัพท์ ก็ต้องติดต่อองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ด้านจดหมายโทรเลข ก็ต้องติดต่อการสื่อสารแห่งประเทศไทย ด้านรับส่งพัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ ก็ต้องติดต่อองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ เป็นต้น

3.1.4 <u>กระทรวงการคลัง</u> เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินแผ่นดิน ภาษีอากร การรัษฎากร หรือเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน นอกจากสาธารณสมบัติของแผ่นดิน กิจการอันกฎหมายบัญญัติให้เป็นการผูกขาดของรัฐ กิจการหารายได้ซึ่งรัฐมีอำนาจดำเนินการได้แต่ผู้เดียวตามกฎหมาย และไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรมอื่น และกิจการซึ่งจะเป็นสัญญาณผูกพันเมื่อรัฐบาลได้ให้อำนาจหรือสัตยาบัน รวมทั้งการค้ำประกันหนี้ของส่วนราชการ องค์การของรัฐ สถาบันการเงิน และรัฐวิสาหกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่ากระทรวงการคลังมีหน้าที่โดยตรงในการจัดหางบประมาณดำเนินงานให้แก่กระทรวงต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย จึงกล่าวได้ว่า กระทรวงการคลังย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรงในเรื่องของการจัดหางบประมาณดำเนินงานให้แก่โรงเรียน เพราะโรงเรียนได้รับงบประมาณส่วนใหญ่จากงบประมาณแผ่นดินนั่นเอง

3.1.5 <u>กระทรวงอุตสาหกรรม</u> เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางโครงการพัฒนาอุตสาหกรรม จัดควบคุมและส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในประเทศ ทำหน้าที่เป็นศูนย์การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ของรัฐ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและวัตถุดิบต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามมาตรฐานที่ทางราชการกำหนดไว้ มีส่วนราชการต่าง ๆ เช่น กรมทรัพยากรธรณี กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สำหรับส่วนราชการของกระทรวงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนก็คือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เพราะเป็นกรมที่มีหน้าที่

ส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยตรง ทั้งยังมีเจ้าหน้าที่วิทยากรด้านอุตสาหกรรมที่จะให้คำแนะนำหรือสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมที่เปิดสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ได้

3.1.6 <u>กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน</u> เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน การควบคุมรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม และการวิจัย มีส่วนราชการต่าง ๆ เช่น กรมวิทยาศาสตร์บริการ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ และสำนักงานพลังงานแห่งชาติ สำหรับส่วนราชการเหล่านี้ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทางด้านวิชาวิทยาศาสตร์อย่างดีมาก และยังมีวิทยากรซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์มากมายที่โรงเรียนจะเชิญไปเป็นวิทยากรเพื่อเสริมความรู้ทางด้านวิชาวิทยาศาสตร์แก่นักเรียน และยังมีผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติอีกมากมายที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เช่นกัน

นอกจากกระทรวงต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่กว้างขวางมาก และมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ดังตัวอย่างเช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะช่วยเหลือทางโรงเรียนได้มากในเรื่องของการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียนในโรงเรียน ทั้งด้านเอกสารและวิทยากร นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากในด้านการจัดกิจกรรมของเยาวชนในโรงเรียน จึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานระดับกระทรวงในส่วนกลาง มีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเป็นจำนวนมากที่เดียว

3.2 <u>ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค</u> หมายถึงการบริหารงานระดับจังหวัด อำเภอ และยังมีระดับที่รองลงมาจากอำเภออีกคือ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งทั้งระดับจังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนเช่นกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 <u>จังหวัด</u> เป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารราชการของจังหวัด การแบ่งส่วนราชการจังหวัดนั้น ได้แบ่งส่วนงานออกเป็นสำนักงานจังหวัด มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของจังหวัด ส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งกระทรวงทบวงกรมได้ตั้งขึ้น โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ เช่น ปกครองจังหวัด ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด ประชาสงเคราะห์จังหวัด ที่ดินจังหวัด อัยการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด ซึ่งส่วนราชการเหล่านี้สังกัดกระทรวงมหาดไทย ศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ อนามัยจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด ซึ่งสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สัสดีจังหวัด สังกัดกระทรวงกลาโหม คลังจังหวัด สรรพากรจังหวัด สรรพสามิตจังหวัด สังกัดกระทรวงการคลัง ป่าไม้จังหวัด เกษตรจังหวัด ประมงจังหวัด สหกรณ์จังหวัด สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พาณิชย์จังหวัด สังกัดกระทรวงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแต่มิได้ขึ้นตรงต่อจังหวัด เช่นศาล เรือนจำ ไปรษณีย์ และสถานีตรวจอากาศ เป็นต้น ส่วนราชการเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในด้านให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน เช่นประชาสงเคราะห์จังหวัด อาจช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบอุทกภัย นักเรียนยากจน เกษตรจังหวัด ประมงจังหวัด ช่วยเหลือด้านความรู้ทางการเกษตร การประมง หรือสถานีตรวจอากาศก็ให้ความรู้ด้านดินฟ้าอากาศ เป็นต้น

3.2.2 <u>อำเภอ</u> เป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคระดับรองจากจังหวัด โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้า การจัดส่วนราชการต่าง ๆ ของอำเภอนั้นมีหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศึกษาธิการอำเภอ การประถมศึกษาอำเภอ อนามัยอำเภอ ที่ดินอำเภอ สัสดีอำเภอ สรรพสามิตอำเภอ สหกรณ์อำเภอ ป่าไม้อำเภอ เกษตรอำเภอ และประมงอำเภอ เป็นต้น ส่วนราชการเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในแต่ละอำเภอเช่นกัน

3.2.3 <u>ตำบล</u> เป็นหน่วยการปกครองรองลงมาจากอำเภอหรือกิ่งอำเภอ โดยหลายหมู่บ้านรวมกันเป็นตำบล การปกครองตำบลมีกำนันเป็นหัวหน้าปกครองตำบล และยังมีเจ้าหน้าที่ประกอบด้วย แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และคณะกรรมการตำบล สำหรับคณะกรรมการตำบลนี้ประกอบด้วย กำนันท้องที่เป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลนั้น

แพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และมีครูประชาบาลในตำบลนั้น 1 คนเป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิด้วย จึงเห็นได้ว่าคณะกรรมการตำบลเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรงทีเดียว

3.2.4 หมู่บ้าน เป็นหน่วยการปกครองระดับเล็กที่สุด ของการปกครองส่วนภูมิภาค ในการปกครองหมู่บ้านนี้มีเจ้าหน้าที่ในการปกครองประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านจึงอยู่ใกล้ชิดโรงเรียนมากที่สุด เพราะเกือบทุกหมู่บ้านมักจะมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 โรง

จึงเห็นได้ว่าหน่วยงานของการบริหารงานระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งเป็นระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคล้วนแต่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพราะอยู่ใกล้เคียงกันด้วย

3.3 ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เป็นการบริหารงานตามหลักการกระจายอำนาจ โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ดำเนินการปกครองและจัดทำกิจการต่าง ๆ ของท้องถิ่นด้วยตัวเอง การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล สภาตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา จะได้กล่าวถึงหน่วยงานเหล่านี้ว่าทำหน้าที่อะไรบ้าง และเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างไร

3.3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์การปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่ง เพื่อช่วยพัฒนาและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล และเป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนรวมในการปกครองมากขึ้น เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินงาน สำหรับสภาจังหวัดเป็นองค์การ ผู้แทนของราษฎรในจังหวัด ประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนั้น ดังนั้นโรงเรียนอาจจะพานักเรียนไปศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่อยู่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาลย่อมได้รับการพัฒนาและความสะดวกจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอยู่แล้ว

3.3.2 เทศบาล มีหน้าที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ในเขตเทศบาล เช่น การสาธารณูปโภค การสาธารณสุข การศึกษา การส่งเสริมอาชีพ การสันทนาการ การ

ประชาสงเคราะห์และการพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลจะมีโรงเรียนเทศบาล ซึ่งสังกัดเทศบาลโดยตรง ดังนั้นเทศบาลจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนเทศบาล เพราะต้องทำหน้าที่ดำเนินการทางการศึกษาด้วย

3.3.3 สุขาภิบาล จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่นชุมชนขนาดกลางที่มีความสำคัญรองลงมาจากเทศบาล และมีหน้าที่ไม่แตกต่างกับเทศบาลมากนัก คือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญขึ้น และจัดบริการสาธารณะที่จำเป็นบางอย่าง ดังนั้นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล จึงต้องได้รับการทำนุบำรุงและรับบริการด้วย หรือโรงเรียนอาจพานักเรียนไปช่วยสุขาภิบาลทำความสะอาดทางเดินและที่สาธารณะก็ได้

3.3.4 สภาตำบล ในทุกตำบลจะมีสภาตำบล ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาตำบลเป็นส่วนใหญ่ และคณะกรรมการสภาตำบล ประกอบด้วยกำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง แพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้เลือก ที่ปรึกษาสภาตำบล 1 คน แต่งตั้งจากปลัดอำเภอหรือพัฒนากรท้องที่ เลขานุการสภาตำบล 1 คน แต่งตั้งจากครูประชาบาลในตำบลนั้น จึงเห็นได้ว่าคณะกรรมการสภาตำบลประกอบด้วยครูประชาบาล 1 คน ที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ในตำบลนั้นเป็นเลขานุการ สภาตำบลจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมาก ในการพัฒนาตำบลจะขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนในตำบลนั้น ๆ ก็ย่อมจะดำเนินการไปได้อย่างสะดวกสบาย

หน่วยงานที่เป็นรูปการบริหารงานส่วนท้องถิ่นอีก 2 หน่วยงาน คือ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งถือว่าเป็นการบริหารงานส่วนท้องถิ่นในรูปพิเศษ และทั้งกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ก็มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอยู่ด้วย จึงต้องเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรงอยู่แล้ว

สำหรับสถาบันการปกครองซึ่งเป็นการบริหารงานของรัฐของประเทศของท้องถิ่น อันประกอบด้วยการบริหารราชการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ล้วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนทั้งสิ้น เพราะเป็นสถาบันที่เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียน และยังมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ มากมาย โรงเรียนอาจเชิญไปเป็นวิทยากร

ได้ นับว่าสถาบันการปกครองเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากที่เดียว

4. สถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่เกี่ยวกับการกำหนดฐานะความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือวิธีการอยู่รอดของมนุษย์ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิต ด้านการแจกจ่ายและการบริการและด้านการบริโภค[1] จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.1 ด้านการผลิต หมายถึงการสร้างสินค้าหรือสิ่งของและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ เช่นการผลิตอาหาร เสื้อผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย รวมทั้งการผลิตบริการด้านการรักษาพยาบาล และการบันเทิงด้วย สำหรับด้านการผลิตทางเศรษฐศาสตร์สามารถที่จะแยกได้ตามความยากง่ายหรือตามขั้นตอนของการผลิตได้ 3 ระดับ หรือ 3 ขั้นตอนคือ การผลิตขั้นต้น การผลิตสินค้าอุตสาหกรรม และการผลิตบริการ[2] ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 การผลิตขั้นต้น หมายถึงการประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานเพื่อการยังชีพ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การจับปลา การล่าสัตว์ และการเก็บของป่า การประกอบอาชีพเหล่านี้จะพบในชุมชนชนบทเป็นส่วนมาก บางชุมชนได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรกรก็มี ดังนั้นทางโรงเรียนอาจพานักเรียนไปศึกษาการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกร หรือศึกษาการประกอบอาชีพเหล่านี้ และอาจให้ความช่วยเหลือในด้านการนำวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการประกอบอาชีพเหล่านี้

4.1.2 การผลิตสินค้าอุตสาหกรรม หมายถึงการผลิตสินค้าสำเร็จรูปที่พร้อมจะนำสินค้าหรือผลผลิตนั้น ๆ ออกมาใช้หรือบริโภคได้ทันที เช่นเหล็กหรือแร่ธาตุต่าง ๆ ได้ถูกนำมาแปรรูปเป็น รถยนต์ พัดลม โทรทัศน์ หรือฝ้ายถูกนำมาแปรรูปเป็นผ้า เป็นต้น การผลิตดังกล่าวต้องใช้เครื่องจักรเครื่องมือ และเงินทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม เช่นโรงงานทอผ้า โรงงานทอกระสอบ โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูป

---

[1]ประดิษฐ์, เรื่องเดิม, น. 90

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 91

ต่าง ๆ โรงงานทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น โรงงานต่าง ๆ เหล่านี้ทางโรงเรียนอาจพานักเรียนไปศึกษา ใช้เป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน หรือเมื่อนักเรียนเรียนจบจากโรงเรียนแล้วอาจเข้าทำงานในโรงงานเหล่านี้ ดังนั้นความเกี่ยวข้องกันจึงมีมากทีเดียว

4.1.3 <u>การผลิตบริการ</u> หมายถึงการผลิตขั้นสูงหรือการให้บริการ เช่น การดำเนินธุรกิจทางด้านการค้าและการธนาคาร การรักษาพยาบาล การบันเทิง การซ่อมเครื่องยนต์หรือเครื่องไฟฟ้า เป็นต้น โรงเรียนจะเกี่ยวข้องกับแหล่งการผลิตบริการเหล่านี้ได้ เช่น การขอความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคาร เพื่อให้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน หรือเพื่อซื้อวัสดุต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสอน เป็นต้น

4.2 <u>การแจกจ่าย</u> หมายถึงการกระจายสินค้าหรือสิ่งของจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการทั้งแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่นการนำวัตถุดิบไปสู่โรงงาน การนำผลผลิต สินค้าหรือสิ่งของจากโรงงานไปสู่แหล่งบริโภค การขนถ่ายข้าวสารจากโรงสีไปสู่ตลาด เป็นต้น ดังนั้นการกระจายสินค้าจึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือการค้าขายเกิดขึ้น นั่นคือมีตลาด มีร้านค้า นั่นเอง ซึ่งโรงเรียนก็ต้องซื้อสินค้าต่าง ๆ จากตลาดหรือร้านค้า หรือขอรับบริจาคสินค้าต่าง ๆ เพื่อใช้ในโรงเรียนก็ได้

4.3 <u>การบริโภค</u> หมายถึงการกิน การใช้สิ่งของให้หมดสิ้นไป ซึ่งเป็นผลมาจากการผลิตและการกระจายสินค้าหรือการแจกจ่าย การบริโภคจึงเป็นหน้าที่อันสุดท้ายของสถาบันเศรษฐกิจ เพราะเมื่อมีการผลิตหรือผู้ผลิตแล้ว ก็ต้องมีการซื้อขาย มีตลาด มีร้านค้าและต้องมีการบริโภค หรือผู้บริโภค หรือผู้ซื้อสินค้านั่นเอง โรงเรียนย่อมเกี่ยวข้องกับผู้บริโภค เช่นนักเรียนจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้บริโภคที่ดี เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด ในการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ ราคาถูก และไม่ฟุ่มเฟือยในการซื้อ รวมทั้งประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ก็ควรได้รับคำแนะนำจากทางโรงเรียนด้วย

จึงเห็นได้ว่าสถาบันเศรษฐกิจที่สำคัญมีอยู่ 3 ประเภทคือ ด้านการผลิตซึ่งได้แก่กลุ่มเกษตรกร โรงงานอุตสาหกรรมและธนาคารเป็นต้น ด้านการแจกจ่ายได้แก่ตลาด ร้านค้าและด้านการบริโภคได้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเกี่ยวข้องกับโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท

5. สถาบันอนามัย หมายถึงสถาบันที่ทำหน้าที่ควบคุมป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ บำบัดรักษาและส่งเสริมอนามัย ซึ่งมีทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค คือกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีอนามัย และสำนักงานผดุงครรภ์ เป็นต้น จะได้กล่าวถึงสถาบันอนามัยเหล่านี้ตามลำดับไป

5.1 กระทรวงสาธารณสุข เป็นสถาบันอนามัยที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการแพทย์และการอนามัยของประชาชนในประเทศ มาตรฐานเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เวชภัณฑ์ และยารักษาโรค จัดให้มีโรงพยาบาลของรัฐ ควบคุมสถานพยาบาล การจำหน่ายเวชภัณฑ์ และการประกอบโรคศิลปะ แนะนำส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องสุขศึกษา การอนามัยและการอยู่ดีกินดี ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุมปราบปรามและกำจัดโรคระบาดและโรคติดต่ออันเป็นภัยต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน ตรวจวิเคราะห์อาหาร ยา และเครื่องดื่มต่าง ๆ ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ จัดทำวัคซีนและเซรุ่ม ยา และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับส่วนราชการของกระทรวงสาธารณสุขดังตัวอย่าง เช่น กรมการแพทย์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดให้มีโรงพยาบาลของรัฐ ควบคุมสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ เป็นต้น กรมอนามัย มีหน้าที่แนะนำส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องสุขศึกษา การอนามัยและการอยู่ดีกินดี กรมควบคุมโรคติดต่อ มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุม ปราบปราม และกำจัดโรคระบาดและโรคติดต่ออันเป็นภัยต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีหน้าที่ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ จัดทำวัคซีน เซรุ่ม และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา มีหน้าที่ตรวจวิเคราะห์อาหารยาและเครื่องดื่มต่าง ๆ ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากทีเดียว เช่นการเชิญนายแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขไปเป็นวิทยากร การขอเอกสารต่าง ๆ จากกรมกองต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข และการขอความช่วยเหลือในการด้านการตรวจวิเคราะห์อาหาร ยา และเครื่องดื่มในโรงเรียน เป็นต้น

5.2 โรงพยาบาล โรงพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งของระบบทางการแพทย์ ที่รวมบริการทั้ง 4 อย่างของการสาธารณสุข คือ การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษา

พยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพ แต่เน้นที่บริการรักษาพยาบาลหนักกว่าบริการอื่น การให้บริการนั้นขยายครอบคลุมไปจนถึงบ้านผู้ป่วย[1] สำหรับโรงพยาบาลมีทั้งโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลเอกชน และมีทั้งโรงพยาบาลส่วนกลางและโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค สำหรับในส่วนกลางนั้นมีอยู่มากมายเช่น ศิริราช จุฬาลงกรณ์ รามาธิบดี ราชวิถี พระมงกุฎเกล้า ภูมิพล และโรงพยาบาลกลาง เป็นต้น ส่วนโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค มีโรงพยาบาลจังหวัดทุกจังหวัด และโรงพยาบาลอำเภอ ซึ่งมีอยู่เกือบทุกอำเภอแล้ว สำหรับโรงพยาบาลเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมาก เพราะถ้ามีครู นักเรียนเจ็บป่วยที่ไม่สามารถปฐมพยาบาลที่โรงเรียนได้ ก็มักจะพาไปรักษาที่โรงพยาบาลที่อยู่ใกล้โรงเรียนอยู่แล้ว นอกจากนั้นโรงพยาบาลยังจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ออกไปให้การรักษาพยาบาลแก่ประชาชนในชุมชนนอกโรงพยาบาล ซึ่งทางโรงเรียนอาจให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นหน่วยบริการรักษาพยาบาล และนักเรียนในโรงเรียนก็รับการรักษาพยาบาลได้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นทางโรงเรียนอาจจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงพยาบาลกับประชาชนในชุมชน ในการดำเนินการรักษาพยาบาลแก่ประชาชนในชุมชนก็ย่อมทำได้

5.3 <u>สถานบริการสาธารณสุข</u> เป็นสถานที่บริการทางการแพทย์นอกจากโรงพยาบาลดังกล่าวแล้ว คือเป็นสถานบริการที่ไม่ได้จัดในรูปของโรงพยาบาล คือไม่รับคนไข้ไว้รักษาเป็นคนไข้ภายใน แต่ให้บริการคนไข้นอกเท่านั้น สถานบริการประเภทนี้มีทั้งของรัฐและของเอกชน สำหรับของเอกชนก็คือคลินิคแพทย์เอกชน ซึ่งมีอยู่ทั่วไป โดยมุ่งรักษาพยาบาลเท่านั้น ส่วนสถานบริการของรัฐนั้นมุ่งให้บริการทั้ง 4 ของการสาธารณสุข แต่เน้นที่การป้องกันโรคและการส่งเสริมมากกว่าโรงพยาบาล และการให้บริการถึงบ้านผู้ป่วย เช่นติดตามคนไข้เยี่ยมบ้านผู้ป่วย รวมทั้งให้บริการแก่ชุมชนในรูปของการจัดหน่วยรักษาพยาบาลเคลื่อนที่[2] ดังนั้น

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ <u>เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษากับชีวิตและชุมชน หน่วยที่ 11-15</u>, น. 195

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 196

สถานบริการสาธารณสุขจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนได้มากเหมือนกับโรงพยาบาลดังกล่าวมาแล้ว สำหรับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐมีอยู่ 3 ประเภทด้วยกันคือ

5.3.1 ศูนย์บริการสาธารณสุข จัดดำเนินการโดยกรุงเทพมหานคร มีเฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น ปัจจุบันมีอยู่ทุกเขต

5.3.2 สถานีอนามัย จัดดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ในระดับอำเภอและตำบล

5.3.3 สำนักงานผดุงครรภ์ จัดดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข เช่นกัน ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ระดับตำบลและหมู่บ้าน

5.4 การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นวิธีการดำเนินงานสาธารณสุขในรูปที่ผสมผสานการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งชุมชนมีความต้องการร่วมมือกันเอง หรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐจัดให้มีขึ้น โดยใช้ขุมพลังและวิทยาการที่ไม่สูงเกินไปอย่างเหมาะสม อันสามารถหาได้จากท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่[1] กระทรวงสาธารณสุขได้ริเริ่มงานนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2520 โดยจัดให้มีผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ขึ้น ดังรายละเอียดดังนี้[2]

5.4.1 ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านประมาณ 8-15 หลังคาเรือนต่อ ผสส. 1 คน และ ผสส. จะได้รับการอบรมให้มีความสามารถในการช่วยเหลือ เผยแพร่ความรู้ แนะนำและจูงใจประชาชนในเรื่องการใช้ยาสามัญประจำบ้าน การรักษาอนามัยของร่างกาย การสุขาภิบาลต่าง ๆ การวางแผนครอบครัว การปฐมพยาบาล นอกจากนี้ยังสามารถที่จะประสานงานสาธารณสุข แจ้งข่าวสารและรับข่าวสารสาธารณสุขได้ด้วย

5.4.2 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่ม ผสส.หรือบุคคลที่เหมาะสมให้เป็น อสม.หมู่บ้านละ 1 คน อสม.จะ

---

[1] เรื่องเดียวกัน, น. 214

[2] เรื่องเดียวกัน, น. 215-216

ได้รับการอบรมให้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ ผสส. ดังกล่าวแล้ว แต่มีหน้าที่เพิ่มเติมในด้านการจำหน่ายยาสามัญประจำบ้าน และช่วยเหลือและให้การรักษาพยาบาลง่าย ๆ ได้

กระทรวงสาธารณสุขได้ฝึกอบรม อสม. และ ผสส. ไปแล้วกว่า 20,000 คน และ ผสส. อีกกว่า 200,000 คน ในอีก 5 ปีข้างหน้ากำหนดจะมี ผสส. 10 คน และ อสม. 1 คนในทุก ๆ หมู่บ้านทั่วประเทศไทย[1] จึงกล่าวได้ว่า โรงเรียนระดับหมู่บ้านย่อมเกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขมูลฐานในด้านของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่นทางโรงเรียนอาจช่วยเหลือในด้านความรู้ ด้านการสาธารณสุขเพิ่มเติมแก่ ผสส. และ อสม. ผสส. และ อสม. อาจช่วยเหลือด้านยาประจำบ้าน และด้านการรักษาพยาบาลแก่ครูและนักเรียน รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ด้านการสาธารณสุขแก่นักเรียนในโรงเรียนและหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วย

นอกจากสถาบันอนามัยดังกล่าวมาแล้ว ยังมีสถาบันอนามัยอื่น ๆ ที่โรงเรียนจะเกี่ยวข้องได้เช่นกัน เช่น หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) ซึ่งมีแพทย์เคลื่อนที่ และแพทย์อาสาทางอากาศ และยังมีโครงการรักษาพยาบาลโดยระบบสื่อสารทางวิทยุของกระทรวงสาธารณสุขอีกด้วย

6. <u>สถาบันการศึกษา</u> สำหรับคำว่า "การศึกษา" มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายด้วยกัน แต่ก็มีความหมายในประเด็นที่คล้าย ๆ กันอยู่ประเด็นหนึ่งก็คือเป็นการพัฒนาคนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ความคิด ความสามารถและความดี หรือเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั่นเอง ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่พัฒนาคนให้มีคุณภาพ เช่นให้คนมีความรู้มากขึ้น มีความคิดความอ่าน มีความฉลาด มีไหวพริบ รู้จักแก้ปัญหาได้ มีความสามารถที่จะทำงานได้ ประกอบอาชีพได้ ช่วยตัวเองได้ รวมทั้งให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีร่างกายแข็งแรงสุขภาพสมบูรณ์ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าสถาบันที่พัฒนาคนในด้านต่าง ๆ จึงมีอยู่มากมาย มิใช่เฉพาะโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเท่านั้น ศูนย์ฝึกฝนอาชีพ ห้องสมุดประชาชน รายการวิทยุโทรทัศน์ ก็ยังมีส่วนพัฒนาคนได้ด้วยเช่นกัน สถาบันการศึกษาจึงแบ่งออกได้ทั้งสถาบันการศึกษา

---

[1]ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ "วิเคราะห์แนวทางสาธารณสุขมูลฐาน" ใน<u>มติชน</u> ฉบับวันที่ 23 กันยายน 2524, น. 6

ในระบบ และสถาบันการศึกษานอกระบบ ซึ่งโรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาในระบบอยู่ด้วย ย่อมจะเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาในระบบด้วยกัน และเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษานอกระบบด้วยเช่นกัน จะได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษาทั้ง 2 ตามลำดับไป

6.1 <u>สถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียน</u> ซึ่งมีอยู่หลายระดับและหลายประเภทด้วยกัน เช่นโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย ความเกี่ยวข้องระหว่างสถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วยกัน เช่นการรวมเป็นกลุ่มโรงเรียนระดับเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน คือ โรงเรียนประถมศึกษาด้วยกัน โรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยกัน และจะมีการประชุม สัมมนาร่วมกันอยู่เสมอ โรงเรียนประถมศึกษาอาจขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยครูไปเป็นวิทยากร แก่ครูและนักเรียน หรือโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษามักขาดครูสอนวิชาการงาน ก็อาจจะขอความช่วยเหลือจากโรงเรียนอาชีวศึกษาหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษาก็ได้ หรือวิทยาลัยครูส่งนักศึกษาไปฝึกสอนในโรงเรียนประถมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วยกันย่อมเกี่ยวข้องกัน

6.2 <u>สถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียน</u> เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือนอกเหนือไปจากโรงเรียนภาคปกติ เช่น จัดเป็นการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน และกลุ่มสนใจ เป็นต้น จะได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษานอกโรงเรียนเหล่านี้ตามลำดับไป

6.2.1 <u>การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ</u> เป็นการศึกษาสายสามัญที่ผู้เรียนเรียนแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และยังทำให้ผู้เรียนเรียนสูงขึ้นไปด้วย เพราะผู้เรียนไม่สามารถเรียนในโรงเรียนภาคปกติได้ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนี้มีหลายประเภทเช่นประเภทชั้นเรียนซึ่งมีทั้งชั้นพื้นฐานซึ่งเทียบเท่า ป.4 และระดับ 3-4 การศึกษาผู้ใหญ่ประเภทนี้จะเปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และใช้ครูของโรงเรียนนั้น ๆ เป็นผู้สอน นอกจากนี้ยังมีประเภทอาสาสมัครเดินสอน นักศึกษาวิทยาลัยครู

สอน พระภิกษุสอน ในหน่วยทหารและประเภทชาวเขา เป็นต้น สำหรับประเภทชั้นเรียนนั้นจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมาก เพราะต้องใช้อาคารสถานที่และครูผู้สอนของโรงเรียนภาคปกติอยู่แล้ว

6.2.2 <u>การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ</u> ปัจจุบันนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้เปิดสอนวิชาอาชีพต่าง ๆ แก่ผู้สนใจ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดผม อาหารและขนม ช่างวิทยุ ช่างเครื่องยนต์ เป็นต้น โดยจัดในรูปโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพประจำที่ในโรงเรียนประถม มัธยม และวิทยาลัยอาชีวศึกษา และยังจัดในรูปโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพเคลื่อนที่ และโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ โดยจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ออกไปเปิดสอนแก่ประชาชนตามชุมชนต่าง ๆ ในชนบท มีกำหนดแห่งละ 3 เดือน หรือไม่เกิน 6 เดือน สถานที่อาจจะใช้สถานที่ของโรงเรียน หรือสถานที่อื่นที่เหมาะสม ดังนั้นการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพจึงเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากเช่นกัน

6.2.3 <u>ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน</u> กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนขึ้น 2 ประเภทด้วยกันคือ

6.2.3.1 <u>ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค</u> ซึ่งมีอยู่ 5 ศูนย์ด้วยกันคือที่ลำปาง อุบลราชธานี ราชบุรี สงขลา และระยอง เป็นศูนย์ "วิชาการ" เพื่อทำงานด้านวิจัย ค้นคว้า ทดลองหลักสูตร ผลิตวัสดุอุปกรณ์การศึกษา และค้นหาวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม และบริการทางวิชาการ

6.2.3.2 <u>ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด</u> เป็นศูนย์ "ปฏิบัติ" ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เช่น การจัดชั้นเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จและสายสามัญ การจัดสอนสายอาชีพ การจัดกลุ่มสนใจ และดูแลเรื่องงานห้องสมุดประชาชนและที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการให้ความรู้แก่ประชาชนโดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการเป็นวิทยากรให้การอบรม และผู้ประสานงานการอบรมของหน่วยงานอื่น ๆ ปัจจุบันมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอยู่ 31 ศูนย์แล้ว

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนทั้งภาคและจังหวัดจะช่วยโรงเรียนที่ขาดแคลนครูที่สอนวิชาอาชีพได้มาก เพราะศูนย์ดังกล่าวมีวิทยากรที่ไปให้การอบรมแก่ครูและ

นักเรียนได้

6.2.4 ห้องสมุดประชาชน ปัจจุบันมีห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ ทั้งห้องสมุดประชาชนจังหวัด และห้องสมุดประชาชนอำเภอ รวมทั้งสิ้นประมาณ 300 กว่าแห่ง ดังนั้นจึงช่วยเหลือครู นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างมาก เพราะบางโรงเรียนมีหนังสือน้อย หรือหนังสือบางเล่มไม่มีในห้องสมุดของโรงเรียน ก็อาจจะหายืมอ่านได้จากห้องสมุดประชาชน

6.2.5 กลุ่มสนใจ เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นโดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของประชาชน เช่นสนใจการทำขนมชั้น วิธีติดตาต่อกิ่ง วิธีตอนหมู การเพาะเห็ดฟาง การทำตระกร้าหวาย ฯลฯ เมื่อมีประชาชนสนใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็รวมกลุ่มสนใจตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป แล้วทำเรื่องขออนุมัติจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หรือจังหวัดให้เปิดสอนวิชาที่สนใจได้ โดยทางราชการจะจ่ายเงินสมนาคุณให้แก่ผู้สอน และวิชาที่สอนจะใช้เวลาอันสั้นตั้งแต่ 5-30 ชั่วโมง เมื่อเป็นเช่นนี้ทางโรงเรียนอาจจะเป็นผู้ประสานงานในการรวบรวมประชาชนในชุมชนที่สนใจจะเรียนวิชาใด แม้กระทั่งครู นักเรียนที่สนใจก็น่าจะทำได้

6.2.6 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาออกไปแล้วได้มีหนังสืออ่านไม่ให้ลืมหนังสือ และได้รับความรู้ทันต่อเหตุการณ์ กรมการศึกษานอก-โรงเรียนจึงจัดให้มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีอยู่เกือบทุกจังหวัด และเป้าหมายจะจัดตั้งให้มีครบทุกหมู่บ้าน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านอาจแนะนำให้ครูและนักเรียนไปอ่านหนังสือพิมพ์ดังกล่าว และบางแห่งก็ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนนั่นเอง

6.2.7 รายการวิทยุ โทรทัศน์ ปัจจุบันมีรายการวิทยุ โทรทัศน์มากมายที่ให้ความรู้ และประสบการณ์ด้านวิชาชีพ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรมการศึกษานอกโรงเรียน และรายการวิทยุ โทรทัศน์เองก็มีรายการต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ เช่น รายการแม่บ้าน ธรรมะ สาระน่ารู้ทางการเกษตร ปัญหาชีวิตและสุขภาพ ชีวิตและสิ่งแวดล้อม ความรู้คือประทีป ภาษาไทยวันละคำ I.Q. 180 ฯลฯ รายการวิทยุโทรทัศน์เหล่านี้ โรงเรียนอาจให้ครูนักเรียนได้ฟังได้ชม

หรืออัดเทปมาเปิดให้ฟัง อัดเทปวีดีโอมาเปิดให้ชม ประกอบการเรียนในวิชาต่าง ๆ ได้

6.2.8 งานของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีอยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นงานพัฒนาชุมชนในระดับตำบล เช่น ศูนย์พัฒนาเด็ก งานพัฒนาเยาวชน งานพัฒนาสตรี งานส่งเสริมความรู้สำหรับประชาชน งานเสริมสร้างสาธารณสมบัติ งานอาสาสมัครพัฒนาชุมชน และงานพัฒนาจิตใจ เป็นต้น ดังนั้น โรงเรียนที่อยู่ในตำบลที่มีงานของกรมการพัฒนาชุมชนอยู่ย่อมจะพาครูและนักเรียนไปร่วมงานเหล่านี้ได้

6.2.9 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทสายอาชีพแก่เยาวชนนอกโรงเรียนและคนว่างงาน เช่นฝึกอาชีพสำหรับเตรียมเข้าทำงานโดยรับผู้จบ ป.4, ป.6 และ ม.3 ฝึกยกระดับฝีมือช่างแก่ผู้มีงานทำเป็นช่างอยู่แล้ว และฝึกวิชาชีพแก่ผู้สนใจทั่วไป ดังนั้น โรงเรียนประถมและมัธยมจึงควรแนะนำนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อในโรงเรียนในระบบให้ไปอบรมวิชาชีพจากสถาบันนี้ได้ เพราะปัจจุบันนี้นักเรียนที่เรียนจบประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแล้วไม่สามารถจะเรียนต่อได้มีจำนวนมาก บางคนก็ออกไปประกอบอาชีพ แต่ก็มีมากมายที่ยังไม่มีความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ เพราะเรียนวิชาชีพน้อยเกินไป ทางโรงเรียนจึงควรแนะนำนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อได้ไปอบรมวิชาชีพจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือขอความช่วยเหลือจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานในการสอนวิชาชีพแก่นักเรียนในโรงเรียนก็ย่อมทำได้ ปัจจุบันมีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่ดินแดง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร และในต่างจังหวัด คือ ชลบุรี ลำปาง และขอนแก่น เป็นต้น

สถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนนอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกมากมาย และโรงเรียนย่อมจะเกี่ยวข้องด้วยได้ เช่นโรงเรียนสอนวิชาชีพของเอกชน มีทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ซึ่งมีสอนตัดเสื้อ สอนดัดผม สอนแก้เครื่องยนต์ และอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการของหน่วยงานต่าง ๆ ก็เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่โรงเรียนอาจจะพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้ได้ทั้งสิ้น

7. <u>สถาบันนันทนาการ</u> เป็นสถานที่ที่จัดและบริการเครื่องอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ สำหรับบุคคลหรือคณะบุคคลได้ประกอบกิจกรรมนันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสมานสามัคคีและความสงบสุขของบุคคลและชุมชน นอกจากนี้สถาบันนันทนาการยังเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้และประสบการณ์แก่บุคคลได้ด้วย สถาบันนันทนาการอาจแบ่งออกได้เป็น 4 องค์การด้วยกันคือ องค์การรัฐบาล องค์การอาสาสมัคร องค์การนันทนาการของเอกชน และองค์การนันทนาการทางการค้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้[1]

7.1 <u>องค์การรัฐบาล</u> ซึ่งมีสถาบันนันทนาการก็คือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดให้มีส่วนสาธารณะ วนอุทยาน เพื่อรักษาป่าไม้ สงวนป่าไม้และสัตว์ป่า และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและศึกษาป่าไม้และสัตว์ป่าได้ด้วย นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังส่งเสริมแนะนำเยาวชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการเกษตร เช่นส่งเสริมกลุ่มเกษตรสมาคมเกษตร ยุวกสิกรสมาคม เป็นต้น องค์การรัฐบาลอีกองค์การหนึ่งคือ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักการเล่นกีฬา กรีฑา และการออกกำลังกายด้วยวิธีต่าง ๆ ได้จัดให้มีสนามกีฬาขึ้น นอกจากนี้ยังมีจังหวัด อำเภอ และเทศบาลได้จัดบริการนันทนาการให้แก่ประชาชนเช่น จัดสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ศูนย์เยาวชน ฯลฯ

7.2 <u>องค์การอาสาสมัคร</u> เป็นกลุ่มบุคคลที่จัดและให้บริการนันทนาการแก่สมาชิกในกลุ่มและบุคคลทั่วไป เช่นสมาคม YMCA สโมสรลูกเสือและกิจการลูกเสือชาวบ้าน สมาคมราชกรีฑาสโมสร สมาคมกีฬา สมาคมสังคมสงเคราะห์ สโมสรโรตารี่ สโมสรไลออน ยุวสมาคม ฯลฯ

7.3 <u>องค์การนันทนาการของเอกชน</u> เช่นโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท สถานศึกษาเอกชน หมู่บ้านจัดสรร จัดให้มีสนามเด็กเล่น สระว่ายน้ำ สนามกีฬา เป็นต้น

7.4 <u>องค์การนันทนาการทางการค้า</u> ได้แก่บริษัทห้างร้านที่ลงทุนจัดสถานที่บริการทางนันทนาการแก่ประชาชนทั่วไปโดยเรียกเก็บค่าบริการ ค่าเช่าสถานที่ เช่นจัดสวน

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิการ, เรื่องเดิม, น.89-93

สาธารณะ สระว่ายน้ำ ศูนย์กีฬา บริษัทนำเที่ยว โรงภาพยนตร์ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ เป็นต้น

สถาบันนันทนาการที่กล่าวมาแล้วนี้ จะพบว่าย่อมจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนได้อย่างมากเช่นกัน เช่นพานักเรียนไปพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาป่าไม้และสัตว์ป่าที่วนอุทยาน หรือสวนสาธารณะ สวนศูนย์เยาวชนมักใช้สถานที่ของโรงเรียนก็มี บางแห่งก็ตั้งเป็นเอกเทศ ซึ่งโรงเรียนควรสนับสนุนให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในศูนย์เยาวชน นอกจากนี้ โรงเรียนที่ไม่มีสระว่ายน้ำก็อาจขอใช้สระว่ายน้ำของเอกชน เพื่อสอนการว่ายน้ำแก่นักเรียน สนับสนุนนักเรียนให้ใช้บริการนันทนาการจากสมาคม YMCA และยุวสมาคม เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าสถาบันนันทนาการที่กล่าวมาแล้วย่อมจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างมากในด้านการสนับสนุนหรือการพานักเรียนไปใช้บริการนันทนาการจากสถาบันนันทนาการเหล่านั้น

8. <u>สถาบันอื่น ๆ</u> นอกจากสถาบันทั้ง 7 สถาบันดังกล่าวแล้ว ยังมีสถาบันอื่น ๆ ในรูปของมูลนิธิ สมาคม กลุ่ม และโครงการต่าง ๆ อีกมากมาย ที่โรงเรียนจะเกี่ยวข้องได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 <u>มูลนิธิต่าง ๆ</u> มีมูลนิธิต่าง ๆ อยู่มากมายที่ดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น มูลนิธิบูรณะชนบท มูลนิธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก มูลนิธิไทย-เยอรมันเพื่อการพัฒนา มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้า มูลนิธิช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน มูลนิธิกรุงเทพเคหะสงเคราะห์ มูลนิธิฟรีดิชเนามัน มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง มูลนิธิร่วมกตัญญูสงเคราะห์ มูลนิธิสาธารณสุขเพื่อการพัฒนา มูลนิธิหมอชาวบ้าน มูลนิธิส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เป็นต้น

มูลนิธิที่ตั้งขึ้นเพื่อแนะนำความรู้ใหม่ ๆ แก่ชาวชนบท เพื่อขจัดความยากจน ความไม่รู้ และโรคภัยไข้เจ็บแก่ชาวชนบท และให้ชาวชนบทรู้จักช่วยตัวเอง ได้แก่ มูลนิธิบูรณะชนบทและมูลนิธิไทย-เยอรมันเพื่อการพัฒนา เป็นต้น ส่วนมูลนิธิที่ดำเนินงานด้านการแก้ปัญหาเด็กขาดอาหาร เด็กขาดการศึกษา เด็กถูกทารุณหรือถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เด็กกำพร้า เด็กพิการที่ถูกทอดทิ้ง ได้แก่มูลนิธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้า และมูลนิธิช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน เป็นต้น

สำหรับมูลนิธิสาธารณสุขเพื่อการพัฒนา และมูลนิธิหมอชาวบ้าน ดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน ส่วนมูลนิธิปอเต็กตึ๊งและมูลนิธิร่วมกตัญญูสงเคราะห์ ดำเนินงานเกี่ยวกับการเก็บศพจากอุบัติเหตุรถชนและฆ่าตัวตาย สงเคราะห์หีบศพ บริการชาวต้มตามสถานที่เกิดเหตุเพลิงไหม้ เป็นต้น ส่วนมูลนิธิส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนแบบไทย ๆ ด้วย

สำหรับมูลนิธิเด็กมีขอบข่ายการทำงานเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาเด็ก โดยมีโครงการเกี่ยวกับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ถึง 10 โครงการด้วยกัน ขอยกตัวอย่างโครงการที่น่าสนใจบางโครงการเช่น โครงการหนังสือเด็กสู่ชุมชน โครงการกระเป๋าหนังสือเคลื่อนที่ โครงการอาหารกลางวัน ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ และบ้านทานตะวัน เป็นต้น

8.2 สมาคมต่าง ๆ มีสมาคมอยู่มากมายเช่นกันที่โรงเรียนเกี่ยวข้องอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนั้น ๆ โดยตรงอยู่แล้ว ส่วนสมาคมอื่น ๆ ก็มี สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน สมาคมวางแผนครอบครัว สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน สมาคมช่วยเหลือและส่งเสริมเด็ก สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทย ยุวพุทธิกสมาคม พุทธสมาคม ยุวสมาคม

ขอยกตัวอย่างสมาคมพัฒนากรและชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และบริการวางแผนครอบครัว ตลอดจนบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน โดยใช้อาสาสมัครปฏิบัติงานแก่ชุมชนของตนเอง สำหรับอาสาสมัครนี้คัดเลือกจากผู้มีอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น เจ้าของร้านชำ แพทย์ประจำตำบล หมอชาวบ้าน ผดุงครรภ์แผนโบราณ และครู เป็นต้น

8.3 สภาต่าง ๆ เช่นสภาสตรีแห่งชาติ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย สภาคริสตจักรในประเทศไทย และสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา

ขอยกตัวอย่างการดำเนินงานสภาสตรีแห่งชาติ และสภาคริสตจักรในประเทศไทยดังต่อไปนี้ สำหรับการดำเนินงานของสภาสตรีแห่งชาตินั้น มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่

ส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ในด้านอาชีพแก่สตรีทุกระดับความรู้และทุกกลุ่มอายุทั้งในเมืองและชนบท ส่วนสภาคริสตจักรในประเทศไทย มีกิจกรรมทั้งด้านการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์และกิจกรรมด้านบริการสังคม เช่น ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาการเกษตร งานอาชีพ ช่วยเหลือเด็กในชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร เป็นต้น นอกจากนี้ยังรับผิดชอบฝ่ายสตรีและงานของสตรีต่อชุมชน เช่น การดูแลเอาใจใส่ชนบทยากจนทั้งที่เกี่ยวกับงานอาชีพ ความเป็นอยู่ในครอบครัว สาธารณสุขขั้นมูลฐาน และการรณรงค์เพื่อสิทธิสตรี เป็นต้น

8.4 องค์กรเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาชนบท จากการที่รัฐบาลมีแผนงานพัฒนาชนบทยากจน จึงได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ขึ้น โดยมีองค์กรระดับต่าง ๆ ดังนี้[1]

8.4.1 คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) เป็นองค์กรระดับชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

8.4.2 คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) เป็นองค์กรระดับจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และยังมีองค์กรระดับจังหวัดอีกองค์กรหนึ่งคือ คณะอนุกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน โดยปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือ กพจ. ในการวางแผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัดทุกด้าน

8.4.3 คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) และคณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอ (กพอ.กิ่งอำเภอ) เป็นองค์กรระดับอำเภอ มีนายอำเภอและปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเป็นประธาน

8.4.4 คณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) เป็นองค์กรระดับตำบล มีกำนันเป็นประธาน และคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.)

---

[1]จินตนา ศรีตงกุล "กชช. การพัฒนาชนบทอย่างเป็นขบวนการ" วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน, 2527, น. 10

เป็นองค์กรระดับตำบลเช่นกัน โดยมีกำนันเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีเกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ครูในตำบล พัฒนากรตำบล และผู้ทรงคุณวุฒิในตำบลอีก 2 คน สำหรับหน้าที่ของ คปต. ก็คือให้คำปรึกษาแก่สภาตำบลในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาทุกเรื่องในตำบลนั้น ๆ

นอกจากองค์กรดังกล่าวแล้ว ยังมีองค์กรที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน-ตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2508 ดังนี้[1]

8.4.5 คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) ประกอบด้วย กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้าน เป็นประธานโดยตำแหน่ง และมีผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านและครูที่สอนในหมู่บ้านเป็นกรรมการ กพม. นี้เป็นองค์กรระดับหมู่บ้าน

8.4.6 คณะกรรมการพัฒนาตำบล (กพต.) เป็นองค์กรระดับตำบล ประกอบด้วยกำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล แพทย์ประจำตำบล รองประธาน กพม. ทุกหมู่บ้าน เป็นกรรมการ

นอกจากนี้ในหมู่บ้านบางหมู่บ้านยังมีคณะกรรมการกลางหมู่บ้านตามโครงการอาสาและพัฒนาตนเอง (อพป.) อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล มีอยู่หลายองค์กรด้วยกัน และแต่ละองค์กรมักจะมีครูในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ๆ เป็นกรรมการอยู่ด้วย แสดงว่าองค์กรเหล่านี้เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอย่างใกล้ชิดที่เดียว

สรุปท้ายบท

สถาบันทางสังคมหมายถึงสถานที่หรือหน่วยงานที่มีกลุ่มบุคคลทำงานร่วมกัน หรือทำหน้าที่ให้บริการแก่บุคคลในสังคม เช่นสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันอนามัย สถาบันการศึกษา และสถาบันนันทนาการ เป็นต้น สถาบันทางสังคมเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนหรือโรงเรียนย่อมเกี่ยวข้องกับสถาบันเหล่านี้

---

[1] สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, น. 39-40

สถาบันครอบครัว ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรง เพราะนักเรียนหรือประชาชนที่ไปรับบริการในโรงเรียนจะต้องมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งอาจจะมาจากครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวซ้อน หรือครอบครัวแตกแยก แต่ละครอบครัวมักมีปัญหาแตกต่างกัน

สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่สั่งสอนให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ ซึ่งอาจจะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา คริสตจักรในศาสนาคริสต์ หรือโบสถ์อิสลามในศาสนาอิสลาม ย่อมเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เพราะทั้งสถาบันศาสนาและโรงเรียนล้วนสั่งสอนให้คนประพฤติดีทั้งสิ้น สถาบันศาสนาจึงช่วยโรงเรียนได้อย่างมาก

สถาบันการปกครอง เป็นสถาบันที่เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

1. การบริหารราชการส่วนกลาง หมายถึงการบริหารระดับกระทรวง ทบวง กรมในส่วนกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่นกระทรวงมหาดไทย มีกรมการพัฒนาชุมชน กรมประชาสงเคราะห์ กรมการปกครอง กรมแรงงาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) ซึ่งมีหน้าที่บริการให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขเป็นสำคัญ ส่วนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ รายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยตรง มีกรมที่รับผิดชอบ เช่นกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) เป็นต้น กระทรวงคมนาคมมีหน้าที่เกี่ยวกับการคมนาคม การขนส่ง การสื่อสาร และการอุตุนิยมวิทยา กระทรวงการคลังเป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน แผ่นดิน ภาษีอากร ฯลฯ หรือจัดหางบประมาณดำเนินงานให้แก่กระทรวงต่าง ๆ นั่นเอง กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางโครงการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน การควบคุม รักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและการวิจัย เป็นต้น สำนักนายกรัฐมนตรี มีหน่วยงานหลายหน่วยงานเช่นสำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติภัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น สำหรับหน่วยงานเหล่านี้อยู่ในส่วนกลาง ซึ่ง

โรงเรียนในส่วนกลางจะเกี่ยวข้องได้มาก ทั้งด้านเอกสาร วิทยากร และอื่น ๆ

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค หมายถึงการบริหารระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน สำหรับระดับจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา และมีส่วนราชการอื่น ๆ อีก เช่น พัฒนาการจังหวัด เกษตรจังหวัด ประมงจังหวัด และสหกรณ์จังหวัด เป็นต้น ส่วนระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา และมีส่วนราชการอื่น ๆ ระดับอำเภอเช่นเดียวกับระดับจังหวัด สำหรับตำบลและหมู่บ้านก็มีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าตามลำดับ โรงเรียนในส่วนภูมิภาคย่อมเกี่ยวข้องกับส่วนราชการเหล่านี้

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล สภาตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โรงเรียนในระดับท้องถิ่นย่อมเกี่ยวข้องกับส่วนราชการเหล่านี้ เช่นโรงเรียนเทศบาลย่อมเกี่ยวข้องกับเทศบาลโดยตรง โรงเรียนระดับประถมศึกษาจะเกี่ยวข้องกับสภาตำบล เป็นต้น

สถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่เกี่ยวกับวิธีการอยู่รอดของมนุษย์ด้านการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภค สำหรับด้านการผลิต ก็มีกลุ่มเกษตรกร โรงงานอุตสาหกรรม และธนาคาร เป็นต้น ส่วนด้านการแจกจ่าย ก็มีร้านค้า มีตลาด เป็นต้น และการบริโภคได้แก่ผู้ใช้บริการหรือผู้ซื้อ ผู้กู้เงินจากธนาคาร เป็นต้น โรงเรียนย่อมเกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกร ธนาคาร ตลาด และผู้บริโภค

สถาบันอนามัย เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ บำบัด รักษา และส่งเสริมอนามัย ในส่วนกลางมีกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข ในส่วนภูมิภาค มีโรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานผดุงครรภ์ และการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งโรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือ ขอใช้บริการและขอความร่วมมือในการป้องกัน และรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้

สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งมีทั้งสถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งมีทั้งโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ส่วนสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีทั้งการศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน กลุ่มสนใจ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน รายการวิทยุ โทรทัศน์ และสถาบัน

พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น โรงเรียนอาจร่วมมือ หรือขอความช่วยเหลือจากสถาบันเหล่านี้ได้

<u>สถาบันนันทนาการ</u> เป็นสถาบันที่จัดเพื่อให้บุคคลได้พักผ่อนหย่อนใจ ได้ความรู้และประสบการณ์ ซึ่งมีสวนสาธารณะ วนอุทยาน สนามกีฬา ศูนย์เยาวชน ซึ่งรัฐบาลจัดให้มีขึ้น และยังมีสมาคม YMCA ลูกเสือชาวบ้าน โรงภาพยนตร์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น โรงเรียนอาจใช้สถาบันเหล่านี้ให้นักเรียนพักผ่อนหย่อนใจ ร่วมกิจกรรมได้เช่นกัน

<u>สถาบันอื่น ๆ</u> ยังมีประเภทมูลนิธิ สมาคม สภาต่าง ๆ และองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และอื่น ๆ ซึ่งโรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาของชุมชนได้

สถาบันเหล่านี้ตั้งอยู่ในชุมชนที่ใกล้กับโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือ หรือให้ความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือ หรือร่วมมือกันดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งได้

บรรณานุกรม

จินตนา ศรีคงกุล "กชช.การพัฒนาชนบทอย่างเป็นขบวนการ" วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.2527, 72 หน้า

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ "วิเคราะห์แนวทางสาธารณสุขมูลฐาน" ใน หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2524

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 เรื่องปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม พร้อมประกาศของคณะปฏิวัติ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 พ.ศ.2515 เรื่องระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พร้อมด้วยพระราชบัญญัติและประกาศของคณะปฏิวัติแก้ไขเพิ่มเติม

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 เรื่องระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พร้อมประกาศของกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งสภาตำบล

ประดิษฐ์ มัชฌิมา สังคมวิทยาชนบทและการสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523, 399 หน้า

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร การปกครองท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2526, 180 หน้า

ปราณี ฐิติวัฒนา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523, 169 หน้า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, 930 หน้า

พัทยา สายหู ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2516, 238 หน้า

พูนทรัพย์ การย์เกรียงไกร "การคลี่คลายปัญหาสังคมกับการพัฒนาเอกชน" ใน หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันพุธที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2521

เสรีย รโกเศศ การศึกษาเรื่องประเพณีไทยของเสรีย รโกเศศ กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2505, 183 หน้า

สมทรง เขมะวิชานุวัต การศึกษากับการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : ทวีกิจการพิมพ์, 2521, 232 หน้า

สมศักดิ์ ศรีมาโนชญ์ การศึกษากับการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2523, 128 หน้า

สุขุม นวลสกุล และคนอื่น ๆ การเมืองและการปกครองไทย กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523, 368 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาการ-ศึกษากับชีวิตและชุมชน หน่วยที่ 11-15 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2523, 328 หน้า

สุนทร โคตรบรรเทา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. การศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524, 130 หน้า

บทที่ 5

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน และโรงเรียนยังเป็นองค์กรและตัวกลางที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนอีกด้วย ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สตูฟส์และมาร์คส์ (Stoops and Marks)[1] ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนไว้อย่างน่าสนใจว่า แต่ละโรงเรียนในชุมชนต่างมีจุดมุ่งหมาย ความต้องการ และมีรูปแบบเฉพาะของตนในแต่ละสังคม ศาสนา และอาชีพ ชุมชนนั้นมีหน้าที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนของตน โรงเรียนเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพของชุมชนนั้น ๆ หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนก็จะสะท้อนให้เห็นจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรมเด็กแต่ละคน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้นักการศึกษาเข้าใจและให้ความร่วมมือในภารกิจทั้งปวงของโรงเรียน ครูใหญ่และคณะครูเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่นการแจ้งข่าวสาร ข้อมูล ที่เป็นจริงให้ชุมชนทราบ ชุมชนก็อาจให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เช่นการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือสวัสดิการนักเรียน การให้บริการแนะแนวอาชีพ การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือดูแลควบคุมด้านระเบียบวินัยนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความจำเป็นที่จะสร้างความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พอจะแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้[2]

---

[1] Emery Stopps and James R. Marks, Elementary Scho
(ในสุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษา หน่วยที่ 8-15, น. 326-327)

[2] สุวัฒน์ มุทธเมธา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

1. <u>การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน</u> เพราะโรงเรียนให้การศึกษาแก่นักเรียนซึ่งมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน นักเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย บุคคลในชุมชนก็จะดำรงชีวิตตามนักเรียนไปด้วย จึงถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาโดยทางอ้อมแก่บุคคลในชุมชนนั่นเอง

2. <u>เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม</u> คือให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญของชุมชน เป็นสิ่งมีค่าของทุกคน ช่วยทำให้การเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้นประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของโรงเรียน ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

3. <u>ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน</u> เพราะโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี แต่ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหาบ้าง ถูกตำหนิบ้าง

4. <u>เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา</u> ในชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีผู้ที่มีปัญหาไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ไม่ให้ความร่วมมือทางโรงเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. <u>เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน</u> เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน จะต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน จะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนได้ และนอกจากโรงเรียนให้พัฒนาบุคคลแล้ว ยังมุ่งพัฒนาชุมชนไปด้วย ดังนั้นหลักสูตรและการเรียนการสอนได้รับการปรับปรุงตามความต้องการของชุมชนด้วย

<u>ใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์</u> เพราะในชุมชนมีทรัพยากรบุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน

ทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

7. ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี ทั้งในด้านปัญหาของชุมชน ความต้องการของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้ช่วยแก้ปัญหาของชุมชน และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับชุมชน

นอกจากความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังกล่าวมาแล้วทั้ง 7 ข้อ ยังมีอีกหลายข้อที่จะกล่าวตามลำดับไปดังนี้[1]

8. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้ชุมชน โรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถพอสมควรก่อนปล่อยให้คนเหล่านั้นออกไปเป็นสมาชิกของชุมชน

9. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลง อย่างมากรองจาก ครอบครัว เด็กอยู่โรงเรียนเป็นเวลานานในสภาพแวดล้อมที่ดี โรงเรียนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงและหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมได้มาก

10. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนจึงพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมให้มีคุณค่าแก่นักเรียนออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน โรงเรียนจำเป็นต้องมีครูที่ดี มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะอำนวยประโยชน์แก่ชุมชน

11. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีหน้าที่ฟื้นฟูและรักษาเพื่อให้เยาวชนเข้าใจความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

12. โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชนโดยส่วนรวม สามารถที่จะให้อาคารและบริเวณที่เป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้

13. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน คือ พัฒนาคนให้เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

---

[1] สุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดิม, น. 327

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กัน ซึ่งความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีอยู่ถึง 13 ข้อ ดังกล่าวแล้ว

สรุปท้ายบท

โดยที่โรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน และโรงเรียนยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีหลายประการด้วยกันคือ การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน และโรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน

บรรณานุกรม

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย <u>เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา หน่วยที่ 8-15</u> กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2526, 381 หน้า

สุวัฒน์ มุทธเมธา <u>ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน</u> กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524, 130 หน้า

Stoops, Emery and Marks, Janers R., <u>Elementary School Supervision</u> New York : Allyn and Bacon, Inc., 1965, 369 p.

บทที่ 6

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โรงเรียนเป็นองค์กรในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน โรงเรียนคือแหล่งอบรมคนให้ชุมชน โรงเรียนคือแหล่งวิทยากรและวิทยาการของชุมชน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองของนักเรียน และประชาชนในชุมชนจะต้องดำเนินการ ในบทนี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียนและประชาชนในชุมชน การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน และอื่น ๆ ตามลำดับไป

1. <u>ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียน และประชาชนในชุมชน</u>

ในตอนแรกนี้จะกล่าวถึงผู้บริหารคือใครบ้าง รวมทั้งบุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียน และประชาชนในชุมชนเสียก่อน ดังนี้

1.1 <u>ผู้บริหาร</u> ในที่นี้คือผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยครูใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชา เป็นต้น

1.2 <u>บุคลากร</u> ในที่นี้หมายถึงบุคลากรในโรงเรียน นับตั้งแต่ ครู อาจารย์ในโรงเรียน เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน คนงานการโรง จนกระทั่งถึงตัวนักเรียนก็ถือว่าเป็นบุคลากรในโรงเรียนทั้งสิ้น

1.3 <u>ผู้ปกครองของนักเรียน</u> ซึ่งหมายถึงบิดา มารดา ของนักเรียน หรือถ้านักเรียนไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา แต่อยู่กับญาติหรือผู้อุปการะอื่น ๆ ก็ถือว่าเป็นผู้ปกครองของนักเรียน

1.4 ประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนอาจจะไม่ใช่ผู้ปกครองของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียน แต่อาจจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล เกษตรตำบล พัฒนากรตำบล ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นายแพทย์นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เกษตรอำเภอ คนเฒ่าคนแก่ ชาวบ้าน ฯลฯ

1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับผู้ปกครองของนักเรียนและประชาชนในชุมชน ผู้บริหารอาจจะเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับนักเรียน การปรับปรุงการสอนนักเรียน หรือเชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาของชุมชน ขอความช่วยเหลือจากผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชน ในด้านการเงิน การเป็นวิทยากร และอื่น ๆ ส่วนผู้ปกครองของนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนอาจขอความช่วยเหลือจากผู้บริหารโรงเรียนในด้านการขอใช้สถานที่ในกิจการต่าง ๆ ขอคำปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาชุมชน หรือการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชน เช่น ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองนักเรียน ปรึกษาผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียน พานักเรียนไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พัฒนากรตำบล แพทย์ประจำตำบล และบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากครูจะสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนคนงานภารโรงและนักเรียนก็มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนด้วยเช่นกัน ตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนต้องให้การต้อนรับและให้ความช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนที่มาติดต่อโรงเรียน คนงานภารโรงต้องติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนที่มาติดต่อโรงเรียนเช่นกัน อาจจะเป็นบุคคลแรกที่ผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนพบก่อนที่จะพบเจ้าหน้าที่ ครู ครูใหญ่ เสียอีก และคนงานภารโรงอาจจะให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือกับประชาชนในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนนักเรียนนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด รวมทั้งประชาชนในชุมชนด้วย เช่น นักเรียนจะต้องนำความรู้ใหม่ ๆ ไปใช้ที่บ้านหรือในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากนักเรียนโดยไม่รู้ตัว หรือโดยไม่ตั้งใจ ดังนั้นนักเรียนจึงมี

ส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนด้วย

จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองของนักเรียนและประชาชนในชุมชนย่อมมีอยู่เป็นอันมาก ซึ่งยังมีรายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนจะกล่าวต่อไป

2. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน

นับว่าการเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างมาก และในการเชิญนั้นอาจจะเชิญได้ในกรณีต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

2.1 เชิญผู้ปกครองนักเรียนใหม่มาประชุมในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ ตามปกตินักเรียนที่เข้าใหม่ในชั้นอนุบาลก็ตาม ประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาก็ตามทางโรงเรียนจะมีการปฐมนิเทศให้นักเรียนทราบถึงระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน การเลือกวิชาเรียน และอื่น ๆ ทางโรงเรียนจึงควรเชิญผู้ปกครองของนักเรียนมาร่วมประชุมพร้อมกับนักเรียนด้วย เพื่อผู้ปกครองจะได้ทราบระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน จะได้ช่วยทางโรงเรียนกวดขันบุตรหลานของตนให้ปฏิบัติตนให้เป็นคนดีต่อไป

2.2 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมในวันก่อนเปิดเทอมแรกของทุกชั้นเรียน เช่น เมื่อนักเรียนเลื่อนขึ้นชั้น ม.2 ก็เชิญผู้ปกครองนักเรียนชั้น ม.2 มาประชุม และเมื่อนักเรียนเลื่อนชั้นขึ้นไปอีกก็เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมทุกปี เพื่อย้ำเกี่ยวกับเรื่องนโยบายของโรงเรียน การช่วยทางโรงเรียนอบรมบุตรหลานขณะอยู่ที่บ้าน เพราะนักเรียนอยู่ที่บ้านมากกว่าอยู่ที่โรงเรียน ผู้ปกครองจะต้องช่วยอบรมด้วย มิใช่เป็นหน้าที่ของทางโรงเรียนเท่านั้น นอกจากนี้อาจจะชี้ถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับนักเรียนในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาในปีใหม่ต่อไป และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่ทางโรงเรียน ดังนั้นการเชิญผู้ปกครองมาประชุมทุกปีจึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง

2.3 เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน ในฐานะที่โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ดังนั้นทั้งผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนย่อมเป็นเจ้าของโรงเรียน จึงควรได้มีโอกาสเสนอแนะ

เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียน เพื่อบริการทางการศึกษาแก่นักเรียนและประชาชนได้มากที่สุด ทั้งผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนย่อมจะมีความคิดเห็นที่แปลกใหม่ในการปรับปรุงโรงเรียนบ้าง

2.4 เชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมร่วมกันกับครูในโรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงชุมชน หรือแก้ปัญหาในชุมชน ชุมชนทั้งชนบทและในเมืองย่อมมีปัญหาอยู่มากมาย เช่นปัญหาความยากจน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาการคมนาคม ปัญหาการจราจร ปัญหาการรักษาความสะอาด ปัญหาชุมชนแออัด และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ในฐานะที่โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนนั้น ๆ น่าจะเป็นเจ้าของเรื่องในการเชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมร่วมกับครูในโรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือกันในการแก้ปัญหาของชุมชนเหล่านี้ได้ เพราะปัญหาของชุมชนก็เกิดจากประชาชนในชุมชนนั่นเอง ถ้าหากประชาชนมาประชุมปรึกษาหารือกันแล้วนำไปช่วยกันแก้ปัญหาก็ย่อมจะทำให้ขจัดปัญหาเหล่านั้นไปได้

2.5 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบปะสังสรรค์กับครูในโรงเรียน เช่นเชิญมารับประทานร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความคุ้นเคยสนิทสนมกัน อาจจะปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน การแก้ปัญหาในชุมชน หรือแก้ปัญหาของนักเรียนกันไปด้วย ระหว่างรับประทานอาหารร่วมกันก็ย่อมทำได้

2.6 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียนและการแสดงของนักเรียน เช่น โรงเรียนจัดนิทรรศการผลงานของนักเรียนในวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ศิลปศึกษาและวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และจัดการแสดงบนเวทีของนักเรียน การเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาชมย่อมจะทำให้ผู้ปกครองนักเรียนภูมิใจในผลงานของบุตรหลานของตนด้วย

2.7 จัดให้มีกิจกรรมสร้างความสามัคคีระหว่างผู้ปกครอง หรือประชาชนในชุมชนกับครูและนักเรียน เช่นจัดแข่งขันกีฬาระหว่างผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนในชุมชนกับครูในโรงเรียน จะทำให้เกิดความสามัคคีระหว่างผู้ปกครองนักเรียนด้วยกันเองด้วย หรือกับประชาชนในชุมชนและกับครูในโรงเรียนได้ด้วย

2.8 เชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้ว ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกตัญญู

กตเวทีต่อแม่ของตนด้วย เพราะกิจกรรมวันแม่นั้นจะเชิญแม่ของนักเรียนขึ้นไปนั่งบนเวที แล้วให้นักเรียนขึ้นไปกราบแม่ของตน ทั้งชี้ให้นักเรียนเข้าใจถึงพระคุณของแม่ที่มีต่อลูกด้วย

นอกจากนี้บางโรงเรียนได้จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น โดยมีผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนนั้นเป็นสมาชิกของสมาคม ซึ่งจะต้องมีการเชิญสมาชิกของสมาคมมาประชุมอยู่แล้ว และอาจเชิญมาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียน และมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นโรงเรียนประถมศึกษาจะมีกรรมการศึกษาของโรงเรียนด้วย ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง และจะมีการประชุมกรรมการศึกษาของโรงเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว ทางโรงเรียนอาจเชิญมาชมนิทรรศการ และร่วมกิจกรรมได้เช่นกัน

ดังนั้นการเชิญผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนมาโรงเรียนจึงเชิญได้ในโอกาสต่าง ๆ กันมากมาย ซึ่งล้วนแล้วเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดียิ่ง

3. <u>การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ</u> เป็นการรายงานเกี่ยวกับผลการเรียน ความประพฤติ สุขภาพและอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้ทราบว่าเหมือนและแตกต่างกันอย่างไรระหว่างอยู่ที่บ้านกับที่โรงเรียน ถ้าพบว่าแตกต่างกันจะได้ช่วยกันแก้ไขต่อไป สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้มีดังนี้

3.1 <u>การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ</u> เช่น ผลการทำแบบฝึกหัด การบ้าน ผลการทำรายงาน การอภิปราย ผลการทดสอบย่อย ผลการเรียนตลอดเทอม และอื่น ๆ ซึ่งอาจจะรายงานย่อย ๆ เป็นครั้งคราว หรือรายงานในสมุดรายงานหรือสมุดประจำตัวนักเรียน หรือบันทึกในสมุดแบบฝึกหัด สมุดทำการบ้านก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นอาจให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นและเซ็นชื่อไว้ในสมุดทำการบ้านของเด็กด้วยก็ยิ่งดียิ่ง การรายงานผลการเรียนของนักเรียนนี้จะทำให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบถึงการเรียนของบุตรหลานของตนว่าดีหรือบกพร่องในเรื่องใดวิชาใด เพื่อหาทางช่วยเหลือแนะนำและกวดขันต่อไป

3.2 <u>การรายงานความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ</u> จะทำได้เช่นเดียวกับรายงานผลการเรียน คืออาจจะรายงานย่อย ๆ เป็นครั้งคราวเมื่อนักเรียนมีความประพฤติไม่เหมาะสมที่จะต้องให้ผู้ปกครองทราบโดยด่วน จะได้รีบแก้ไขด้วยการตักเตือนหรือแนะนำ ส่วนรายงานในสมุดรายงานหรือสมุดประจำตัวนั้น มักจะทำเทอมละครั้ง การรายงาน

ความประพฤติของนักเรียนนี้ทั้งครูและผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพราะจะพบอยู่เสมอว่า ความประพฤติของนักเรียนที่โรงเรียนกับที่บ้านมักไม่เหมือนกัน เช่นอยู่ที่โรงเรียนขยันแต่อยู่ที่บ้านเกียจคร้าน ไม่เคยช่วยงานบ้านเลย หรืออยู่ที่โรงเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริตดีมาก แต่อยู่ที่บ้านพูดปดกับผู้ปกครองบ่อย ๆ เป็นต้น ผู้ปกครองควรรายงานให้ทางโรงเรียนทราบด้วย เพื่อช่วยกันแก้ไขต่อไป

3.3 <u>การรายงานเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ</u> ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน เพราะนักเรียนอาจมีโรคประจำตัว หรืออาจเจ็บป่วยขณะที่อยู่ที่โรงเรียน ทั้งครูและผู้ปกครองจะต้องรายงานซึ่งกันและกันเช่นเดียวกับผลการเรียนและความประพฤติดังกล่าวมาแล้ว เช่นพบนักเรียนเจ็บป่วยหรือมีสุขภาพผิดปกติจะต้องรีบแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อไปหาแพทย์ ส่วนการรายงานในสมุดรายงานและสมุดประจำตัวนักเรียนนั้นก็ต้องรายงานทุกเทอมอยู่แล้ว

จะเห็นได้ว่าการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบนั้น มักจะปฏิบัติกันมากในโรงเรียนทั่ว ๆ ไป จากผลการวิจัยของประจวบ ต่อตระกูล[1] พบว่า ครูใหญ่ได้ปฏิบัติในเรื่องการรายงานผลการเรียนและความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบอยู่ในเกณฑ์สูง และสูงกว่าการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนด้านอื่น ๆ อีกด้วย

4. <u>โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน</u> ในฐานะที่โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน โรงเรียนจึงควรให้ความช่วยเหลือชุมชนด้วย จึงจะตรงกับข้อความที่ว่า "เพื่อชุมชน" เช่น การช่วยพัฒนาชุมชน การสอนวิชาอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน และอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วย สำหรับรายละเอียดการให้ความช่วยเหลือชุมชน จะได้กล่าวตามลำดับไป

4.1 <u>พานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน</u> คือทำให้ชุมชนเจริญขึ้น เช่นช่วยทำความ

---

[1]ประจวบ ต่อตระกูล <u>บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชน</u>

สะอาดถนน ทำความสะอาดตลาด ทำความสะอาดวัด ซ่อมสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ ขุดคูระบายน้ำ ขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขินและปลูกป่า เป็นต้น ในการพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชนดังกล่าว อาจจะทำร่วมกับประชาชนในชุมชนก็ได้ เมื่อทั้งนักเรียนและประชาชนในชุมชนช่วยกันทำก็จะช่วยกันรักษาไว้ด้วย เช่นช่วยกันรักษาความสะอาด ช่วยกันรักษาบ่อน้ำที่ช่วยกันขุด เป็นต้น

4.2 <u>โรงเรียนจัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน</u> เพื่อให้ประชาชนในชุมชนรู้จักช่วยตัวเองได้ พึ่งตัวเองได้ นับว่าโรงเรียนพอจะช่วยเรื่องนี้ได้ด้วยการสอนหรือฝึกอบรมอาชีพใหม่ ๆ เช่น การเพาะเห็ดฟาง การติดตาต่อกิ่งต้นไม้ การแก้เครื่องยนต์ การตัดเย็บเสื้อผ้าและการเลี้ยงปลา เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสนใจของประชาชน ความต้องการของประชาชน และอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ

4.3 <u>โรงเรียนให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ประชาชนในชุมชน</u> เช่นความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคและการบำบัดรักษาอย่างง่าย ๆ อันตรายจากการใช้ยาฆ่าแมลง การใช้ผงชูรส การใช้สีย้อมผ้าผสมอาหาร การรับประทานยาชุด ยาแก้ปวดต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับยาสามัญประจำบ้าน กฎหมาย การถนอมอาหาร เป็นต้น

4.4 <u>ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม</u> อันจะช่วยพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น นักเรียนมีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรแผนใหม่ การทำปุ๋ยหมัก ก็จะนำไปปฏิบัติที่บ้านและเผยแพร่ความรู้นี้แก่ประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนก็จะมีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้นตามไปด้วย

4.5 <u>จัดบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน</u> เช่นใช้เครื่องขยายเสียง และถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียง จัดให้นักเรียนรายงานข่าวและเหตุการณ์สำคัญ หรืออ่านบทความที่มีประโยชน์ทางเครื่องขยายเสียงโดยหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันรายงานให้ทั่วถึง จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และจัดให้มีการบริการข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น การจัดบริการข่าวสารเหล่านี้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างมาก

4.6 <u>ให้บริการชุมชนในด้านนันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี</u> ในท้องถิ่นแก่ประชาชนในชุมชนตามโอกาสอันเหมาะสมและตรงกับความต้องการ เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการเล่นกีฬา นันทนาการ ศิลปะด้านต่าง ๆ จัดให้มีการบรรยายสาธิต ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีกด้วย

4.7 <u>ทางโรงเรียนจัดให้มีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนา</u> เช่น บางชุมชนอาจขาดแคลนน้ำบริโภคหรือน้ำที่ใช้ในการเกษตร น้ำจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นของชุมชนนั้น บางชุมชนอาจต้องการถนนหนทาง ต้องการโรงเรียน ต้องการโรงพยาบาล เป็นต้น เมื่อทางโรงเรียนจัดให้มีการสำรวจแล้วพบความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ จะได้หาทางพัฒนาต่อไป อาจพานักเรียนออกไปช่วยพัฒนาหรือเสนอแนะให้ประชาชนในชุมชนได้พัฒนาชุมชนของตนต่อไป

4.8 <u>ทางโรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่น หรือประสานงานกับหน่วยราชการอื่น เพื่อสำรวจอนามัยของชุมชนและให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน</u> เช่นทางโรงเรียนร่วมกับโรงพยาบาลชุมชน หรือสถานีอนามัยตำบลสำรวจประชาชนในชุมชนว่ามีประชาชนในชุมชนเป็นโรคภัยไข้เจ็บอะไรกันมาก จะได้หาทางช่วยรักษาให้ต่อไป หรือถ้าพบว่าประชาชนใช้ส้วมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และอาจแพร่เชื้อโรคได้ง่าย ก็ขอความร่วมมือกับทางพัฒนากรอำเภอมาช่วยแนะนำให้ประชาชนทำส้วมที่ถูกสุขลักษณะต่อไป

4.9 <u>ทางโรงเรียนบริการด้านอนามัยแก่ประชาชนในชุมชน</u> เช่นจัดทำธนาคารยา หรือสหกรณ์ยาไว้ตามวัดหรือตามย่านชุมชนไปมาสะดวก ในธนาคารยาหรือสหกรณ์ยานั้นจะมียาจากองค์การเภสัชกรรมซึ่งเป็นยาสามัญประจำบ้านและจำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูก นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจบริการเมื่อมีผู้เจ็บป่วยในชุมชนด้วยการให้มาขอรับบริการจากโรงเรียนได้ทุกเวลา ถ้าผู้ป่วยเจ็บหนักก็ช่วยพาส่งโรงพยาบาล เป็นต้น

4.10 <u>โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชน</u> อันที่จริงตั้งแต่ข้อ 4.1 ถึงข้อ 4.9 นั้น ก็คือว่าโรงเรียนมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน และบางข้อโรงเรียนก็ร่วมกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนนั่นเอง สำหรับในข้อนี้ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนร่วมกับ

หน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาชนบทตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท ซึ่งตามระเบียบนี้ได้จัดตั้งองค์การระดับต่าง ๆ มีทั้ง ระดับชาติ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ระดับจังหวัด ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) และคณะอนุกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) ระดับอำเภอ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) ระดับตำบลและหมู่บ้าน ได้แก่คณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) และคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) สำหรับองค์กรแต่ละระดับเหล่านี้ จะประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงที่เกี่ยวข้อง 4 กระทรวงหลักคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เกิดการประสานงานในระหว่างสาขาทุกระดับ ตัวอย่างระดับตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งมีคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) นั้น มีกำนันเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีเกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ครูในตำบล พัฒนากรตำบล และราษฎรในตำบลนั้น ๆ ร่วมกันทำงาน[1] จึงเห็นได้ว่าครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนโดยตรง

จึงเห็นได้ว่าโรงเรียนมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือชุมชนได้มากมายหลายด้านด้วยกัน

5. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน โรงเรียนกับชุมชนควรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนแล้ว เมื่อมีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนได้เช่นกัน สิ่งที่โรงเรียนจะขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนได้นั้น พอจะแยกได้ดังนี้

5.1 ขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากชุมชน เช่นขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากประชาชนในชุมชนที่มีฐานะดีพอสมควร ตัวอย่างคือ พ่อค้า ข้าราชการ นายธนาคาร เจ้าของโรงสี เจ้าของโรงเลื่อย เป็นต้น การขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากบุคคลเหล่านี้ย่อมมีทางเป็นไปได้ แต่ถ้าเป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำ หรือชาวไร่ชาวนาที่มี

---

[1]จินตนา ศรีตงกุล "กชช. การพัฒนาชนบทอย่างเป็นขบวนการ" ในวารสารเศรษฐกิจและสังคม เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2527, น. 10

รายได้น้อยก็ไม่ควรไปรบกวนอย่างยิ่ง

5.2 ขอความช่วยเหลือทางด้านวัสดุ หรือผลผลิตทางการเกษตร เช่นประชาชนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมก็อาจจะขอข้าวเปลือก ข้าวสาร พืชผักผลไม้ ไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลา มาทำอาหารให้นักเรียนรับประทาน หรือขอวัสดุต่าง ๆ จากร้านค้าในตลาด เป็นต้น

5.3 ขอความร่วมมือในด้านแรงงานจากประชาชนในชุมชน ถ้าหากประชาชนไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินหรือวัสดุหรือผลผลิตทางการเกษตรได้ก็อาจให้ความช่วยเหลือทางด้านแรงงานก็ได้ เช่นช่วยซ่อมแซมอาคาร ช่วยทำอาหารกลางวันเลี้ยงนักเรียน ช่วยเลี้ยงเด็กวัยก่อนเรียน เป็นต้น

5.4 ขอความช่วยเหลือในด้านคำปรึกษาหารือ หรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียนจากประชาชนในชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงิน วัสดุ และแรงงานได้ ก็อาจให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน หรือไปร่วมประชุมเมื่อทางโรงเรียนเชิญไปประชุมก็ได้

5.5 ขอความช่วยเหลือในด้านการเป็นวิทยากร หรือให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนจากประชาชนในชุมชน เพราะประชาชนในชุมชนเป็นจำนวนมากที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น แพทย์ เกษตรกร วิศวกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ ฯลฯ ซึ่งทางโรงเรียนอาจเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนและครู

ดังนั้นการขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดียิ่ง อันที่จริงผู้ปกครองหรือประชาชนในชุมชนก็ยินดีและเต็มใจที่จะช่วยเหลือโรงเรียนอยู่แล้ว ดังผลการวิจัยของสุวิช แก้วเกษ เรื่อง "งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนเสมอถ้าหากโรงเรียนต้องการหรือติดต่อมา[1]

---

[1]สุวิช แก้วเกษ งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, น. 68

6. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน การบริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี เพราะประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสใช้อาคารสถานที่ หรือเข้ามาโรงเรียนได้โดยไม่ถูกหวงห้าม แต่ถ้าหากโรงเรียนบางโรงเรียนเขียนป้ายไว้หน้าโรงเรียนว่า "สถานที่ราชการ ห้ามเข้า" โรงเรียนก็จะกลายเป็นเขตหวงห้ามไป ประชาชนไม่กล้าเข้าไป และยังไม่ตรงกับปรัชญาที่ว่า "โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน" อีกด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรบริการอาคารสถานที่แก่ชุมชน โดยบริการในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

6.1 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนในการจัดงานต่าง ๆ เช่น ประชาชนขอใช้หอประชุมจัดงานมงคลสมรสหรือจัดงานชุมนุมต่าง ๆ เป็นต้น

6.2 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่เพื่อประชุม เช่นขอใช้หอประชุมเพื่อประชุมประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

6.3 จัดบริการห้องสมุดแก่ประชาชนในชุมชน คือบริการให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุด มาอ่านหนังสือในห้องสมุดได้ และทางโรงเรียนอาจบริการห้องสมุดในวันเสาร์ วันอาทิตย์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มาอ่านหนังสือพิมพ์หรือหนังสืออื่น ๆ ได้

6.4 ให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้สนามกีฬาของโรงเรียนในการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบทมักไม่มีสนามกีฬานอกจากในโรงเรียน ดังนั้นถ้าหากโรงเรียนให้ประชาชนในชุมชนมาใช้สนามกีฬาเพื่อออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาได้ ก็จะช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงด้วย

6.5 ให้ประชาชนในชุมชนใช้ห้องพยาบาล เพราะบางชุมชนห่างไกลจากสถานีอนามัยมาก ก็เปิดโอกาสให้ประชาชนที่เจ็บป่วยได้รับการปฐมพยาบาล เช่นเกิดบาดแผลเล็ก ๆ น้อย ๆ ท้องเดิน ปวดศีรษะ เป็นต้น ถ้าหากทางโรงเรียนจะบริการประชาชนตลอด 24 ชั่วโมงได้จะดีมาก

ดังนั้นการบริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชนนั้น ถ้าทำได้ทั้งห้องเรียน อาคารเรียน หอประชุม โรงอาหาร ห้องสมุด สนามกีฬา และห้องพยาบาล จะดีมาก

7. การใช้ทรัพยากรในชุมชน

ทรัพยากรในชุมชนที่จะนำมาใช้ในโรงเรียนก็ดี หรือทางโรงเรียนครูนักเรียนจะใช้ก็ดี ย่อมมีอยู่มากมาย ถ้าหากจะแบ่งประเภทของทรัพยากรในชุมชน ก็พอจะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ

7.1 ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่นป่าไม้ ดิน หิน แร่ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ชายทะเล หินปะการัง สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เป็นต้น และยังมีต้นไม้ที่มนุษย์ปลูกขึ้น ก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้แต่ละชุมชนย่อมจะมีไม่เหมือนกัน เช่นชุมชนที่อยู่ใกล้ทะเล ก็มีชายทะเล สัตว์น้ำ หินปะการัง เป็นต้น ส่วนชุมชนที่อยู่ใกล้ภูเขา ก็จะมีภูเขา ป่าไม้ หินต่าง ๆ ลำธาร เป็นต้น

7.2 ทรัพยากรบุคคล ทุกชุมชนย่อมมีบุคคลต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน คนเฒ่าคนแก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นางผดุงครรภ์ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผสส.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด นายแพทย์ ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา และบุคคลอื่น ๆ อีกมากมาย

7.3 ทรัพยากรประเภทสถาบัน ในเรื่องสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนั้น มีสถาบันหลายประเภท เช่นสถาบันการปกครอง สถาบันอนามัย สถาบันการศึกษา สถาบันนันทนาการ สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันศาสนา เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนก็มักจะมีสถาบันเหล่านี้

7.4 ทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในแต่ละชุมชนมักจะมีวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นของตนเอง ดังรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

7.4.1 ศิลปะพื้นบ้าน เช่น เครื่องจักสาน เครื่องมือทำนา ประเภทไถ คราด เกวียน บ้านเรือนไทยประเภทเครื่องผูก เครื่องสับ เป็นต้น

7.4.2 การละเล่นพื้นบ้าน เช่น ตะกร้อ ตี่จับ มอญซ่อนผ้า

7.4.3 เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงเหย่ย เพลงอีแซว เพลงบอก เพลงโคราช ลำตัด เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

7.4.4 นิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่องปลาบู่ทอง นางสิบสอง ตาเถรยายชี เป็นต้น

7.4.5 ยาพื้นบ้าน เช่นพืชผล พืชผักต่าง ๆ สมุนไพรต่าง ๆ

7.4.6 ภูมินามวิทยา คือ ประวัติหมู่บ้าน ตำบลในชุมชน ซึ่งจะต้องมีประวัติหรือความเป็นมาของหมู่บ้าน ตำบล ว่าทำไมจึงมีชื่อเช่นนั้น

7.4.7 ปริศนาคำทาย ในกลุ่มบุคคลแต่ละชุมชน มักจะมีปริศนาคำทายทายกันเล่นอยู่เสมอ เช่นทายกันว่า มีสี่หู สี่ขา ตานับบ่ถ้วน (ยอ) มีหู มีงา มีตารอบตัว (ลอบ) สูงเทียมฟ้า ต่ำกว่าหญ้านิดเดียว (ภูเขา) เป็นต้น

7.4.8 คำพังเพย ภาษิต เช่น รักวัวให้ผูกรักลูกให้ตี เกลือเป็นหนอนตีตนก่อนไข้ เป็นต้น

7.4.9 ประเพณี เช่น งานบวชนาค งานศพ งานแต่งงาน เป็นต้น

<u>การใช้ทรัพยากรในชุมชนเหล่านี้</u> จะทำได้ดังต่อไปนี้

1. <u>นำทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน</u> ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ง่ายในแต่ละชุมชน เช่น หินชนิดต่าง ๆ ตามภูเขา หินปะการัง เปลือกหอยในทะเลหรือชายทะเล พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ทั้งใบ ดอก ลำต้น ราก และอื่น ๆ อาจจะนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ หรือนำใบไม้ สีจากพืชต่าง ๆ มาเรียนในวิชาศิลปศึกษา เป็นต้น

2. <u>เชิญบุคคลในชุมชนหรือทรัพยากรบุคคลมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน</u> หรือสอนนักเรียนเช่น เชิญเกษตรอำเภอมาบรรยายหรือสาธิตเกี่ยวกับการเกษตร นิมนต์พระมาสอนศีลธรรม เชิญนายแพทย์มาสอนสุขศึกษา หรือบรรยายเกี่ยวกับการป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น บางโรงเรียนเรียกบุคคลที่มาสอนนักเรียนว่า "ครูกิตติมศักดิ์"

3. <u>พานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่</u> ตามสถาบันต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย โรงงานอุตสาหกรรม สวนสัตว์ ที่ว่าการอำเภอ ที่ประชุมสภาตำบล พิพิธภัณฑ์และวัด เป็นต้น สำหรับการพาไปศึกษานอกสถานที่ตามวัดนั้น บางแห่งเรียกว่า "ห้องเรียนเงินล้าน" เพราะโบสถ์ก็ดี วิหารก็ดี ที่นักเรียนไปศึกษาหรือใช้เป็นห้องเรียนนั้นมีราคาเป็นล้านบาทนั่นเอง

4. ให้นักเรียนศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่นสอบถามชาวบ้าน คนสูงอายุ เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล เพราะชาวบ้านหรือคนสูงอายุย่อมจะเล่านิทานพื้นบ้านได้ เล่าเรื่องความเป็นมาของหมู่บ้าน ตำบลได้ นอกจากนี้อาจจะให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน หรือฝึกร้องเพลงพื้นบ้านจากพ่อเพลงแม่เพลง บางชุมชนมีพ่อเพลงแม่เพลงสามารถร้องเพลงฉ่อยได้ ร้องเพลงอีแซวได้ หรือร้องเพลงกล่อมเด็กได้เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นบางชุมชนยังมีศิลปะพื้นบ้านประเภท เครื่องจักสาน เครื่องมือทำนา เครื่องใช้ในบ้าน ก็ควรให้นักเรียนศึกษาหรือสะสมไว้ เพราะจะหายากยิ่งขึ้นสำหรับวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้และวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ ก็ตามนับวันจะหมดไป ถ้าหากไม่รีบอนุรักษ์ไว้หรือให้นักเรียนศึกษาจากชาวบ้านหรือคนสูงอายุไว้ และถ้าหากให้นักเรียนได้ฝึกวัฒนธรรมพื้นบ้านบางประเภทเช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านไว้ ก็จะช่วยอนุรักษ์ไว้ได้อย่างมากทีเดียว

จึงกล่าวได้ว่าทรัพยากรในชุมชนมีอยู่มากมาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่าง ๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน และในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ก็อาจจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน หรือพานักเรียนออกไปศึกษาทรัพยากรในชุมชน หรืออาจจะช่วยรักษาทรัพยากรเหล่านี้ไว้ก็ได้ทั้งสิ้น

8. การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จะได้แยกกล่าวถึงรายละเอียดดังนี้

8.1 ครูใหญ่ออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน รวมทั้งส่งเสริมให้คณะครูออกไปเยี่ยมเยียนด้วย การที่ครูใหญ่และคณะครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนนั้น จะทำให้ทราบว่าสภาพทางบ้านของนักเรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรขณะอยู่ที่บ้าน อาจจะทราบได้จากผู้ปกครองนักเรียนด้วย เพราะนักเรียนมักจะมีพฤติกรรมต่างกันเมื่ออยู่ที่บ้านกับอยู่ที่โรงเรียน เช่นอยู่ที่โรงเรียนมีความขยันขันแข็งดี ช่วยทำงานที่โรงเรียนดีมาก ทั้งการทำความสะอาดห้องเรียนและการเรียน แต่เมื่ออยู่บ้านกลับเกียจคร้านไม่เคยช่วยทำงานบ้านเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ทั้งครูและผู้ปกครองจะได้ปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาเด็กต่อไป นอกจากนี้ในการเรียนการสอนวิชาการเกษตร บาง

โรงเรียนมีบริเวณน้อย ก็อาจให้นักเรียนปลูกต้นไม้ ปลูกผัก เลี้ยงไก่ที่บ้าน และครูก็ไปช่วยแนะนำที่บ้าน จะเห็นได้ว่าการที่ครูใหญ่และคณะครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้านนั้นจะทำได้ทั้งการเยี่ยมเยียนเพื่อถามทุกข์สุข และเพื่อปรึกษาหารือกับผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของนักเรียน และอื่น ๆ อีกมากมายหลายประเด็นด้วยกัน

8.2 <u>การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน</u> กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนนั้นมีมากมายหลายอย่างที่โรงเรียนควรเข้าร่วมด้วยได้ เช่น ทางวัดจัดพิธีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา ก็พานักเรียนไปร่วมพิธี เมื่อทางวัดจัดงานประจำปี ครูใหญ่และคณะครูก็ควรไปช่วยงาน หรือไปทำบุญในวันพระที่วัด เพราะโรงเรียนเป็นจำนวนมากที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัด ทางโรงเรียนจึงควรเข้าร่วมกิจกรรมของวัดอย่างยิ่ง นอกจากนี้ เมื่อผู้ปกครองนักเรียนหรือชาวบ้านจัดงานศพ งานอุปสมบท งานทำบุญ ครูใหญ่และคณะครูก็ควรไปร่วมด้วยเช่นกัน การที่ครูใหญ่และคณะครูเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนี้จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน และสามารถจะปรึกษาหารือกันในการร่วมมือกันทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน แก้ปัญหาของนักเรียน แม้กระทั่งแก้ปัญหาในโรงเรียนได้อีกด้วย

9. <u>การประชาสัมพันธ์โรงเรียน</u> เป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะเป็นการเสนอให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียนหรือทราบข่าวสารของโรงเรียน หรือเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน ดังนั้นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างดียิ่ง

การประชาสัมพันธ์โรงเรียนนั้น จะดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

9.1 <u>จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน</u> อาจจะทำด้วยการอัดสำเนาเป็นกระดาษแผ่นเดียว หรือแผ่นพับ หรือเป็นเล่มก็ได้ และอาจจะออกเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือภาคเรียนละเล่มก็ได้ แล้วแต่ทางโรงเรียนจะมีค่าใช้จ่ายมากหรือน้อย สำหรับข่าวสารในสิ่งพิมพ์นี้ ก็ควรมีข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน ข่าวเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ที่เน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ข่าวเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน และข่าวอื่น ๆ ที่ชุมชนควรทราบ หรือผู้ปกครองนักเรียนควรทราบ เพราะสิ่งพิมพ์เหล่านี้ทาง

โรงเรียนจะแจกไปยังประชาชนในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนเป็นสำคัญ

9.2 <u>จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียนเพื่อตอบคำถามและให้ความสะดวกแก่ประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนที่มาติดต่อโรงเรียน</u> อาจจะเขียนว่า "ประชาสัมพันธ์" หรือ "ติดต่อสอบถาม" ก็ได้ แล้วให้เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์นั่งประจำอยู่ เมื่อมีประชาชนและผู้ปกครองมาติดต่อก็พร้อมที่จะตอบและให้ความสะดวก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จะต้องเป็นบุคคลมีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และพร้อมที่จะช่วยเหลือและให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อหรือเป็นบุคคลที่ไม่วางท่า ไม่หน้างอ ไม่รอนาน ไม่งานมาก และไม่ปากเสีย เป็นต้น เมื่อทางโรงเรียนจัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียนได้เช่นนี้ ก็จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนได้อย่างมาก

9.3 <u>จัดเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน</u> เช่นเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับการจัดงานของโรงเรียน การจัดนิทรรศการของโรงเรียน การชุมนุมศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน โดยเขียนข่าวดังกล่าวไปออกทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หรือลงหนังสือพิมพ์ ลงวารสารต่าง ๆ จะทำให้ประชาชนทราบข่าวสารของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

9.4 <u>ให้นักเรียนทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้อง</u> เพื่อนักเรียนจะได้ช่วยเผยแพร่ข่าวสารให้ผู้ปกครองและประชาชนทราบต่อไป ซึ่งทางโรงเรียนมักแจ้งข่าวสารให้นักเรียนทราบในตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน อันที่จริงก็ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพนัก เพราะนักเรียนอาจจะฟังไปผิด ๆ หรือฟังไม่เข้าใจ อาจจะไปเผยแพร่หรือไปเล่าต่อผิด ๆ ก็ได้ ดังนั้นควรจะย้ำหรือพูดให้เข้าใจ ถ้าครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนจะนำไปย้ำในห้องเรียนอีกครั้งหนึ่งก็จะดีมาก ถ้าเป็นข่าวสารที่สำคัญควรจะทำเป็นทางการ คือทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือทำเป็นสิ่งพิมพ์จะดีมาก เพราะผิดพลาดน้อยที่สุด

9.5 <u>ให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คนงาน ภารโรง และยามของโรงเรียนได้ทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้องด้วย</u> เพราะถ้าหากผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนมาติดต่อโรงเรียน แต่ไม่พบเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โดยตรง แต่พบบุคคลดังกล่าว จะได้แจ้งข่าวสารที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานอกราชการ วันหยุด หรือวันหยุดภาคเรียน ผู้ปกครอง

นักเรียนหรือประชาชนมาติดต่อโรงเรียนมักจะพบอาจารย์เวร ครูเวร เจ้าหน้าที่เวร ภารโรง และยาม เมื่อบุคคลเหล่านี้ไม่ทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้องก็เป็นอันตรายอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อบุคคลดังกล่าวไปพบผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนภายนอกโรงเรียนก็มักจะถูกถามข่าวสารของโรงเรียนอยู่เสมอ หรือไม่ก็ถูกถามข่าวสารของโรงเรียนทางโทรศัพท์อีกด้วย ดังนั้นการให้บุคลากรของโรงเรียนได้ทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้องจึงเป็นผลดีอย่างยิ่ง

9.6 <u>ครูใหญ่และคณะครูออกประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง</u> เช่นการออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองหรือประชาชนตามบ้าน การไปร่วมงานหรือร่วมกิจกรรมในชุมชน มักจะพบปะผู้ปกครอง นักเรียนหรือประชาชน ก็ควรถือโอกาสแจ้งข่าวสารของโรงเรียนไปด้วย ยิ่งไปกว่านั้นอาจออกไปเยี่ยมเยียนผู้นำในชุมชนหรือบุคคลสำคัญในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นาย-อำเภอ ผู้แทนราษฎร เป็นต้น

9.7 <u>รับฟังความคิดเห็น ของผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชน</u> ซึ่งอาจเป็นข้อข้องใจ ข้อเสนอแนะ ข้อบกพร่องของการดำเนินงานภายในโรงเรียน แล้วนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน หรือทำความเข้าใจอันถูกต้อง เพื่อจะได้สร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน

9.8 <u>เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาชมนิทรรศการหรือกิจการของโรงเรียน หรือเชิญมาฟังการบรรยายเรื่องราวที่น่าสนใจ</u> เมื่อผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนได้ชมนิทรรศการ หรือกิจการของโรงเรียนก็จะเข้าใจโรงเรียนดียิ่งขึ้น เพราะได้ชมผลงานของบุตรหลานของตน หรือผลงานของโรงเรียน ส่วนการมาฟังการบรรยายก็จะรู้จักโรงเรียนดียิ่งขึ้น

9.9 <u>จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า</u> แล้วเชิญผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าเป็นสมาชิก มีการเชิญประชุม จัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์โรงเรียน ยังจัดดำเนินการด้วยวิธีอื่น ๆ อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่กล่าวมาแล้วหลายเรื่องก็เป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนไปด้วยในตัว เช่น การเชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชน

ในชุมชนมาประชุม โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน การบริการอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นต้น เพราะกิจกรรมเหล่านี้เป็นการให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียน ทราบข่าวสารของโรงเรียน หรือสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน และยังเป็นการสร้างความพึงพอใจ ความศรัทธาให้กับประชาชนอีกด้วย

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายประการด้วยกัน แต่จะพบว่าบางข้อเท่านั้นที่โรงเรียนได้นำไปใช้ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่บางข้อก็ยังปฏิบัติกันน้อยมาก ผู้เขียนขอยกตัวอย่างงานวิจัยซึ่งเป็นปริญญานิพนธ์ของประจวบ ต่อตระกูล[1] เรื่อง "<u>บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชน</u>" พบว่า

1. บทบาทที่คณะครูและประชาชนให้ความเห็นตรงกันว่า ครูใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ต่ำสุด คือการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้บางเรื่องแก่นักเรียน การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน และการจัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้ในบางเรื่องแก่นักเรียน (ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ทรัพยากรประเภทบุคคลในชุมชน) การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน (เป็นการช่วยเหลือชุมชน) และการจัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน (เป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียน) ครูใหญ่ยังปฏิบัติกันน้อย ซึ่งน่าจะทำให้มากขึ้นได้

2. บทบาทที่คณะครูและประชาชนให้ความเห็นตรงกันว่าครูใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์สูง หรือปฏิบัติกันมากอยู่แล้ว คือ การรายงานผลการเรียนและความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และการให้ความสะดวกแก่ผู้ปกครองที่มาติดต่อกับทางโรงเรียน (ซึ่งถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างหนึ่ง)

---

[1]ประจวบ, เรื่องเดิม. น. 45

3. บทบาทที่คณะครูและประชาชนให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าครูใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมประเภทสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริการความรู้และความคิดใหม่ต่อชุมชน และการบริการชุมชนในด้านอนามัย และด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือชุมชนนั่นเอง

4. จากการเปรียบเทียบเรื่องที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์สูงกับเกณฑ์ต่ำ ปรากฏว่าเกณฑ์ต่ำมีมากกว่าเกณฑ์สูง แสดงว่าส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติกันน้อยนั่นเอง

5. บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่ ตามความคาดหวังของครูและประชาชน ปรากฏว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละบทบาทอยู่ในเกณฑ์ที่สูงและสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทที่เป็นจริง ปรากฏว่าค่าคะแนนเฉลี่ยตามความคาดหวังของคณะครูและประชาชนในแต่ละบทบาทสูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยตามความเป็นจริงทุกบทบาท แสดงถึงว่าคณะครูและประชาชนมีความต้องการให้ครูใหญ่ได้ปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าที่ปฏิบัติอยู่แล้วในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่ผลการวิจัยพบว่าครูใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ต่ำสุด คือการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้ในบางเรื่องแก่นักเรียน แก่นักเรียน การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน และควรจัดให้ให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน ทั้ง 3 เรื่องนี้ควรปฏิบัติให้มากขึ้น รวมทั้งเรื่องที่ครูใหญ่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำซึ่งมีหลายเรื่องดังกล่าวแล้ว ก็ควรปฏิบัติให้มากขึ้นเช่นกัน

นอกจากผลงานวิจัยของประจวบ ต่อตระกูล ดังกล่าวแล้ว ยังมีผลงานวิจัยของสมชาย สุขชาตะ เรื่อง "การใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11"[1] ได้กล่าวถึง การใช้เวลาในการบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชนว่า

---

[1]สมชาย สุขชาตะ "บทสรุปผลงานวิจัยการใช้เวลาในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11" ครุศาสตร์ 24 ปี, น. 125.

ผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้เวลาในระดับปานกลาง ถ้าจัดระดับการใช้เวลาจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ การดำเนินการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การร่วมมือกับประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริม การจัดกิจกรรมบริการประชาชนตามโอกาสอันสมควร การแจ้งโครงการต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองควรทราบโดยเอกสาร จัดทำเอกสาร คู่มือนักเรียน ระเบียบการต่าง ๆ ของโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองในรอบปีหรือตามโอกาสอันสมควร

จากผลการวิจัยของสมชาย สุขชาตะ นี้ จะเห็นได้ว่า การใช้เวลาในการบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารใช้เวลามากที่สุดก็คือ การดำเนินการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ใช้เวลามากรองลงมาคือ การร่วมมือกับประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมบริการประชาชนตามโอกาสอันสมควร ตามลำดับ ส่วนที่ใช้เวลาน้อยที่สุด คือการประชุมผู้ปกครองในรอบปี หรือตามโอกาสอันสมควร ซึ่งควรจะใช้เวลาให้มากขึ้นอีกได้

<u>สรุปท้ายบท</u>

จากปรัชญาเกี่ยวกับโรงเรียนกับชุมชนที่ว่า โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารบุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในชุมชนจะต้องดำเนินการ เช่นผู้บริหารโรงเรียนเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน ครูไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนตามบ้าน เป็นต้น

<u>การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน</u> เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมาก เช่นเชิญมาประชุมในลักษณะต่าง ๆ กัน เชิญมาพบปะสังสรรค์กัน เชิญมาชมนิทรรศการ และเชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นต้น

<u>การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ</u> เช่น การรายงานเกี่ยวกับผลการเรียน ความประพฤติ และสุขภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปฏิบัติกันมากกว่าเรื่องอื่น ๆ

โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน ด้วยการพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ประชาชนในชุมชน ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม จัดบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ให้บริการชุมชนในด้านนันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีและบริการด้านอนามัยแก่ประชาชนในชุมชน เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยการให้ความช่วยเหลือชุมชนในลักษณะต่าง ๆ

โรงเรียนขอความช่วยเหลือชุมชนและความร่วมมือจากชุมชน เช่น ขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านการเงิน วัสดุหรือผลผลิตทางการเกษตร แรงงาน คำปรึกษาหารือหรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียน และการเป็นวิทยากร เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมากเช่นกัน

บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนจัดงานหรือจัดการประชุม บริการห้องสมุด ให้ใช้สนามกีฬา และใช้ห้องพยาบาล เป็นต้น

การใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่าง ๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน การใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะทำได้ด้วยการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เชิญบุคคลมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน พานักเรียนไปศึกษาทรัพยากรในชุมชน และให้นักเรียนศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน เช่นครูใหญ่และคณะครูออกเยี่ยมเยียน หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ก็จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมาก

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี เช่นจัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน จัด

เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน ให้นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนทราบข่าวสารที่ถูกต้องของโรงเรียน และจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่าขึ้น เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่โรงเรียนควรนำไปปฏิบัติ จากผลการวิจัยพบว่า การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้บางเรื่องแก่นักเรียน การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน และการจัดให้สิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน ยังปฏิบัติกันน้อย จึงควรจะปฏิบัติให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

จินตนา ศรีตงกุล "กชช.การพัฒนาชนบทอย่างเป็นขบวนการ" วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ.2527, 72 หน้า

ชม ภูมิภาค หลักการประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2516, 547 หน้า

ประจวบ ต่อตระกูล บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทองตามทัศนะของครูและประชาชน ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519, 51 หน้า

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และ ประกอบ คุปรัตน์ โรงเรียนและชุมชน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521, 236 หน้า

มนัส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต เสนอผลงานของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (เอกสารอัดสำเนาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) 5 หน้า

วิจิตร อาวะกุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ การประชาสัมพันธ์ หลักและวิธีปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2522, 271 หน้า

สมชาย สุขชาตะ "บทสรุปผลงานวิจัยการใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11" ครุศาสตร์ 24 ปี รวมบทความทางวิชาการและบทสรุปผลงานวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : บริษัทบพิธการพิมพ์ จำกัด, 2524, 171 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยม หน่วยที่ 8-15 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2526, 381 หน้า

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน หน่วยที่ 1-15 กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525, 449 หน้า

สุพิชฌา ธีระกุล การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521, 136 หน้า

สุวัฒน์ มุทธเมธา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524, 130 หน้า

สุวิช แก้วเกษ งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2518, 68 หน้า

เสนีย์ แดงวัง การประชาสัมพันธ์ แนวความคิดและหลักวิธีการปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, 2525, 414 หน้า

หวน พินธุพันธ์ "การบริหารงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน" มิตรครู ปีที่ 23 ฉบับที่ 22 ปักษ์หลัง 30 พฤศจิกายน 2524

บทที่ 7

ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน

ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงโรงเรียนที่บริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนมาก หรือเน้นในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นพิเศษ สำหรับชื่อของโรงเรียนก็ใช้ชื่อเกี่ยวกับชุมชนอยู่ด้วย นั่นคือ "โรงเรียนชุมชน" (ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา) และ "วิทยาลัยชุมชน" (ซึ่งเป็นวิทยาลัยระดับอุดมศึกษา) ส่วนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท" ดังนั้นผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภทนี้ต่อไปว่า เน้นในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร

แต่การที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภทนั้น ผู้เขียนจะกล่าวถึงโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนโดยมองในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นหลักเสียก่อน ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท[1] ดังนี้

1. <u>โรงเรียนแบบดั้งเดิม</u> (Traditional School) เป็นโรงเรียนที่เน้นการสอนให้เด็กมีความรู้ความจำในเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ โรงเรียนกับชุมชนแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นภายใน "ห้องสี่เหลี่ยม" ของโรงเรียนเท่านั้น

2. <u>โรงเรียนพิพัฒนา</u> (Progressive School) เป็นโรงเรียนที่เน้นการสอนให้เด็กได้เรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน โรงเรียนจะต้องหาประสบการณ์และความเป็นอยู่ในชุมชนให้นักเรียนได้สัมผัส ให้นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือในชุมชน นั่นคือโรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย ไม่ใช่โรงเรียนจะอยู่โดดเดี่ยวหรือแยกตัวเด็กขาดจากชุมชนเหมือนกับโรงเรียนแบบดั้งเดิม

3. <u>โรงเรียนชุมชน</u> (Community School) เป็นโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย <u>เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน</u>, น. 172-173

อย่างใกล้ชิดมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงในการทำให้ชุมชนดีขึ้น และมีหน้าที่บริการทางการศึกษาแก่คนทุกเพศทุกวัยในชุมชน ทุกคนในชุมชนมีส่วนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน

จึงเห็นได้ว่า โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนพัฒนา และโรงเรียนพัฒนาก็ยังเป็นโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนแบบดั้งเดิม เพราะโรงเรียนแบบดั้งเดิมนั้นแยกตัวออกจากชุมชนโดยชัดเจน

สำหรับโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกับวิทยาลัยชุมชนนั้น ก็ถือได้ว่าจัดอยู่ในประเภทของโรงเรียนชุมชนนั่นเอง เพราะมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมาก ผู้เขียนจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

1. <u>โรงเรียนชุมชน</u>

โรงเรียนชุมชนที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงในหัวข้อนี้ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มทดลองดำเนินการในภาคการศึกษา 2 และภาคการศึกษา 10 เมื่อปี พ.ศ. 2505 เป็นครั้งแรก แต่ประสบอุปสรรคหลายประการ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2515 กระทรวงมหาดไทยได้รับอนุมัติจากคณะปฏิวัติให้ดำเนินการทดลองจัดทำจังหวัดละ 1 โรงเรียน นอกจาก 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเปิดเป็นกรณีพิเศษ 26 โรงเรียน รวม 92 โรงเรียน และในปี พ.ศ. 2516 ได้เปิดเพิ่มอีกจังหวัดละ 1 โรงเรียน รวม 4 จังหวัดภาคใต้อีก 28 โรงเรียน เป็น 94 โรงเรียน ต่อมาปี พ.ศ. 2518 กรมการปกครองได้กำหนดให้จังหวัดต่าง ๆ ปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนอีก 225 โรงเรียน และปี พ.ศ. 2519 อีก 321 โรงเรียน จึงมีโรงเรียนชุมชนในปี พ.ศ. 2519 รวมทั้งสิ้น 732 โรงเรียน กล่าวคือโดยเฉลี่ยมีโรงเรียนชุมชนในทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียนทั่วประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2520-2522 กรมการปกครองได้เปิดโรงเรียนชุมชนเพิ่มขึ้นอีกปีละ 125 โรงเรียน ปี พ.ศ. 2523 จำนวน 130 โรงเรียน และปี พ.ศ. 2524 จำนวน 155 โรงเรียน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2524 จึงมีโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศถึง 1392 โรงเรียน[1]

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 184-185.

1.1 <u>ความหมายของโรงเรียนชุมชน</u>

จาก Dictionary of Education ของ Carter V.Good ได้ให้คำนิยามของโรงเรียนชุมชนไว้ว่า "โรงเรียนชุมชนคือโรงเรียนเพื่อประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อสอนเด็กเฉพาะวัยเรียนเท่านั้น ยังทำการสอนผู้ใหญ่ทั้งกลางวันและกลางคืน และยอมให้ประชาชนเข้าใช้ห้องสมุด โรงฝึกงาน หอประชุม โรงพละ สระว่ายน้ำและห้องเรียนอื่น ๆ ได้ด้วย หรือบางเวลาประชาชนก็มาใช้หรือรับบริการทางการศึกษาในเวลาเดียวกับนักเรียนของโรงเรียนด้วย"[1]

UNESCO ได้ให้คำนิยามโรงเรียนชุมชนไว้ว่า "โรงเรียนชุมชนคือสถาบันซึ่งประชาชนมีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมความเจริญแก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ให้สามารถทำหน้าที่ของพลเมือง การทำหน้าที่ดังกล่าว กระทำโดยค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนโดยทำเป็นแบบแผนและต่อเนื่องกันไป"[2]

จะเห็นได้ว่าความหมายของโรงเรียนชุมชนทั้ง 2 ความหมายนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างชัดเจน เช่น เป็นโรงเรียนที่สอนประชาชนทุกเพศทุกวัย ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่ใช่สอนเด็กเฉพาะวัยเรียนในเวลากลางวันเท่านั้น ให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนได้ และยังทำการค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนด้วย

1.2 <u>วัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชน</u> มีดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของประชาชนทุกเพศทุกวัย

2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ให้มากที่สุด และเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย

---

[1]สมศักดิ์ ศรีมาโนชญ์ <u>การศึกษากับการพัฒนาชุมชน</u> น. 76-77

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 77

3. เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำให้กับชุมชน เป็นต้นว่าเป็นผู้นำสร้างชุมชนที่แท้จริงให้เกิดขึ้นตามความต้องการของชุมชน โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนเป็นพื้นฐาน

4. เพื่อดำเนินการสอนและบริการชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการของบุคคลทุกคนในชุมชน

5. เพื่อต้องการกระตุ้นและจูงใจให้ประชาชนในชุมชน รู้จักปฏิบัติในด้านสุขภาพอนามัย เกษตร คหกรรม อุตสาหกรรมในครอบครัว สวัสดิภาพ สังคม ทั้งนี้เพื่อยกฐานะเศรษฐกิจของประชาชนให้ดีขึ้น

6. เพื่อร่วมมือปรับปรุงโครงการศึกษาของหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนและในจังหวัดให้เกิดผลดีกับประชาชนในท้องถิ่นยิ่งขึ้น เป็นต้นว่าหน่วยงานเกษตร หน่วยงานสาธารณสุขและอนามัย

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนทั้ง 6 ข้อนี้ เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งสิ้น

1.3 <u>ลักษณะของโรงเรียนชุมชน</u> ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้[1]

1. เป็นโรงเรียนสำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัย โดยให้การศึกษาแก่เด็กทั้งที่อยู่ในวัยเรียน นอกวัยเรียน และผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนทักษะในทางความรู้ทั่วไปและความรู้ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชนให้สูงขึ้น

2. เป็นโรงเรียนที่ให้บริการทางด้านการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ตามโอกาสอันควร

3. กิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนชุมชน ส่วนใหญ่จะดำเนินให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานในด้านที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่สุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ

---

[1]สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ <u>เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา หน่วยที่ 8-15</u>, น. 303

4. เป็นโรงเรียนของประชาชนในชุมชนที่ประชาชนสามารถใช้บริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่ให้เป็นประโยชน์ เช่นอาคารสถานที่ สนามกีฬา ห้องสมุด หอประชุม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

5. หลักสูตรเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนจะต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

6. ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของโรงเรียนมากที่สุด

จากลักษณะของโรงเรียนชุมชนทั้ง 6 ข้อนี้ จะพบว่า เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่นเดียวกับความหมายของโรงเรียนชุมชนและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนดังกล่าวแล้วนั่นเอง

1.4 <u>บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชน</u> บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนควรประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ๆ 3 เรื่องด้วยกันคือ การจัดการศึกษาในโรงเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียน และการบริการชุมชน[1] ดังรายละเอียดดังนี้

1. <u>การจัดการศึกษาในโรงเรียน</u> เป็นการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กในวัยเรียน เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี นำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ในชุมชน พัฒนาชุมชนให้เจริญ และช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชนได้

2. <u>การจัดการศึกษานอกโรงเรียน</u> เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่ประชาชนนอกวัยเรียน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถทั่วไป และวิชาชีพต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การอนามัย การเกษตร การช่าง ฯลฯ

3. <u>การบริการชุมชน</u> เช่นบริการด้านให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ บริการด้านการแก้ปัญหาของชุมชน บริการด้านอาคารสถานที่แก่ประชาชนในชุมชน เป็นต้น

---

[1]ชอบ ภิญญาคง และคนอื่น ๆ "การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดนราธิวาส" <u>วารสารการวิจัยการศึกษา</u> เล่มที่ 13 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2526, น. 33

สำหรับบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนทั้ง 3 ข้อนี้ ก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกเช่นกัน

1.5 <u>ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน</u> ถึงแม้ว่าโรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ มีลักษณะและบทบาทหน้าที่ที่ดีมากดังกล่าวแล้ว แต่เท่าที่มีการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนมาหลายปีแล้ว ก็พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอยู่มากด้วยกัน แต่พอจะกล่าวถึงปัญหาที่สำคัญได้ 4 ประการด้วยกันคือ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และปัญหาการประสานงาน[1] ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของปัญหาทั้ง 4 ประการนี้ตามลำดับไปดังนี้

1. <u>ปัญหาด้านบุคลากร</u> ครูบางคนยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนชุมชนอย่างแท้จริง และบางคนขาดความรับผิดชอบในหน้าที่พึงมีต่อโรงเรียนหรือไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ครูบางคนขาดกำลังใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากต้องรับผิดชอบในการทำงานมากขึ้น แต่ไม่ได้รับพิจารณาความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ[2] ครูบางคนไม่เคยรับการอบรมเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนชุมชนเลย ในด้านที่เกี่ยวกับประชาชนนั้น แม้ประชาชนจะพยายามให้ความช่วยเหลือ แต่ก็มีขีดจำกัด เนื่องจากความยากจนเจ็บป่วย ความไม่รู้ถึงคุณค่าของการศึกษา หรือคุณค่าของความร่วมมือ ด้วยเหตุนี้ความช่วยเหลือและความร่วมมือที่ได้รับจากประชาชนในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนจึงมีน้อย[3]

2. <u>ปัญหาด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์</u> จากรายงานการวิจัยของเขตการศึกษา 12 และของเถกิงศักดิ์ พัฒโน พบว่าโรงเรียนชุมชนมีอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ เช่นห้องเรียนไม่พอกับจำนวนนักเรียน และไม่มีสนามสำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่ง

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 34

[2]สำนักงานเขตการศึกษา 12 <u>รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 (ฉะเชิงเทรา) พ.ศ.2519</u>, น. 49-63

[3]ชอบ, เรื่องเดิม, น. 35

เรื่องนี้ (อธิบดีกรมการปกครอง (นายสนิท วิไลจิต) ได้กล่าวสรุปไว้ในลักษณะเดียวกัน[1] นอกจากนั้น ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ ซึ่งศึกษากิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังได้พบอีกว่า ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนได้แก่ การขาดเครื่องมือและครูสำหรับสอนวิชาชีพสำหรับประชาชน ขาดการสนับสนุนช่วยเหลือด้านกำลังใจและงบประมาณจากระดับเหนือขึ้นไป[2]

3. <u>ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน</u> ปัญหานี้เกิดขึ้นได้ทั้ง 2 ฝ่าย คือทั้งโรงเรียนและชุมชน สำหรับปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนนั้น พบว่า โรงเรียนมีบ้านพักครูไม่เพียงพอ จึงทำให้ครูบางคนไม่ได้พักอยู่ในท้องถิ่นนั้น และครูบางคนมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด เมื่อเป็นเช่นนี้ครูดังกล่าวจะไม่รู้สภาพและปัญหาที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้งไม่มีโอกาสที่จะคลุกคลีกับประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับประชาชนในท้องถิ่นจึงมีน้อย ยิ่งกว่านั้น ทางโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและใช้ทรัพยากรของโรงเรียนประกอบกับโรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน[3] ส่วนปัญหาที่เกิดจากชุมชนนั้น พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนบางคนต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะดูแลหรือสนใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานของตน และมีเวลาที่จะติดต่อกับครูหรืออุทิศให้กับงานของโรงเรียนน้อย ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับโรงเรียน[4]

---

[1]อธิบดีกรมการปกครอง "แนวคำบรรยายเรื่องนโยบายการจัดโรงเรียนชุมชนตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4" <u>เอกสารในการสัมมนาครูใหญ่โรงเรียนชุมชนที่เริ่มดำเนินงานในปี 2515</u>, น. 7

[2]ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ <u>กิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u>, น. 102

[3]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ <u>รายงานการศึกษาเบื้องต้นเรื่องระบบการบริหารการศึกษาประถมศึกษาของไทย</u>, น. 70

[4]ชอบ, เรื่องเดิม, น. 36

4. ปัญหาการประสานงาน การประสานงานนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน เพราะการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เฉพาะครูในโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถทำให้กิจการของโรงเรียนชุมชนบรรลุเป้าหมายได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ ชอบ ภิญญาคง และคณะ[1] ยังพบปัญหาอีกเช่น ครูผู้สอนต้องทำงานหนักโดยสอนสัปดาห์ละ 21-25 ชั่วโมง และบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียน โอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกับชุมชนจึงมีน้อย อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีผลน้อย เพราะขาดครูวิชาชีพเฉพาะต่าง ๆ งบประมาณที่ได้ก็ไม่แตกต่างจากโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ประกอบกับขาดการนิเทศติดตามผลและให้ความช่วยเหลือจากผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ จึงทำให้โรงเรียนชุมชนมีสภาพเหมือนโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป

2. โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปีงบประมาณ 2523 โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) เข้าในโครงการพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 5 (คพศ 5) อันเป็นโครงการเงินยืมธนาคารโลก โครงการ มพช.นี้เกิดขึ้นเพื่อสนองนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กล่าวคือจัดการศึกษาให้เหมาะสมและประสานสัมพันธ์กับความต้องการของท้องถิ่นและของตลาดแรงงาน คือจัดให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล ของท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาท้องถิ่น[2]

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 37-40

[2]สวัสดิ์ อุดมโภชน์ "โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 2 (มพช.)" คู่มือการอบรมครู ผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2 น. 4

สำหรับระยะเวลาดำเนินงานของโครงการ มพช.นี้ จัดดำเนินการโครงการเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2523-2527 โรงเรียนในโครงการทั้งหมดคัดเลือกจากโรงเรียนมัธยมประจำตำบลขนาดใหญ่และอำเภอขนาดเล็ก ซึ่งเปิดสอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 42 โรงเรียนด้วยกัน ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนในจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 รุ่น ๆ ละ 14 โรงเรียน[1]

ต่อมาในปี พ.ศ.2525 รัฐบาลได้มีแผนปฏิบัติการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะชนบทยากจนเป็นเป้าหมายหลักเร่งด่วน มีการกำหนดให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ประสานและร่วมมือกันในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชนบท ด้วยเหตุนี้กรมสามัญศึกษาจึงได้เสนอโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (กลุ่มที่ 2 (มพช.) เข้าไว้ในโครงการพัฒนาการศึกษา ครั้งที่ 6 (พศ.6) ซึ่งเริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ 2526-2530[2]

โครงการ มพช.2 เช่นเดียวกับโครงการ มพช. เป็นโครงการที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น โรงเรียนและชุมชนควรเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่กันและกัน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยเฉพาะสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ กรมสามัญศึกษาได้คัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งตั้งอยู่ตามตำบลต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศ จำนวน 480 โรงเรียน เข้าอยู่ในโครงการ มพช.2[3] ปัจจุบันจึงมีโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท 522 โรงเรียนด้วยกัน

2.1 <u>หน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท</u> มี 3 ประการด้วยกัน คือ[4]

---

[1]สวัสดิ์ อุดมโภชน์, ดร. "โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)" <u>โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท</u>, น. 11-20

[2]สวัสดิ์, คู่มือการอบรมครูฯ, น. 4

[3]เรื่องเดียวกัน, น. 4-5

[4]ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ.2525

2.1.1 <u>สอนและอบรมนักเรียน</u> โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ

2.1.2 <u>สอนประชาชน</u> โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมดังนี้

1. ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี โดยการแนะนำบุคคลตัวอย่างและบุคคลที่ได้รับความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ
2. จัดหน่วยแนะแนวเคลื่อนที่
3. เชิญประชาชนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน
5. ให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการและการถนอมอาหาร
6. ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรทราบ
7. ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปและวัฒนธรรม
8. ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม
9. ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
10. ให้ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติและการปกครอง
11. ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ
12. ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์
13. ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติของชาติ

2.1.3 <u>บริการชุมชน</u> โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมโดยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่นกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุขและองค์การต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. บริการด้านสุขภาพ เช่นบริการน้ำ บริการยาสามัญ และการปฐมพยาบาล
2. จัดสหกรณ์ร้านค้า ตลาดนัด

3. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ การสื่อข่าว การอบรมลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ

4. ส่งเสริมอาชีพ จัดกลุ่มสนใจ จัดที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน

5. อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

6. ส่งเสริมในด้านนันทนาการ เช่นจัดกีฬา ดนตรี การละเล่นพื้นเมือง

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีหน้าที่ไม่ใช่สอนนักเรียนเท่านั้น แต่ยังสอนประชาชนในด้านต่าง ๆ มากมาย และบริการชุมชนอีกหลายด้านด้วยกัน โรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมากทีเดียว

2.2 <u>การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท</u> จากการที่โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มีหน้าที่อยู่ 3 ประการคือ สอนและอบรมนักเรียน สอนประชาชน และบริการชุมชน ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทดังนี้

2.2.1 <u>โรงเรียนไพศาลีวิทยา อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์</u> ได้ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1.1 <u>ด้านการสอนนักเรียนเกี่ยวกับวิชาชีพ</u> มีการสอนวิชาชีพดังนี้

1. <u>การสอนตัดเย็บเสื้อผ้า</u> เด็กสามารถตัดเย็บเสื้อผ้าใช้เองได้ และยังตัดเย็บเสื้อจำหน่ายได้อีกด้วย

2. <u>การสอนแก้เครื่องยนต์</u> เด็กสามารถประกอบและแก้เครื่องยนต์ได้ และจะคอยบริการแก้เครื่องยนต์ของชาวบ้านเมื่อเกิดการขัดข้องได้ทุกเวลา และเป็นผลสำเร็จอย่างดี

3. <u>งานโลหะ</u> โรงเรียนจะสอนนักเรียนในสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในชุมชน เช่นการประกอบรถเข็นน้ำ คันไถเหล็ก เก้าอี้เหล็ก เมื่อประกอบได้

---

[1]มานพ กาละดี "โรงเรียนเพื่อชุมชน โรงเรียนไพศาลีพิทยา" <u>คู่มือการอบรมครู ผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2</u>, น. 32-35

ก็จำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูก

4. ฉาบปูน โรงเรียนจะสอนนักเรียนเกี่ยวกับการทำซีเม่นต์บล็อก การทำหัวส้วม และจำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูก

2.2.1.2 การสอนประชาชน ฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนจะไม่ทำการแนะแนวเฉพาะนักเรียนเท่านั้น แต่จะมีประวัติของครอบครัวเด็กนักเรียนทุกคน ทั้งด้านอาชีพและปัญหาของการประกอบอาชีพของผู้ปกครองทุกคน ฉะนั้นจะเป็นการไม่ยากเลยที่โรงเรียนจะทราบว่าชุมชนนั้นมีปัญหาอะไร จึงสนองตอบต่อปัญหานั้นได้อย่างดียิ่ง สำหรับปัญหาของชุมชนที่ทางโรงเรียนได้ช่วยแก้ปัญหาได้มีดังนี้

1. ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย ซึ่งชุมชนมีความรู้เรื่องการป้องกันโรคและการบำบัดรักษาอย่างง่าย ๆ อยู่ในขอบเขตจำกัด โรงเรียนจึงเข้าช่วยเหลือชุมชนโดยเป็นผู้ประสานงานติดต่อกับบริษัทยาบริษัทหนึ่ง เชิญนายแพทย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลไปให้ความรู้อบรมและบริการยาสามัญประจำบ้านให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีประชาชนมาเข้ารับการอบรมแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 500 คน ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนนอกจากจะได้รับความรู้แล้วยังได้รับบริจาคยาอีกคนหนึ่งคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 300-500 บาทด้วย

2. ปัญหาเรื่องกฎหมาย ประชาชนในท้องถิ่นนี้มีปัญหาเรื่องที่ทำกินกันมาก รัฐบาลจำเป็นต้องมีโครงการปฏิรูปที่ดิน จึงเกิดความไม่เข้าใจในเรื่องการปฏิรูปที่ดินและกฎหมายต่าง ๆ อย่างมาก ทางโรงเรียนจึงได้เชิญผู้พิพากษา อัยการและอาจารย์จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวิทยากร มีผู้เข้ารับฟังการอบรมไม่ต่ำกว่า 500 คน

2.2.1.3 การบริการประชาชน โรงเรียนได้จัดบริการแก่ประชาชน ดังนี้

1. การบริการด้านอนามัย เช่นจัดทำชนาคารยาไว้ตามวัดต่าง ๆ ในอำเภอ ให้ความรู้เรื่องการเป็นสมาชิกแก่ประชาชน บริการในการจัดซื้อยาจากองค์การเภสัชกรรม การบริการเมื่อมีผู้เจ็บป่วยในชุมชน จะบริการรถยนต์นำส่ง

โรงพยาบาลได้ทุกเวลาทั้งกลางวันกลางคืน การจัดหาเซรุ่มฉีดแก้พิษงู คอยบริการฉีดให้แก่คนถูกงูกัดอีกด้วย

2. <u>การบริการน้ำ</u> เนื่องจากปัญหาความแห้งแล้งในชุมชน โรงเรียนได้ร่วมกับประชาชนขุดอ่างเก็บน้ำถึง 6 แห่ง เมื่อมีฝนตกหนักก็จะช่วยกันขุดทำทางน้ำให้ไหลลงอ่างเก็บน้ำ ชุมชนจึงมีน้ำใช้ไม่ขาดแคลน และทางโรงเรียนกับสมาคมต่าง ๆ ยังหาน้ำบรรทุกรถยนต์ไปบริการแก่ประชาชนอีกด้วย

3. <u>การบริการข่าวสาร</u> โรงเรียนได้จัดศูนย์รวมข่าวให้แก่ชาวบ้านถึง 3 แห่งด้วยกัน คอยบริการข่าวสาร เพื่อไปติดไว้ยังป้ายนิเทศ จัดรายการกระจายเสียงไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านเป็นระยะ ๆ

4. <u>การจัดตลาดนัด</u> โรงเรียนได้จัดตลาดนัดร่วมกับประชาชน โดยโรงเรียนได้จัดมุมหนึ่งของตลาดกลางอำเภอ เป็นการแสดงผลงานของนักเรียน มีทั้งการจำหน่าย การสอน และการสาธิต เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนไพศาลีพิทยาได้จัดกิจกรรมตรงตามหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง และกิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนทั้งสิ้น

2.2.2 <u>โรงเรียนพรเจริญวิทยา อำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย</u>[1] เป็นโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนของโรงเรียน โดยเน้นการร่วมพัฒนากับหน่วยงานอื่น เช่นเกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ รวมทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายส่งเสริมของอำเภอ เป็นต้น สำหรับกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับเกษตรอำเภอก็คือร่วมแนะนำส่งเสริมการประกอบการเกษตร การหาแหล่งน้ำบริการการเกษตรในฤดูแล้ง และการช่วยเหลือด้านตลาด ส่วนกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับสาธารณสุขอำเภอ มีการส่งเสริมสร้างส้วมซึม ส่งเสริมการปรับปรุงบ้านสะอาดและ

---

[1]สมภาร ร่มโพธิ์ทอง "การร่วมพัฒนาชุมชน โรงเรียนพรเจริญวิทยา อำเภอพรเจริญ" <u>คิดเป็น ข่าวสารการศึกษานอกโรงเรียน</u> ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, น. 12-16

สะดวกในการใช้ ส่งเสริมการรักษาสุขภาพอนามัย ส่งเสริมการกินอาหารให้เกิดประโยชน์ในทางโภชนาการและร่วมรณรงค์การวางแผนครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการร่วมพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกเช่น การส่งเสริมการปั้นโอ่งซีเมนต์ การส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทงและไก่พันธุ์ทาง การส่งเสริมความสะอาดและการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านเป้าหมายของโรงเรียน เป็นต้น กิจกรรมของโรงเรียนพรเจริญวิทยา เหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเช่นกัน

2.2.3 <u>โรงเรียนควนกาหลงพิทยา อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล</u>[1] ได้บริการชาวบ้านด้านการอนามัย เนื่องจากไม่มีโรงพยาบาล ชาวบ้านป่วยมาขอยาจากโรงเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทางโรงเรียนได้ไปขอยาจากอนามัยมาเตรียมไว้ และทางโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานเชิญนายแพทย์อบรมชาวบ้าน และมีโครงการส่งชาวบ้านไปรักษาพยาบาลฟรี มีชาวบ้านมาขอพึ่งบริการทางด้านอนามัยมาก

นอกจากนี้คณะผู้บริหารโรงเรียน มพช.1[2] ยังได้จัดทำแนวดำเนินการสำหรับโรงเรียน มพช.ขึ้น โดยมีกิจกรรมเพื่อนักเรียนและชุมชนที่โรงเรียนจัดขึ้น หรือโดยการร่วมมือกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานอื่น สำหรับกิจกรรมนั้นอาจแยกได้ดังนี้

1. <u>กิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอาชีพของชุมชน</u> เช่นการเกษตร การอุตสาหกรรม หัตถกรรม คหกรรม ฯลฯ

2. <u>กิจกรรมอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน</u> เช่นกิจกรรมทางศาสนา การละเล่นพื้นเมือง ประเพณีต่าง ๆ การแสดงพื้นเมือง ฯลฯ

---

[1]สำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา <u>โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท</u> (มพช.), น. 48

[2]คณะผู้บริหารโรงเรียน มพช.1 "แนวดำเนินการสำหรับโรงเรียน มพช." <u>แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)</u> โดยสำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) น. 21-23

3. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปรับปรุงระบบนิเวศน์วิทยา เช่นส่งเสริมการจัดระบบสุขาภิบาลในครอบครัว และชุมชน จัดสวนป่าในโรงเรียนและที่สาธารณะในชุมชน ฯลฯ

4. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยและโภชนาการ เช่นจัดโครงการอาหาร อาหารเสริมต่าง ๆ จัดโครงการตรวจเยี่ยมบ้านและบริการด้านสุขภาพอนามัย ฯลฯ

5. กิจกรรมด้านส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรม เช่นจัดกิจกรรมที่เป็นหลักปฏิบัติของศาสนาให้แก่เด็กและชุมชน คัดเลือกบุคคลตัวอย่างในโรงเรียนและท้องถิ่น ฯลฯ

6. กิจกรรมด้านนันทนาการ เช่นส่งเสริมการแสดงพื้นเมือง เช่นดนตรีเพื่อชุมชน ส่งเสริมให้สร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ

7. กิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงของชาติ เช่นให้ความรู้พื้นฐานด้านการเมือง จัดกิจกรรม นิทรรศการในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์

8. กิจกรรมการบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่นบริการให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน จัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ตู้หนังสือ ธนาคารยา ฯลฯ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งสิ้น

3. วิทยาลัยชุมชน

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาได้มอบหมายให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโครงการทดลองเพื่อหารูปแบบของวิทยาลัยชุมชน โดยจะทดลองจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนที่จังหวัดชลบุรี แต่เมื่อมีการเปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ก็เกิดปัญหาที่ว่า จะไม่มีนักเรียนที่จบ มศ.5 มาเข้าเรียนที่วิทยาลัยชุมชน โครงการทดลองนี้จึงล้มเลิกไป ต่อมาสมัยปฏิรูปอุดมศึกษา ได้มีการเสนอรูปแบบวิทยาลัยชุมชนที่เหมาะกับสังคมไทย[1] โดยการรวมกลุ่มวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วเช่น รวมวิทยาลัยครู

---

[1]วิจิตร ศรีสอ้าน, ศาสตราจารย์ ดร. "ปรัชญาและภารกิจของวิทยาลัยชุมชน" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท" น. 1

วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพลศึกษา และวิทยาลัยพยาบาล ที่ตั้งในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคเดียวกันจัดตั้งเป็นวิทยาลัยชุมชนประจำภาคพัฒนาขึ้น[1] ก็พอดีเกิดการเคลื่อนขบวนขอยกฐานะวิทยาลัยครูและวิทยาลัยเทคนิคให้มีการสอนถึงชั้นปริญญา การจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนจึงต้องล้มเลิกอีกครั้ง[2]

อย่างไรก็ตามการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนก็ยังได้รับความสนใจอยู่เสมอมา จนกระทั่งในวันที่ 30 เมษายน 2518 ตามบันทึกของสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยได้กล่าวว่า "มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เห็นพ้องด้วยที่จะจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นจุดเริ่มแรกของการทดลองโดยร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐบาล และการนำวัสดุของชุมชนมาใช้ประโยชน์มากที่สุด"[3] ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ดำเนินโครงการวิทยาลัยชุมชนภูเก็ตเป็นโครงการทดลองของทบวงมหาวิทยาลัยที่จังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2520 และได้เปิดรับนักศึกษารุ่นแรกเมื่อปี พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบันนี้มีผู้จบการศึกษาแล้ว 208 คน และได้เปิดสอน 5 หลักสูตรวิชา ประกอบด้วยธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเหมืองแร่ ศิลปประยุกต์ และเทคนิคการเกษตร[4]

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 กรมการฝึกหัดครูได้เสนอกระทรวงศึกษาธิการขอเปิดวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยครู 4 แห่ง คือ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยครู

---

[1]ประสิทธิ์ ตุลยาธร "วิทยาลัยชุมชน" เรื่องเดียวกัน, น. 163

[2]วิจิตร, เรื่องเดิม, น. 1

[3]มาณี สมิธิสัมพันธ์ (แปล) "ข้อสังเกตเกี่ยวกับการก่อตั้งวิทยาลัยชุมชนในประเทศไทย" <u>เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท</u>, น. 63

[4]สัมภาษณ์ นายสุมน คงสวัสดิ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนภูเก็ต <u>หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน</u> วันที่ 27 พฤศจิกายน 2527, น. 10

สงขลา วิทยาลัยครูอุบลราชธานี และวิทยาลัยครูนครราชสีมา และในปี พ.ศ. 2528 ได้เปิดเพิ่มอีก 4 แห่ง ที่วิทยาลัยครูลำปาง วิทยาลัยครูอุดรราชธานี วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี และวิทยาลัยครูจันทรเกษม ส่วนในปี พ.ศ. 2529 จะเปิดหมดทั่วประเทศทั้ง 36 แห่ง ถ้าทุกแห่งพร้อม[1]

3.1 ความหมายของวิทยาลัยชุมชน

ดร. วิจิตร จันทรากูล ได้ให้ความหมายของวิทยาลัยชุมชนว่า "วิทยาลัยชุมชนเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดสอนระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา แต่ไม่ถึงระดับปริญญา มีหลักสูตรแบบประสม มีโปรแกรมการเรียนต่าง ๆ มากมายและกว้างขวาง เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง เพราะโปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีขึ้นนั้น จะต้องคำนึงถึงประโยชน์และสนองความต้องการของบุคคลและของท้องถิ่นหรือภูมิภาคที่วิทยาลัยตั้งอยู่ อาณาเขตของวิทยาลัยมิได้จำกัดอยู่เพียงรั้วรอบวิทยาลัย แต่จะขยายรวมตลอดอาณาบริเวณท้องถิ่นที่ตั้งของวิทยาลัย และจะกระจายไปตามแหล่งชุมชนและความเหมาะสมของวิชาที่เรียน อาจจะเป็นท้องนา หรือโรงงานอุตสาหกรรมก็ได้[2]

จึงเห็นได้ว่าวิทยาลัยชุมชนจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์และสนองความต้องการของชุมชน หรือมีความสัมพันธ์กับชุมชนโดยตรง

3.2 จุดมุ่งหมายของวิทยาลัยชุมชน อาจจะสรุปเป็นจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยชุมชนได้กว้าง ๆ คือ[3]

---

[1] สัมภาษณ์นายพะนอม แก้วกำเนิด เรื่องวิทยาลัยชุมชน หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 23 มีนาคม 2527, น. 10

[2] วิจิตร จันทรากุล, ดร. "แนวคิดวิทยาลัยชุมชน" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท, น. 7

[3] ไพฑูรย์ สินลารัตน์ "วิทยาลัยชุมชน โครงสร้างด้านวิชาการและวิธีจัดการศึกษา" เรื่องเดียวกัน, น. 126-127

3.2.1 สอนวิชาพื้นฐาน คำเนินการสอนวิชาพื้นฐานให้กับนักศึกษาที่จะไปเรียนต่อวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยต่อไป

3.2.2 พัฒนาอาชีพ คือการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ของบุคคลและชุมชน

3.2.3 บริการชุมชน เป็นการให้บริการชุมชนที่ใกล้เคียงกับวิทยาลัยเป็นสำคัญ

3.2.4 เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ได้รับประโยชน์ และมีประโยชน์อย่างแท้จริง

จากจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ประการนี้ จะเห็นได้ว่าวิทยาลัยชุมชนไม่เป็นการสอนในทางเป็นทฤษฎี ไม่เน้นการวิจัย เน้นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาชุมชน การให้บริการในชุมชนและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

3.3 หน้าที่ทั่วไปของวิทยาลัยชุมชน กล่าวอย่างกว้าง หน้าที่ทั่วไปก็คือหน้าที่ในการสอนระดับอุดมศึกษาและการพัฒนาชุมชน แต่ในรายละเอียดอาจพิจารณาเพิ่มเติมได้บางประการคือ[1]

3.3.1 การสร้างคนดีให้กับสังคม อันเป็นหน้าที่ของการศึกษาทั่วไป

3.3.2 การผลิตคนให้วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย คือการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปและพื้นฐานอาชีพบางสาขาให้นักศึกษาไปศึกษาต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยได้

3.3.3 การฝึกอบรมทางอาชีพ โดยมีขอบเขตของงานอาชีพที่กว้างขวางและฝึกฝนอย่างเป็นจริงเป็นจัง

3.3.4 การส่งเสริมความเสมอภาค คือเปิดโอกาสแก่คนทุกชั้น ทุกเพศทุกวัย และทุกระดับความรู้ได้ระดับการศึกษาในระดับสูง

3.3.5 การศึกษาและแก้ปัญหาให้ชุมชนจะสนองจุดมุ่งหมายในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมากและอย่างสำคัญในการศึกษา ทำความเข้าใจ

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 127-128

และแก้ปัญหาให้กับชุมชน วิทยาลัยชุมชนจะต้องมีปัญญาชน ความรู้สึกนึกคิด เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของวิทยาลัยชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างมากเ ่นกัน

3.4 <u>การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน</u> ปัจจุบันมีวิทยาลัยชุมชนกูเก็ตที่ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และวิทยาลัยชุมชนที่ดำเนินงานโดยกรมการฝึกหัดครู ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนเหล่านี้ต่อไป

3.4.1 <u>วิทยาลัยชุมชนภูเก็ต</u> ได้ดำเนินงานดังรายละเอียดต่อไปนี้[1]

1. ให้การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี โดยเน้นการศึกษาเพื่อการทำงานประกอบอาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น ได้เปิดสอน 5 หลักสูตรวิชา ประกอบด้วย ธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเหมืองแร่ ศิลปะ-ประยุกต์ และเทคนิคการเกษตร

2. เปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน เช่น การสนทนาภาษาจีน-ภาษาอังกฤษ การออกแบบตกแต่งบ้านและสวน การจักสานเครื่องหวาย ฯลฯ

3. ในการเรียนการสอน ได้เชิญอาจารย์พิเศษในท้องถิ่นมาเป็นผู้ทำการสอนเกือบทั้งหมด

4. โอกาสการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาตามโปรแกรมปกติ 2 ปีนั้น รัฐบาลรับรองวุฒิและขั้นเงินเดือนในอัตรา 2205 บาทสำหรับการทำงานรับราชการ แต่จากสถิติของผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านมาปรากฏว่านักศึกษาส่วนใหญ่ได้งานทางภาคเอกชนที่มีรายได้สูงกว่า และหางานได้โดยไม่ยากนัก มีการทำวิจัยยืนยันว่าในปี พ.ศ. 2525 นั้นมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว มีงานทำถึง 86% โดยเฉลี่ยระยะเวลาหางานเพียง 1.43 เดือนเท่านั้น ส่วนสาขาวิชาอื่น ก็ได้งานไม่น้อยกว่า 50% จึงเห็นได้ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาเป็นที่ต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ มากพอสมควร

---

[1]สัมภาษณ์นายสุมน, เรื่องเดิม, น. 10

5. การขยายงานไปสู่จังหวัดอื่น ได้จัดบริการด้านวิชาการแก่ชุมชนภาคใต้ในขอบเขตความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ด้วย คือมีโครงการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยฯ กับกรมการฝึกหัดครู ซึ่งวิทยาลัยครูสงขลาเป็นวิทยาลัยแรกที่นำหลักสูตรการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หลักสูตรการโรงแรมและการท่องเที่ยวของวิทยาลัยชุมชนภูเก็ตไปดำเนินการสอน ซึ่งวิทยาลัยครูอื่น ๆ ในจังหวัดภาคใต้ ก็จะนำไปดำเนินการเช่นกันเมื่อมีความพร้อมในโอกาสต่อไป สำหรับปี พ.ศ. 2527 สำนักส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็ได้เปิดสอนโปรแกรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแล้วที่วิทยาเขตปัตตานี

นอกจากนี้วิทยาลัยชุมชนภูเก็ตยังวางเป้าหมายเปิดการสอนหลักสูตรใหม่ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีเพิ่มขึ้น 2 หลักสูตรคือเทคโนโลยีการยางและการรักษาความปลอดภัย เพื่อผลิตบุคลากรระดับช่างเทคนิคไปประกอบอาชีพตามสถานประกอบการทั้งภาครัฐบาลและเอกชนหรือการประกอบอาชีพส่วนตัว เนื่องจาก 2 หลักสูตรนี้กำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นยังมีวิธีปรับปรุงการรับนักศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยในระยะแรกจะจัดแบ่งโควต้าให้หน่วยงานหรือสถานประกอบการที่ร่วมมือกับวิทยาลัยอย่างใกล้ชิดก่อน ผลดีของวิธีนี้นอกจากเป็นการร่วมมืออันดีกับชุมชนแล้วยังจะช่วยให้นักศึกษาที่จบได้งานทำเป็นที่แน่นอนด้วย

3.4.2 <u>วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยครู</u> เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจในการจัดตั้งสถานศึกษาได้โดยไม่ต้องสร้างใหม่ จึงได้ตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในวิทยาลัยครู คือสอดวิชาวิทยาลัยชุมชนลงไปในวิทยาลัยครู โดยมีหลักการ 3 ประการคือ[1]

1. เป็นสถานศึกษาอุดมศึกษาที่จะจัดการศึกษาให้กับเยาวชนหรือประชาชน เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น พัฒนาตัวเองและให้ตระหนักถึงหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาชุมชน

2. เป็นสถานศึกษาที่จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในสาขาวิชาการต่าง ๆ ตามความต้องการ

---

[1]สัมภาษณ์นายพะนอม, เรื่องเดิม, น. 10

3. จัดรูปแบบการศึกษาอย่างไรก็ได้ หลักการจะเริ่มจากน้อย ๆ ก่อน โดยในปี พ.ศ.2527 เปิด 4 แห่งคือ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูอุบลราชธานี และวิทยาลัยครูนครราชสีมา ในปี พ.ศ.2528 เปิดเพิ่มอีก 4 แห่ง และในปี พ.ศ.2529 จะเปิดหมดทั่วประเทศทั้ง 36 แห่ง ส่วนวิชาที่เปิดสอนนั้นมีพืชศาสตร์ เซรามิก ธุรกิจการท่องเที่ยว เทคโนโลยีการเกษตร ศิลปะการสื่อสารและการโฆษณา การสหกรณ์ คอมพิวเตอร์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พาณิชยศิลป์ อีเลกทรอนิกส์ และส่งเสริมสื่อสารการเกษตรเป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าวิทยาลัยชุมชนมีจุดมุ่งหมาย หน้าที่ และดำเนินงานเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างมาก

<u>สรุปท้ายบท</u>

โรงเรียนประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น มีโรงเรียนแบบดั้งเดิม โรงเรียนพิพัฒนา และโรงเรียนชุมชน สำหรับโรงเรียนชุมชนนั้น เป็นโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนประเภทอื่น และยังมีโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกับวิทยาลัยชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากเหมือน ๆ กับโรงเรียนชุมชน จึงจัดอยู่ในประเภทของโรงเรียนชุมชนนั่นเอง

โรงเรียนชุมชน เป็นโรงเรียนที่สอนประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทั้งกลางวันและกลางคืน และเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีอยู่ทั่วประเทศในปัจจุบัน โรงเรียนชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของประชาชนทุกเพศทุกวัย และเพื่อบริการชุมชนด้วย ดังนั้นบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชน จึงประกอบด้วยการจัดการศึกษาในโรงเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการบริการชุมชน

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) เป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบลหรืออำเภอ ซึ่งเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหน้าที่สอนและอบรมนักเรียน สอนประชาชนและบริการชุมชน ตัวอย่างการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ก็คือการสอนนักเรียนเกี่ยวกับวิชาชีพต่าง ๆ การสอนประชาชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและ

กฎหมาย การบริการประชาชนเกี่ยวกับอนามัย น้ำ ข่าวสาร และการจัดตลาดนัดเป็นต้น

วิทยาลัยชุมชน เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดสอนระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา แต่ไม่ถึงระดับปริญญา และจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์ และสนองความต้องการของชุมชนหรือมีความสัมพันธ์กับชุมชนโดยตรง ดังนั้นจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยชุมชนจึงมีกว้าง ๆ คือ สอนวิชาพื้นฐาน พัฒนาอาชีพ บริการชุมชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชน หลักสูตรที่เปิดสอนได้เน้นการศึกษาเพื่อการทำงานประกอบอาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น เช่นที่วิทยาลัยชุมชนภูเก็ต เปิดสอนวิชาธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการเหมืองแร่เป็นต้น วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยครู เปิดสอนวิชาเทคโนโลยีการเกษตร เซรามิก และการสหกรณ์ เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่า ทั้งโรงเรียนชุมชน โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และวิทยาลัยชุมชนเป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นในเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชนทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

ชอบ ภิญญาคง และคนอื่น ๆ "การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดนราธิวาส" วารสารการวิจัยทางการศึกษา เล่มที่ 13 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2526

ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ กิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519

ประสิทธิ์ ตุลยาธร "วิทยาลัยชุมชน" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522, 192 หน้า

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ "วิทยาลัยชุมชน โครงสร้างด้านวิชาการและวิธีจัดการศึกษา" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท กรุงเทพ-มหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522, 192 หน้า

มาณี สมิธิสัมพันธ์ (แปล) "ข้อสังเกตเกี่ยวกับการก่อตั้งวิทยาลัยชุมชนในประเทศไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522, 192 หน้า

มานพ กาละตี "โรงเรียนเพื่อชุมชน โรงเรียนไพศาลีพิทยา" คู่มือการอบรมครูผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2 กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษา-นิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2525, 150 หน้า

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ.2525

วิจิตร จันทรากุล, ดร. "แนวคิดวิทยาลัยชุมชน" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522, 192 หน้า

วิจิตร ศรีสะอ้าน, ศาสตราจารย์ ดร. "ปรัชญาและภารกิจของวิทยาลัยชุมชน" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาชนบท

สมภาร ร่มโพธิ์ทอง "การร่วมพัฒนาชุมชนโรงเรียนพรเจริญวิทยา อำเภอพรเจริญ ปีการศึกษา 2525-2526" คิดเป็น ข่าวสารการศึกษานอกโรงเรียน ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, 2527

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ การศึกษากับการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2523, 128 หน้า

สวัสดิ์ อุดมโภชน์, ดร. "โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)" โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 2522, 62 หน้า

สวัสดิ์ อุดมโภชน์, ดร. "โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 (มพช.2)" คู่มือการอบรมครู ผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2 กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2525, 150 หน้า

สัมภาษณ์นายพะนอม แก้วกำเนิด เรื่องวิทยาลัยชุมชน หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 23 มีนาคม 2527

สัมภาษณ์นายสุมน คงสวัสดิ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนภูเก็ต หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 27 พฤศจิกายน 2527

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา หน่วยที่ 8-15 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2526, 381 หน้า

_____. เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชนหน่วยที่ 8-15 กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525, 219 หน้า

สำนักงานเขตการศึกษา 12 รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 (ฉะเชิงเทรา) พ.ศ.2519 (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่องระบบการบริหารการศึกษาประถมศึกษาของไทย 2517 (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) 2522 (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) 2526 (เอกสารอัดสำเนา)

อธิบดีกรมการปกครอง "แนวคำบรรยายเรื่องนโยบายการจัดโรงเรียนชุมชนตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4" เอกสารในการสัมมนาครูใหญ่โรงเรียนชุมชนที่เริ่มดำเนินงานในปี พ.ศ.2515 (เอกสารอัดสำเนา)

บทที่ 8

ปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ผู้เขียนนำมากล่าวในบทนี้ ผู้เขียนรวบรวมจากผลการวิจัยของนักวิชาการ จากปริญญานิพนธ์และจากประสบการณ์ในการสอนนิสิตซึ่งเป็นครูสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาและประถมศึกษา และนิสิตได้นำปัญหาที่พบจริง ๆ ในโรงเรียนมาอภิปรายกันในชั้นเรียน และจากการวิเคราะห์ของผู้เขียน ดังนั้นปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาจริง ๆ ที่พบในโรงเรียน โดยผู้เขียนได้แยกเป็นปัญหาแต่ละเรื่อง ตามบทที่ 6 ดังต่อไปนี้

1. <u>ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในชุมชน</u> มีปัญหาที่น่าสนใจดังนี้

1.1 <u>ผู้ปกครองนักเรียนต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพทำให้ขาดโอกาสที่จะพบครู</u>[1] เช่นทำราชการ ค้าขาย เป็นกรรมกร และส่วนมากมีการศึกษาน้อยและยากจนด้วย จึงไม่มีเวลาที่จะพบครู ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนน้อยมาก

1.2 <u>ครูกับผู้ปกครองนักเรียนมีปัญหาขัดแย้งกัน</u> จึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน[2] เช่นมีความขัดแย้งในเรื่องการสอนวิชาอาชีพ การรายงานผลการเรียนและความประพฤติของนักเรียน เป็นต้น

1.3 <u>ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์</u> เช่นเวลาประชาชนหรือผู้ปกครองนักเรียนไปติดต่อที่โรงเรียน ก็ไม่ให้ความสะดวก ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส

---

[1]หวน พินธุพันธ์ <u>ผลการวิเคราะห์เรื่องงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร</u> เขตบางเขน น.6

[2]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ทำตัวเป็นเจ้านาย ประพฤติตนไม่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ยังไม่เคยออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียน และไม่เคยร่วมกิจกรรมในชุมชน ซึ่งล้วนเป็นลักษณะของการขาดมนุษยสัมพันธ์ทั้งสิ้น

1.4 ผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือจัดการศึกษา และมีทัศนคติว่า โรงเรียนเป็นของทางราชการ ไม่สมควรจะเข้ามาเกี่ยวข้องและก้าวก่ายงานของทางราชการ[1] เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียนกับผู้ปกครองจึงขาดความสัมพันธ์กัน

1.5 ประชาชนขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร เพราะการวางตัวที่ไม่เหมาะสม การใช้เวลาราชการไปศึกษาต่อภาคค่ำ ทำให้ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ[2] นอกจากนี้ยังประพฤติตนไม่เหมาะสมกับการเป็นครู ไม่สมกับเป็นปูชนียบุคคล ไม่ทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชน

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน การเชิญมาโรงเรียนอาจจะเชิญมาประชุม มาร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งจะมีปัญหาดังนี้

2.1 ผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนไม่สามารถมาร่วมประชุมที่โรงเรียนได้ อาจจะเป็นเพราะต้องประกอบอาชีพ และมีฐานะยากจนเหมือนกับข้อ 1.1 ที่กล่าวแล้ว เช่น เมื่อเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ก็ดี หรือประชุมในวันก่อนเปิดเทอมแรกของทุกชั้นเรียนก็ดี มักจะมาประชุมกันน้อยเพราะเหตุผลดังกล่าว หรือเป็นเพราะผู้ปกครองนักเรียนเกรงว่าจะถูกเรี่ยไรเงินจึงไม่มาร่วมประชุม นอกจากนี้ยังเป็นเพราะบ้านของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ห่างจากโรงเรียนมาก การเดินทางไม่สะดวก เป็นต้น

---

[1]เฉลิม แช่มช้อย งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้, น. 90.

[2]สนอง สุวรรณวงศ์ บทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา น. 45.

2.2 โรงเรียนไม่ได้เชิญผู้ปกครองมาประชุมชี้แจงเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน และไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วม[1] เช่นไม่มีการเชิญผู้ปกครองมาประชุมในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่หรือวันก่อนเปิดเทอมแรกของทุกชั้นเรียนหรือประชุมเรื่องอื่นใดก็ตาม ส่วนการจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์กันระหว่างผู้ปกครองกับครู หรือเชิญผู้ปกครองมาชมนิทรรศการของโรงเรียนก็ไม่เคยจัดเช่นกัน

3. ปัญหาการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เช่นการรายงานผลการเรียน ความประพฤติ และสุขภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ มักจะมีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การรายงานไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่นครูรายงานในภาคเรียนแรกก็อาจจะเป็นความจริง แต่ในภาคเรียนต่อมามักจะรายงานว่าเหมือนภาคเรียนที่แล้ว ซึ่งอาจไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อให้ผู้ปกครองเขียนรายงานกลับไปโรงเรียนก็มักไม่ตรงกับความเป็นจริงเช่นกัน เช่นเขียนรายงานว่าเหมือนกับทางโรงเรียน เป็นต้น ผู้ปกครองมักรายงานไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะเกรงว่าทางโรงเรียนจะตัดคะแนนบุตรหลานของตน

3.2 ผู้ปกครองมักไม่ยอมรับความเป็นจริงที่ทางโรงเรียนรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่นทางโรงเรียนรายงานว่านักเรียนขาดความรับผิดชอบ ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน เห็นแก่ตัว ฯลฯ ก็จะไม่ยอมรับว่าบุตรหลานของตนมีความประพฤติเช่นนั้น และยังตำหนิทางโรงเรียนว่าอคติต่อบุตรหลานของตน และไม่ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงความประพฤติของบุตรหลานของตนอีกด้วย

3.3 ผู้ปกครองไม่สนใจและไม่ช่วยแก้ไขปรับปรุงการเรียน และความประพฤติของนักเรียน ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากข้อ 3.2 คือเมื่อทางโรงเรียนรายงานผลการเรียนและความประพฤติให้ผู้ปกครองทราบว่า ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ความประพฤติควรปรับปรุงแก้ไขหลายอย่าง ควรที่ผู้ปกครองจะต้องดูแล อบรมเรื่องการเรียน การทำการบ้าน และความประพฤติด้วย แต่ผู้ปกครองกลับไม่สนใจ ไม่ช่วยแก้ไขปรับปรุงการเรียนและความประพฤติ

---

[1]สนอง, เรื่องเดิม, น. 104.

เพราะไม่ยอมรับความจริงตามข้อ 3.2 และจากการวิจัยของเฉลิม แช่มช้อย[1] ยังพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนยังไม่ค่อยสนใจการศึกษา และมักมีความคิดว่าการให้การศึกษาในโรงเรียนเป็นเรื่องของทางราชการเท่านั้น

3.4 นักเรียนไม่นำสมุดรายงานผลการเรียนและความประพฤติไปให้ผู้ปกครองและจะเซ็นชื่อเองหรือให้เพื่อนเซ็นแทนผู้ปกครอง เพราะเกรงว่าผู้ปกครองจะทราบผลการเรียนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือความประพฤติที่บกพร่องของตน

4. ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน การที่โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนได้ไม่เต็มที่ก็เพราะปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การถูกฝ่ายปกครองเพ่งเล็ง เนื่องจากทางโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่นเผยแพร่ยางพันธุ์ดีแก่ชาวบ้าน ช่วยปราบพยาธิในลำไส้แก่ชาวบ้านได้ดี เปิดสอนวิชาชีพแก่ชาวบ้าน เป็นต้น จนทำให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น ต่อมาประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนก็เข้ามาหาโรงเรียน ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับตำรวจ เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ทางโรงเรียนเข้าช่วยเหลือ จึงถูกฝ่ายปกครองเพ่งเล็ง[2]

4.2 ขาดครูและเครื่องมือในการสอนวิชาชีพแก่ประชาชน[3] จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชน[4] พบว่า ครูใหญ่

---

[1]เฉลิม, เรื่องเดิม, น. 77.

[2]ก่อ สวัสดิพานิชย์, ดร. "ข้อคิดในการดำเนินงานโรงเรียน มพช." แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) น. 46-47.

[3]ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ กิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, น. 102.

[4]ประจวบ ต่อตระกูล บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง

ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ต่ำสุดก็คือ การจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ที่เป็นเช่นนี้ก็เป็นเพราะทางโรงเรียนขาดครูที่มีความสามารถทางวิชาชีพที่จะสอนแก่ประชาชนได้ หรือถ้าหากมีครูที่มีความสามารถสอนได้ แต่ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะสอนได้เช่นกัน

4.3 <u>ครูมีชั่วโมงสอนมากและต้องทำงานอื่น ๆ จึงไม่มีเวลาที่จะช่วยเหลือชุมชนได้</u> เช่นต้องสอนถึงสัปดาห์ละ 25 ชั่วโมง และทำงานอื่น ๆ ในโรงเรียนอีกหลายอย่าง เช่น เตรียมการสอน ทำสื่อการสอน ปกครองนักเรียน ตรวจงานของนักเรียน จึงไม่มีเวลาที่จะพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของเฉลิม แช่มช้อย[1] ว่า โรงเรียนมีภาระในด้านการเรียนการสอนในห้องเรียนมากเกินไป จึงมิได้ให้ความสำคัญกับงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากนัก

4.4 <u>ครูมีบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียน</u> เช่นอยู่ต่างจังหวัด ต้องเดินทางไปกลับบ้านพักครูไม่มี จึงไม่มีเวลาให้ความช่วยเหลือชุมชนได้

4.5 <u>ขาดแหล่งทุนที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมให้ความช่วยเหลือชุมชน</u> เพราะในการจะพานักเรียนออกไปพัฒนาชุมชนก็ดี จัดสอนวิชาอาชีพแก่ประชาชนก็ดี หรือจัดบริการต่าง ๆ แก่ประชาชนก็ดี ล้วนแต่ต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น แต่ทางโรงเรียนขาดแหล่งทุนที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายเหล่านี้อย่างยิ่ง

5. <u>ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากชุมชน</u> การที่โรงเรียนขอความช่วยเหลือทางด้านการเงิน วัสดุ ผลผลิตทางการเกษตร แรงงาน คำปรึกษาหารือ และอื่น ๆ จากประชาชนในชุมชนนั้น มักจะมีปัญหาดังต่อไปนี้

5.1 <u>โรงเรียนไม่สามารถขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากประชาชนในชุมชนได้ เพราะความยากจน</u> โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชุมชนชนบทส่วนมากยากจน บุตรของตนไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันก็มี รวมทั้งเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนก็ขาดแคลนอีกด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินเป็นไปได้ยากมาก

---

[1]เฉลิม, เรื่องเดิม, น. 90.

5.2 โรงเรียนไม่สามารถขอความช่วยเหลือทางด้านแรงงานจากประชาชนในชุมชนได้เพราะต้องใช้เวลาประกอบอาชีพ และประชาชนยังยากจนเหมือนข้อ 5.1 ต้องใช้เวลากับการประกอบอาชีพของตน จึงไม่มีเวลาที่จะให้ความช่วยเหลือทางโรงเรียนได้

5.3 ประชาชนในชุมชนไม่มีความมั่นใจเพียงพอที่จะเป็นวิทยากรให้แก่ทางโรงเรียนได้ เมื่อทางโรงเรียนเชิญไปเป็นวิทยากร เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน จึงได้รับการปฏิเสธจากประชาชน ทั้ง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถดีมาก ประชาชนบางคนมีความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือมีความสามารถทางการช่างดีมาก แต่ปฏิเสธที่จะเป็นวิทยากรให้ทางโรงเรียนเป็นต้น

6. ปัญหาเกี่ยวกับการบริการอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่นบริการอาคารเรียน ห้องประชุม ห้องสมุด สนามกีฬา ห้องพยาบาลแก่ชุมชน มักจะมีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

6.1 โรงเรียนมีอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ เช่นห้องเรียนไม่เพียงพอ ยังไม่มีห้องสมุด และยังขาดสนามกีฬา จึงไม่สามารถบริการอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชนได้

6.2 ประชาชนมาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน แล้วทำความเสียหายแก่อาคารสถานที่ เช่น ทำโต๊ะเก้าอี้ ประตู หน้าต่าง กระจก ชำรุดแตกหัก ทำความสกปรกแก่อาคารโรงเรียนและสนาม

6.3 โรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมตามความจำเป็น[1] เพราะโรงเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก เช่น ประชาชนขอยืมสถานที่ประชุม หรือขอจัดงานมงคลสมรส แต่โรงเรียนไม่มีโต๊ะ เก้าอี้เพียงพอเป็นต้น นอกจากนี้บางโรงเรียนยังเขียนป้ายไว้หน้าโรงเรียนด้วยว่า "สถานที่ราชการห้ามบุคคลภายนอกเข้า" หรือ "ห้ามบุคคลภายนอกใช้สนามของโรงเรียน" ก็มี

7. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบัน และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีปัญหาที่น่าสนใจดังนี้

---

[1]สนอง, เรื่องเดิม, น. 104.

7.1 มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนน้อย[1] ทั้ง ๆ ที่บางชุมชนมีทรัพยากรอยู่มากมาย แต่ก็ยังใช้กันน้อยและไม่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่[2] เช่นในชุมชนชนบทจะพบว่ามีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่มากมาย แต่ทางโรงเรียนไม่รู้จักใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์

7.2 โรงเรียนขาดแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น เนื่องจากตั้งอยู่ไกลแหล่งทรัพยากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์[3] เช่นชุมชนชนบทขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ขาดแคลนแพทย์ นักกฎหมาย นักวิชาการ และอยู่ห่างไกลจากแหล่งความรู้ประเภทพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

7.3 การเชิญบุคคลในชุมชนหรือทรัพยากรบุคคลมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียนนั้น บุคคลดังกล่าวไม่มีความมั่นใจที่จะเป็นวิทยากร (ดังกล่าวมาแล้วในปัญหาข้อ 5.3) เพราะไม่เคยเป็นวิทยากร ไม่มีความสามารถในการบรรยายหน้าชั้น จึงปฏิเสธที่จะเป็นวิทยากร

7.4 การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ได้รับอันตรายจากการเดินทาง ทำให้ผู้ปกครองไม่อนุญาตให้บุตรหลานของตนไปศึกษานอกสถานที่เพราะเกรงได้รับอันตรายและยังเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนจึงไม่มีค่าใช้จ่ายให้กับบุตรหลานของตนไปศึกษานอกสถานที่ได้

8. ปัญหาเกี่ยวกับการออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่นงานวัด งานศพ ฯลฯ จะมีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

---

[1]สุวิช แก้วเกษ งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร น. 68.

[2]สนอง, เรื่องเดิม, น. 45.

[3]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

8.1 ครูผู้สอนต้องทำงานหนักและบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียน[1] เช่นทำการสอนถึงสัปดาห์ละ 21-25 ชั่วโมง และต้องทำงานอื่น ๆ ประเภทตรวจงานของนักเรียน ทำบัญชีเรียกชื่อ ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ และเตรียมการสอน เป็นต้น กับทั้งมีบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียนมาก ต้องออกจากบ้านแต่เช้า เมื่อโรงเรียนเลิกแล้วต้องรีบเดินทางกลับบ้าน จึงไม่มีเวลาออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

8.2 ครูชอบเก็บตัว ไม่ชอบงานสังคม หรือขาดมนุษยสัมพันธ์ (เหมือนปัญหาข้อ 1.3) มีครูจำนวนมากที่เดียวที่ชอบเก็บตัว ไม่ชอบออกงานสังคม เมื่อมีงานวัด เช่น งานกฐิน ทอดผ้าป่า งานทำบุญ หรือแม้แต่ประชาชนจัดงานมงคลสมรส งานอุปสมบทบุตรหลานของตน ครูก็ไม่ไปร่วมงานเหล่านี้

8.3 บ้านของผู้ปกครองนักเรียนและบ้านของนักเรียนอยู่ไกลจากโรงเรียน และการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้เสียเวลาในการเดินทางและเสียค่าใช้จ่ายมาก บางแห่งก็เป็นอันตรายต่อการเดินทางอีกด้วย

8.4 ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองนักเรียนตามบ้าน แล้วไม่พบผู้ปกครองนักเรียน ทำให้เสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายเหมือนข้อ 8.3 เพราะผู้ปกครองอาจจะออกไปประกอบอาชีพหรือมีธุระนอกบ้าน

9. ปัญหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนด้วยการจัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน เผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชนและอื่น ๆ ซึ่งมีปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

9.1 โรงเรียนไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะจัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนได้ เพราะต้องใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าวัสดุอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนก่อน

---

[1]ชอบ ภิญญาคง และคณะ "การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดนราธิวาส" วารสารการวิจัยทางการศึกษา เล่มที่ 13 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2526 น. 36.

9.2 นักเรียนไม่เข้าใจข่าวสารของโรงเรียน จึงนำไปเผยแพร่ผิด ๆ เมื่อทางโรงเรียนแจ้งข่าวสารให้นักเรียนนำไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครองและประชาชน นักเรียนไม่เข้าใจอย่างแท้จริง หรือจำไม่ได้ จึงนำไปเผยแพร่ผิด ๆ

9.3 ทางโรงเรียนไม่แจ้งข่าวสารที่ถูกต้องแก่บุคลากรในโรงเรียน จะพบอยู่เสมอว่า ครู เจ้าหน้าที่ของโรงเรียน คนงานภารโรงไม่ทราบข่าวสารของโรงเรียน เช่น การปิดเปิดเรียน กำหนดการสอบ กำหนดวันรับนักเรียนใหม่ ก็ไม่ทราบ เพราะทางโรงเรียนไม่แจ้งให้ทราบ เมื่อประชาชนมาติดต่อสอบถาม หรือโทรศัพท์มาถามก็ตอบไม่ได้ เป็นต้น

9.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี[1] คือขาดการสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน หรือขาดการเสนอให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียน เช่นไม่มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน ไม่มีการเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชน และไม่มีการเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนมาประชุม เป็นต้น

9.5 เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์และบุคลากรของโรงเรียนไม่ให้ความสะดวกแก่ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนที่มาติดต่อโรงเรียน เช่นไม่ชี้แจงหรือให้รายละเอียดแก่ผู้ที่มาติดต่อ ขาดมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์ไม่มั่นคง ไม่รู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพต่าง ๆ ได้ และขาดความรอบรู้เกี่ยวกับการศึกษาและเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียน จึงไม่สามารถที่จะให้ความสะดวกแก่ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนที่มาติดต่อโรงเรียนได้

10. ปัญหาอื่น ๆ นอกจากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ดังต่อไปนี้

10.1 ความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน[2] เช่นทางโรงเรียนจัดสอนวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อฝึกให้เด็กทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน เป็นต้น แต่ผู้ปกครองต้องการให้ลูกมาเรียนหนังสือ เรียนทางวิชาการให้เก่ง จึงเกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน

---

[1] สนอง, เรื่องเดิม, น. 104.

[2] ก่อ, เรื่องเดิม, น. 48.

10.2 ผู้บริหารเห็นว่าเป็นเรื่องไม่จำเป็นและไม่มีเวลาพอที่จะบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากผลการวิจัยของประสพศรี เตมียบุตร พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7 มีความคิดเห็นต่อความสำคัญของภารกิจการบริหารสอดคล้องกันในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า เป็นภารกิจที่มีความสำคัญน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเป็นจำนวนมาก[1]

10.3 ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ถ้าจะให้ได้ผลดีจะต้องใช้เวลานาน ทำให้เสียเวลาและอาจทำให้ผลงานทางด้านวิชาการลดน้อยลงและไม่ได้มาตรฐาน จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้น้อยมาก[2]

10.4 โรงเรียนขาดกำลังคนและกำลังงบประมาณที่จะให้บริการแก่สังคมหรือประสานสัมพันธ์กับประชาชน[3] เนื่องจากครูมีชั่วโมงสอนมาก เพราะมีจำนวนครูไม่เพียงพอ งบประมาณก็มีน้อย จึงบริการแก่สังคมได้น้อยด้วย

10.5 นโยบายการศึกษาของชาติขาดการเน้นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน[4] เมื่อเป็นเช่นนี้ทางโรงเรียนจึงไม่เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และปฏิบัติงานด้านนี้น้อยกว่างานด้านอื่น ๆ

10.6 ประชาชนยังได้รับการศึกษาต่ำประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจก็อยู่ในระดับต่ำ เศรษฐกิจกำลังลอยตัวสูงขึ้น ประชาชนปรับตัวไม่ทัน จึงขาดการเอาใจใส่ต่อโรงเรียน[5] โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเชิญประชาชนมาประชุม ประชาชนรู้สึกว่าตนมีปมด้อย เพราะได้รับ

---

[1]ประสพศรี เตมียบุตร การศึกษาภารกิจการบริหารโรงเรียนในทรรศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 7, น. 64-71.

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 68.

[3]เฉลิม, เรื่องเดิม, น. 90.

[4]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

[5]สนอง, เรื่องเดิม, น. 104.

การศึกษาต่ำ จึงไม่ยอมมาร่วมประชุม

10.7 สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนเสื่อมโทรม มีแหล่งอบายมุข การพนัน มีโจรผู้ร้ายชุกชุม และมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมือง[1] จึงทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดำเนินไปไม่ราบรื่นเท่าที่ควร และโรงเรียนไม่สามารถจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะขาดความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ

จึงเห็นได้ว่าปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีอยู่มากมายทีเดียว อย่างไรก็ตามมิใช่มีเพียงเท่านี้ ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมาก เท่าที่ผู้เขียนรวบรวมมานี้ก็เป็นปัญหาส่วนหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ปัญหาต่อไป

ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นควรคำนึงถึงสาเหตุของปัญหานั้น ๆ แล้วพยายามแก้ที่สาเหตุ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังนี้

1. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชน เช่นมีปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้ปกครองนักเรียน ต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพทำให้ขาดโอกาสที่จะพบครู ดังนั้นทางโรงเรียนควรจัดกิจกรรมในวันหยุด หรือครูไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองตามบ้าน ส่วนปัญหาผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือจัดการศึกษาและปัญหาครูกับผู้ปกครองนักเรียนมีปัญหาขัดแย้งกันนั้น ทางโรงเรียนควรใช้การประชาสัมพันธ์ให้มาก ๆ สำหรับปัญหาประชาชนขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร จึงอยู่ที่ตัวครูและผู้บริหารจะต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นปูชนียบุคคล หรือการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์ก็เช่นกัน ควรปรับปรุงที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเป็นสำคัญด้วย อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาที่ตัวผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนั้น ควรแก้ปัญหาที่การคัดเลือกครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่และบุคลากรในโรงเรียนที่มี

---

[1] เรื่องเดียวกัน, น. 45.

มนุษยสัมพันธ์ดี และบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือด้วย

2. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเชิญผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน เช่นปัญหาผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนไม่สามารถมาร่วมประชุมที่โรงเรียนได้ เพราะต้องประกอบอาชีพ และมีฐานะยากจน ควรจัดประชุมในวันหยุด และช่วยสอนวิชาอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อยกฐานะของประชาชนในชุมชน และการเชิญผู้ปกครองและประชาชนมาประชุมนั้นทางโรงเรียนไม่ควรเรี่ยไรเงินโดยเด็ดขาด ส่วนปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนไม่ได้เชิญผู้ปกครองมาประชุม และไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมนั้น ควรเชิญผู้ปกครองมาประชุมในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ หรือวันก่อนเปิดภาคเรียน และควรประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับงานของโรงเรียนอยู่เสมอ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมด้วย

3. การแก้ปัญหาการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เช่นปัญหาการรายงานไม่ตรงกับความเป็นจริงนั้น ครูควรรายงานตามความเป็นจริง เพื่อให้ผู้ปกครองทราบ จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และทางโรงเรียนควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการรายงานของผู้ปกครอง และการปรับปรุงความประพฤติของบุตรหลานของตนเช่น ตอนที่เชิญผู้ปกครองมาประชุมหรือครูไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองตามบ้าน ส่วนการส่งสมุดรายงานนั้นอาจจะส่งทางไปรษณีย์ หรือครูไปส่งด้วยตนเองตอนไปเยี่ยมผู้ปกครองตามบ้านก็จะดียิ่ง เพราะถ้าฝากนักเรียนไป นักเรียนอาจไม่นำไปให้ก็ได้

4. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน เช่นปัญหาการถูกฝ่ายปกครองเพ่งเล็ง เพราะประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากฝ่ายปกครองก็มาขอความช่วยช่วยเหลือจากทางโรงเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรทำความเข้าใจกับฝ่ายปกครอง และในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือชุมชนจึงควรแจ้งให้ฝ่ายปกครองทราบด้วย ส่วนปัญหาขาดครูและเครื่องมือในการสอนวิชาชีพแก่ประชาชน และอีกปัญหาหนึ่งคือครูมีชั่วโมงสอนมากและต้องทำงานอื่น ๆ จึงไม่มีเวลาที่จะช่วยเหลือชุมชนได้นั้น ควรขอความช่วยเหลือจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หรือโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ก็ได้ และในการให้ความช่วยเหลือชุมชนอาจจะทำในระยะปิดเทอมได้ สำหรับครูที่มีบ้านพัก

อยู่ห่างจากโรงเรียน ควรจัดให้พักในโรงเรียน ถ้ามีห้องเรียนว่างและยังไม่มีบ้านพัก หรือจัดให้พักในหมู่บ้าน อาจเป็นบ้านของประชาชนในชุมชน หรือเพื่อนครูในโรงเรียน ปัญหาสุดท้ายคือขาดแหล่งทุนนั้น ทางโรงเรียนควรทำโครงการแล้วขอเงินทุนจากองค์กรของเอกชนซึ่งมีอยู่มากมายได้

5. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือกับชุมชน เช่นโรงเรียนไม่สามารถขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากประชาชนในชุมชนได้ เพราะความยากจนนั้น โรงเรียนควรให้ความช่วยเหลือ ขจัดปัญหาความยากจนแก่ประชาชนเสียก่อน เช่นการสอนวิชาอาชีพแก่ประชาชนให้มีรายได้ดีขึ้น หรือแทนที่จะขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินก็ขอความช่วยเหลือทางด้านพืชผลการเกษตรหรือแรงงาน หรือขอจากประชาชนที่ร่ำรวย จากธนาคาร ร้านค้า มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนปัญหาการขอความช่วยเหลือทางด้านแรงงานไม่ได้นั้น ควรขอความช่วยเหลือทางด้านความคิดเห็นแทน และปัญหาที่ประชาชนไม่มีความมั่นใจที่จะเป็นวิทยากรให้แก่ทางโรงเรียน ควรใช้การสัมภาษณ์ตามบ้าน เช่นให้นักเรียนไปสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือและความร่วมมือกับชุมชนนั้น ทางโรงเรียนควรระมัดระวังให้มากขึ้น ควรให้ประชาชนได้รับรู้ปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน เกิดความเลื่อมใสและบริจาคทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ด้วยความศรัทธา มิใช่เอาแต่ขอเรื่อยไป

6. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริการอาคารสถานที่ของโรงเรียน เช่นปัญหาประชาชนมาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนแล้วทำความเสียหายแก่อาคารสถานที่ ควรทำความเข้าใจกับประชาชนให้ช่วยกันรักษาอาคารสถานที่ เพราะเป็นของประชาชนทุกคน และควรอบรมนักเรียนในโรงเรียนด้วย เพราะนักเรียนย่อมเป็นประชาชนคนหนึ่งทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้โรงเรียนไม่ควรเขียนป้ายไว้หน้าโรงเรียนว่า "สถานที่ราชการห้ามบุคคลภายนอกเข้า" โดยเด็ดขาด ถ้าหากประชาชนขอยืมใช้อาคารสถานที่ควรให้ยืมใช้ หรือบริการด้วยความเต็มใจ เพราะโรงเรียนเป็นของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน นอกจากปัญหาที่โรงเรียนมีอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ก็ควรให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ แทน

7. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่นปัญหามีการใช้ทรัพยากรในชุมชนน้อย อาจเป็นเพราะไม่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งมักจะมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทางโรงเรียนควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้โดยพานักเรียนศึกษาการเจริญเติบโตของต้นไม้ ลักษณะหรือส่วนประกอบของต้นไม้ ศึกษาแม่น้ำลำคลอง และช่วยกันรักษาแม่น้ำลำธารโดยไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำลำคลอง ทั้งต้นไม้และแม่น้ำลำคลองอาจมีอยู่ในโรงเรียนหรือใกล้โรงเรียน ส่วนทรัพยากรบุคคล ซึ่งมีบุคคลในชุมชนที่มีความถนัดทางการจักสาน หรือเป็นพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน ทางโรงเรียนควรเชิญมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียนได้ ส่วนบุคคลที่ไม่มีความมั่นใจที่จะเป็นวิทยากรนั้น อาจพานักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ไปสัมภาษณ์หรือไปฝึกหัดตามบ้านของบุคคลนั้น ๆ ก็ได้ สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่นั้น ควรไปใกล้ ๆ โรงเรียน และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เช่นพาไปวัดใกล้ ๆ โรงเรียน พาไปชมไร่นา สถานีอนามัย ที่ทำการสภาตำบล เป็นต้น

8. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนตามบ้านและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่นปัญหาครูผู้สอนต้องทำงานหนักและบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียนนั้น ครูผู้สอนควรเสียสละเวลาในวันหยุดออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองบ้าง และควรนัดวันเวลาที่จะไปเยี่ยมเยียน เพราะอาจจะมีปัญหาที่ไปเยี่ยมเยียนแล้วไม่พบ และครูควรไปร่วมกิจกรรมของชุมชนบ้าง เช่น งานวัด งานกฐิน ทอดผ้าป่า งานมงคลสมรส และงานอุปสมบท ไม่ควรเก็บตัวอยู่แต่ที่โรงเรียน เพราะจะได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับบ้านผู้ปกครองนักเรียน และบ้านของนักเรียนอยู่ไกลจากโรงเรียนและการคมนาคมไม่สะดวก ครูไม่สามารถไปเยี่ยมเยียน และอาจเกิดอันตรายได้นั้น อาจติดต่อทางจดหมาย หรือนัดหมายผู้ปกครองมาพบกันที่ใดที่หนึ่ง เช่น ที่วัด ตลาด เป็นต้น

9. การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เช่นปัญหาโรงเรียนไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะจัดให้มีสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน ทางโรงเรียนควรขอบริจาคเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนจากธนาคาร ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม

บริษัทและมูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับการทำข่าวสารประชาสัมพันธ์อาจขอค่าโฆษณาจากบริษัท ร้านค้า ธนาคาร ที่อยู่ในชุมชนนั้นก็ได้ ส่วนการแจ้งข่าวสารแก่นักเรียนเพื่อไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครองนั้น ควรให้นักเรียนจดลงสมุดไป แทนที่จะแจ้งให้ทราบหน้าแถวหรือในชั้นเรียน เพราะนักเรียนอาจจำไปผิด ๆ ได้ และเมื่อมีข่าวสารต่าง ๆ ก็ควรแจ้งแก่บุคลากรในโรงเรียนด้วย เพื่อจะได้แจ้งข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไป หรือเมื่อประชาชนติดต่อสอบถามก็สามารถแจ้งให้ทราบได้ นอกจากนี้ทางโรงเรียนมักขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ดังนี้จึงควรเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ทางสื่อมวลชนเช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น และควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ปกครองและประชาชนที่มาติดต่อโรงเรียน

10. <u>การแก้ปัญหาอื่น ๆ</u> เช่นปัญหาความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรเชิญผู้ปกครองและประชาชนมาประชุมเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนและการออกไปเยี่ยมเยียนและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนโดยสม่ำเสมอ จะช่วยขจัดความขัดแย้งได้อย่างมาก ส่วนปัญหาที่โรงเรียนขาดกำลังคนและกำลังงบประมาณที่จะให้บริการแก่สังคมนั้น ควรขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และขอบริจาคเงินเหมือนกับที่กล่าวแล้วในข้อ 9 สำหรับปัญหาประชาชนได้รับการศึกษาต่ำ มีฐานะยากจน และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนเสื่อมโทรมนั้น ทางโรงเรียนควรให้ความช่วยเหลือในการให้การศึกษาและสอนวิชาอาชีพแก่ประชาชน ก็จะช่วยขจัดการได้รับการศึกษาต่ำ และความยากจนได้ และเมื่อประชาชนได้รับการศึกษาดีก็จะช่วยลดแหล่งอบายมุข และโจรผู้ร้ายชุกชุมได้ด้วย ส่วนปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้บริหารโรงโรงเรียนนั้น ควรมีการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

<u>สรุปท้ายบท</u>

ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ผู้เขียนรวบรวมได้มีอยู่มากมายทีเดียว

ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และ

ประชาชนในชุมชนนั้น มักอยู่ที่ตัวผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์ ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับการเป็นปูชนียบุคคล จึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนไม่มีความศรัทธา ส่วนปัญหาที่ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนนั้นมักจะยากจน และต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ จึงขาดความสัมพันธ์กับครูในโรงเรียน การแก้ปัญหาเหล่านี้ควรคัดเลือกบุคคลมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนหรือเป็นครูอย่างพิเศษ และครูควรไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนตามบ้าน รวมทั้งจัดให้มีการสอนวิชาอาชีพให้เพื่อขจัดความยากจน

ปัญหาเกี่ยวกับการเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนมาโรงเรียนนั้น พบว่าโรงเรียนไม่ได้เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุม และไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมหรือถ้าหากมีการเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุม ผู้ปกครองนักเรียนก็ไม่สามารถมาร่วมประชุมที่โรงเรียนได้ ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรเชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุมและร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยพยายามจัดในวันหยุด เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนที่ต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพสามารถมาร่วมได้

ปัญหาการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ซึ่งมีปัญหาการรายงานไม่ตรงกับความเป็นจริง ผู้ปกครองไม่ยอมรับความเป็นจริงที่ทางโรงเรียนรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน ผู้ปกครองไม่สนใจและไม่ช่วยแก้ไขปรับปรุงการเรียนและความประพฤติของนักเรียนและปัญหานักเรียนไม่นำสมุดรายงานไปให้ผู้ปกครอง ดังนั้นเมื่อทางโรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาประชุมจึงควรทำความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนได้ไม่เต็มที่เพราะขาดครูและเครื่องมือในการสอนวิชาชีพแก่ประชาชน ครูมีชั่วโมงสอนมากและมีบ้านพักอยู่ห่างจากโรงเรียน ขาดแหล่งทุนที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมให้ความช่วยเหลือชุมชนและถูกฝ่ายปกครองเพ่งเล็ง เป็นต้น ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรประสานงานกับฝ่ายปกครองและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชน

ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากชุมชนไม่ได้เต็มที่ เพราะประชาชนยากจนและต้องใช้เวลาประกอบอาชีพ และประชาชนในชุมชนไม่มีความมั่นใจเพียงพอที่จะเป็นวิทยากรให้แก่ทางโรงเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนด้วย และขอความช่วยเหลือทางการเงินจากประชาชนที่ร่ำรวยหรือจากธนาคาร มูลนิธิต่าง ๆ และการเชิญวิทยากรนั้นควรให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ตามบ้านแทนการเชิญวิทยากรมาบรรยายที่โรงเรียน

ปัญหาเกี่ยวกับการบริการอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชนนั้น มักจะอยู่ที่โรงเรียน ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมตามความจำเป็น โรงเรียนมีอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และถ้าหากให้ประชาชนมาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนแล้วมักทำความเสียหายแก่อาคารสถานที่เหล่านั้น ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ได้ถ้ามีเพียงพอ และควรทำความเข้าใจกับประชาชนให้ช่วยกันรักษาไม่ให้เกิดความเสียหายด้วย

ปัญหาการใช้ทรัพยากรในชุมชน มักจะเป็นปัญหาที่ขาดแหล่งทรัพยากร หรือถ้ามีทรัพยากรก็ใช้กันน้อย ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด

ปัญหาเกี่ยวกับการออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มักอยู่ที่ตัวครูไม่สามารถออกเยี่ยมเยียนได้เพราะต้องทำงานหนัก บ้านพักอยู่ไกลจากโรงเรียน ครูไม่ชอบงานสังคม บ้านของผู้ปกครองอยู่ห่างไกล และไปเยี่ยมแล้วไม่พบผู้ปกครอง จึงควรมีการนัดไว้ล่วงหน้า และครูควรเสียสละเวลาในวันหยุดบ้าง

ปัญหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มักเป็นปัญหาโรงเรียนไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะจัดให้มีสิ่งพิมพ์และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนอาจขอค่าโฆษณาจากบริษัท ร้านค้า ธนาคารต่าง ๆ เพื่อทำสิ่งพิมพ์ และควรเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อมวลชนก็ได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่นความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจเพียงพอ และโรงเรียนขาดบุคลากรและงบประมาณเป็นต้น ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชนควรร่วมใจกันทำความเข้าใจกัน พบปะสังสรรค์กัน และควรติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

ก่อ สวัสดิพานิช, ดร. "ข้อคิดในการดำเนินงานโรงเรียน มพช." แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช) ของสำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ) กรมสามัญศึกษา, เอกสารโรเนียว, 2526, 102 หน้า

เฉลิม แช่มช้อย งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปริญญานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519, 101 หน้า

ชอบ ภิญญาคง และคนอื่น ๆ "การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดนราธิวาส" วารสารการวิจัยการศึกษา เล่มที่ 13 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2526

ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ กิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปริญญานิพนธ์ เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519

ประจวบ ต่อตระกูล บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชน ปริญญานิพนธ์ เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519, 51 หน้า

ประสพศรี เตมียบุตร การศึกษาภารกิจการบริหารโรงเรียนในทรรศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7 ปริญญานิพนธ์ เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2526, 90 หน้า

สนอง สุวรรณวงศ์ บทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ปริญญานิพนธ์ เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519, 132 หน้า

สุวิช แก้วเกษ งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์ เสนอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2518, 68 หน้า

หวน พินธุพันธ์ ผลการวิเคราะห์เรื่องงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางเขน เอกสารโรเนียว, 2523, 7 หน้า

บทที่ 9

แนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน

ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะปัญหาของชุมชน ทั้งชุมชนชนบทและชุมชนในเมืองนั้นมีอยู่เป็นอันมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยได้กำหนดเป็นแนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชนขึ้น ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยจะดำเนินการต่อเนื่องกัน 5 ปีด้วยกัน นอกจากนี้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ก็ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนไว้เช่นกัน และรัฐบาลยังได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ซึ่งในระเบียบฯ นี้ได้กำหนดให้มีองค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับหมู่บ้าน ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ก็มีนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอยู่ด้วยเช่นกัน สำหรับในอนาคตเมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จบสิ้นลง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ก็จะเริ่มใช้ ดังนั้นรัฐบาลจึงเตรียมกำหนดทิศทางการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ขึ้นอีกด้วย

ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงแนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชน ที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และอื่น ๆ ตามลำดับไป

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้กล่าวถึงการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

1.1 แนวนโยบายการพัฒนาชนบท "แนวใหม่" ได้กำหนดหลักการสำคัญ 5 ประการดังนี้[1]

---

[1]สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 น. 341-342.

1. ยึดพื้นที่เป็นหลัก โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน

2. พัฒนาฐานะประชาชนให้พออยู่พอกิน และมีบริการพื้นฐานขั้นต่ำอย่างทั่วถึงในเขตชนบทที่มีความยากจนหนาแน่น

3. เน้นการปรับปรุง เพื่อให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นตามลำดับ

4. แก้ปัญหาที่ประชาชนยากจนเผชิญอยู่จริงให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเน้นเทคนิคที่ประชาชนทำได้เอง และมีการลงทุนต่ำ

5. ให้ประชาชนมีส่วนแก้ไขปัญหาของตัวเองได้มากที่สุด

1.2 <u>แผนการแก้ปัญหาความยากจน</u>[1]

เพื่อให้การพัฒนาชนบทยากจนได้เป็นไปตามหลักการ เป้าหมาย และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีที่ว่าด้วยการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย จึงได้กำหนดแผนหลักขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนยากจน จำนวน 7.5 ล้านคน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ สามารถหลุดพ้นจากปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยากจน เช่นความขาดแคลน ความหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บ และการขาดแคลนความรู้ ซึ่งแผนหลักที่กำหนดขึ้นที่สำคัญมี 4 แผนงาน คือ

1. <u>แผนงานสร้างงานในชนบท</u> ในพื้นที่เป้าหมาย 246 อำเภอและกิ่งอำเภอยากจนหนาแน่น แผนงานสร้างงานในชนบทนี้มีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการก่อสร้างและปรับปรุงแหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างและปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

2. <u>แผนงานกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน</u> มีโครงการประมงหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำหมู่บ้าน และโครงการโค กระบือ เป็นต้น

3. <u>แผนงานจัดบริการขั้นพื้นฐาน</u> มีโครงการสาธารณสุขพื้นฐาน โครงการโภชนาการ โครงการผลิตหนังสือประกอบการเรียนในเขตชนบทยากจน และโครงการจัดหาน้ำสะอาดในเขตชนบทยากจน เป็นต้น

---

[1] เรื่องเดียวกัน, น. 347-358.

4. แผนงานการผลิต เช่นโครงการผลิตอาหารในปริมาณเพียงพอแก่การบริโภคในท้องถิ่นที่ขาดแคลน และโครงการเร่งรัดปรับปรุงดินด้วยอินทรียวัตถุ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) นี้ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชนบท "แนวใหม่" โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน และรัฐบาลได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) พ.ศ. 2524 โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 16 จังหวัด 129 อำเภอ 18 กิ่งอำเภอ ภาคเหนือ 16 จังหวัด 65 อำเภอ 7 กิ่งอำเภอ และภาคใต้ 6 จังหวัด 22 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ รวมทั้งสิ้น 37 จังหวัด 216 อำเภอ 30 กิ่งอำเภอด้วยกัน

2. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

2.1 นโยบายการพัฒนาการศึกษาระดับประถมศึกษา กล่าวไว้ว่า "ปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนที่มีความพร้อมให้เป็นโรงเรียนชุมชน โดยสนับสนุนให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน"[1]

2.2 นโยบายการพัฒนามัธยมศึกษา กล่าวไว้ว่า "ปรับปรุงระเบียบและแนวปฏิบัติเพื่อเอื้ออำนวยให้โรงเรียนเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ สุขภาพ อนามัย วัฒนธรรม การกีฬาและการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นต้น"[2]

2.3 นโยบายการพัฒนาการอาชีวศึกษา กล่าวไว้ว่า "ให้สถานศึกษาดำเนินภาระกิจในด้านการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและสังคมให้กว้างขวาง เพื่อยกระดับมาตรฐานการประกอบอาชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความพร้อมของสถาน

---

[1]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) น. 50-51.

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 76.

สถานศึกษาเป็นสำคัญ"[1]

2.4 นโยบายการพัฒนาการฝึกหัดครู กล่าวไว้ว่า "ส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนในอันที่จะช่วยแก้ปัญหา และ/หรือพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของสถาบันหรือกลุ่มสถาบันฝึกหัดครู"[2]

2.5 นโยบายการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กล่าวไว้ว่า "ให้มีกลไกการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในระดับท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง"[3]

จะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ในการพัฒนาการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู และการศึกษานอกโรงเรียน

3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ.2524

การวางระเบียบนี้ขึ้นก็เพื่อให้มีเอกภาพในการบริหารการพัฒนาชนบทที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระเบียบนี้มีองค์กรระดับต่าง ๆ ที่น่าสนใจดังนี้[4]

1. คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญก็คือ กำหนดแนวนโยบายพัฒนาชนบท รวมทั้งพิจารณาเสนอวงเงินเพื่อดำเนินการพัฒนาชนบทและอื่น ๆ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงของ 4 กระทรวงหลัก และตัวแทนจากหน่วยงานอื่น ๆ ระดับชาติเป็นกรรมการ

---

[1]เรื่องเดียวกัน, น. 93.

[2]เรื่องเดียวกัน, น. 111.

[3]เรื่องเดียวกัน, น. 205.

[4]ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ.2524 ใน การฝึกหัดครูกับการพัฒนาชนบท โดย ปาพจน์ โสภณ, น. 151-158.

2. คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) มีหน้าที่พิจารณาวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวนโยบายพัฒนาชนบท โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเป็นกรรมการ

3. คณะอนุกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) มีหน้าที่วิเคราะห์และประสานโครงการพัฒนาชนบทที่ กพอ. เสนอ เพื่อเสนอให้ กพจ. พิจารณาดำเนินการ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานอนุกรรมการ และตัวแทนหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเป็นอนุกรรมการ

4. คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) มีหน้าที่กำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนหนาแน่น และจัดทำโครงการพัฒนาชนบทส่วนที่เป็นความต้องการระดับอำเภอเสนอ อกช. เพื่อดำเนินการ โดยมีนายอำเภอท้องที่เป็นประธานกรรมการ และมีตัวแทนหน่วยงานในอำเภอเป็นกรรมการ

5. คณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตามโครงการที่สภาตำบลดำเนินการ โดยมีกำนันท้องที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีเจ้าหน้าที่ในตำบลเป็นผู้ทำงาน

นอกจากนี้ยังมี คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (คณะกรรมการหมู่บ้าน อพป.) และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้านอีกด้วย

จึงเห็นได้ว่าตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 นี้ มีองค์กรทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล จนถึงระดับหมู่บ้าน ในการพัฒนาชนบทโดยตรง

4. นโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน

รัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งมีนโยบายการเมืองการบริหาร นโยบายการป้องกันประเทศ นโยบายต่างประเทศ นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายทางสังคม และนโยบาย

ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีพลังงาน และสิ่งแวดล้อม สำหรับนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น จะแฝงอยู่ในนโยบายเศรษฐกิจ และนโยบายทางสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 นโยบายเศรษฐกิจ ซึ่งมีอยู่ 11 ข้อ และมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอยู่ 2 ข้อคือ ข้อ 2 กับข้อ 11 ดังรายละเอียดที่ผู้เขียนคัดลอกมาดังนี้[1]

ข้อ 2. จะเร่งรัดพัฒนาชนบท โดยใช้แผนพัฒนาชนบทเป็นหลัก และให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่พื้นที่ชนบทยากจน โดยจะเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารเพื่อให้เกิดการประสานงานใกล้ชิดยิ่งขึ้น ในการนี้จะสนับสนุนให้สภาตำบล และราชการส่วนภูมิภาคเข้าร่วมงานอย่างเต็มที่

ข้อ 11. จะสร้างงานทั้งในเมืองและชนบทให้มากขึ้น และส่งเสริมการใช้แรงงานไทยในต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานที่มีอยู่ และปัญหาการมีงานทำของประชากรที่จะสู่ตลาดแรงงานในอนาคต ในเขตชนบทรัฐบาลจะมีโครงการสร้างงานในชนบทที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทและส่งเสริมการพัฒนาอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการเกษตร เช่น การผลิตสินค้าพื้นเมืองอันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมขนาดย่อม

4.2 นโยบายทางสังคม ยังแบ่งออกเป็นการพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม การขจัดภัยจากยาเสพติด กระบวนการยุติธรรม การสาธารณสุข การพัฒนาเด็กและเยาวชน การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ศาสนาและลักษณะสังคมไทย สำหรับนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น มีรายละเอียดที่ผู้เขียนได้คัดลอกมาดังนี้

1. การพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม จะขยายสวัสดิการให้ประชาชนทั่วไป โดยจะเน้นการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยเป็นพิเศษ และจะปรับปรุงชุมชนแออัดในเมือง รวมทั้งจะขยายแผนงานสร้างที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยให้กว้างขวางมากขึ้น

2. การสาธารณสุข จะปรับปรุงให้ประชาชนทั้งในชนบทและในเมืองไม่ว่า

---

[1] "คำแถลงนโยบายของรัฐบาลเปรม 4" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 20 พฤษภาคม 2526, น. 3-9.

จะมีรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจอย่างใด ได้รับบริการทางแพทย์และสาธารณสุขที่มีคุณภาพสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. <u>การพัฒนาเด็กและเยาวชน</u> จะส่งเสริมให้มีการร่วมระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชนและราชการบริหารส่วนท้องถิ่นทั้งรูปแบบเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัยและคุณภาพดีขึ้นทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และการสังคม

4. <u>การศึกษา</u> รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้สำนึก และมีความรับผิดชอบทั้งต่อสังคมและตนเอง มีความคิดและความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม พลานามัย ระเบียบวินัย มีความรัก และธำรงศิลปวัฒนธรรมความเป็นไทย หวงแหนแผ่นดินเกิด ตลอดจนมีความซาบซึ้งและสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

จะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ในนโยบายเศรษฐกิจ และนโยบายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งกำลังใช้อยู่ในปัจจุบันนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่พื้นที่ชนบทยากจน โดยจะให้การช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย บริการด้านการสาธารณสุข และพัฒนาการศึกษา เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นยังจะปรับปรุงชุมชนแออัดในเมืองให้เท่าเทียมกับชนบทยากจนด้วย

5. <u>ทิศทางการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)</u>

ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติได้จัดประชุมสัมมนา เรื่อง "ทิศทางการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6" ที่พัทยา ระหว่างวันที่ 25-26 เมษายน 2528 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาในระดับผู้ว่าราชการจังหวัด นักวิชาการ และผู้นำองค์การภาคเอกชน

ผลการประชุมสัมมนาได้สรุปสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่[1]

1. การพัฒนาชนบทให้ยึดข้อเท็จจริง ในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก โดยมุ่งแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง และความต้องการของประชาชน โดยกระจายอำนาจให้ทางจังหวัดต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

2. การพัฒนาชนบทเน้นการมุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบททุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเขตเกษตรล้าหลัง เขตปานกลาง และเขตก้าวหน้า ให้ขยับขึ้นสู่ระดับที่ดีขึ้น โดยรัฐบาลจะทุ่มเททรัพยากรลงในเขตล้าหลังและเขตปานกลางเป็นหลัก และจะสนับสนุนให้ภาคเอกชนมาลงทุนในเขตเกษตรก้าวหน้ามากขึ้น โดยตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป หรืออุตสาหกรรมย่อยรองรับ

3. เน้นการผนึกกำลังในระหว่างหน่วยงานของรัฐ ระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน หรือองค์กรเอกชน และประชาชน เพื่อมุ่งแก้ปัญหาพื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท ควบคู่ไปกับการส่งเสริมทางด้านการผลิต การมีรายได้ และการมีงานทำ กับเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นในการพัฒนา

4. สนับสนุนองค์กรประชาชน และประชาชนตัดสินใจแก้ปัญหาของตัวเองและชุมชน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองให้มากขึ้น

สาระสำคัญ 4 ประการนี้ จะได้เสนอคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ต่อไป

จึงพอมองเห็นทิศทางการพัฒนาชนบทในอนาคตได้บ้างพอสังเขปแล้ว ซึ่งมีสาระสำคัญ 4 ประการด้วยกัน

---

[1]"ทิศทางการพัฒนาชนบทในแผน 6 เน้นให้ประชาชนพึ่งตนเอง" หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 29 เมษายน 2528, น. 9

สรุปท้ายบท

แนวนโยบายของประเทศในการพัฒนาชุมชนนั้น ได้ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 นโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน และในอนาคตจะปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

สำหรับในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 นั้น มีแนวนโยบายการพัฒนาชนบท "แนวใหม่" โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่น ในพื้นที่เป้าหมาย 37 จังหวัด 216 อำเภอ 30 กิ่งอำเภอด้วยกัน ซึ่งมีแผนงานสร้างงานในชนบท แผนการกิจกรรมระดับหมู่บ้าน แผนงานจัดบริการขั้นพื้นฐาน และแผนงานการผลิต

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชน โดยให้โรงเรียนทุกระดับมีส่วนร่วมและเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนด้วย

ส่วนในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 นั้น กำหนดให้มีองค์กรในรูปของคณะกรรมการพัฒนาชนบท ทั้งระดับชาติ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยมีหน้าที่ในการพัฒนาชนบทที่มีปัญหาความยากจนหนาแน่นเป็นสำคัญ

สำหรับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้แถลงว่าจะพัฒนาชนบทในพื้นที่ชนบทยากจนเป็นสำคัญ โดยจะสร้างงานทั้งในเมืองและชนบทให้มากขึ้น จะบริการด้านการสาธารณสุข พัฒนาการศึกษา และปรับปรุงชุมชนแออัดในเมือง เป็นต้น

ส่วนทิศทางการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 นั้น จะยึดข้อเท็จจริงในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก และเน้นการมุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบททุกพื้นที่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

"คำแถลงนโยบายของรัฐบาลเปรม 4" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2526.

"ทิศทางการพัฒนาชนบทในแผน 6 เน้นให้ประชาชนพึ่งตนเอง" หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2528.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ในการฝึกหัดครูกับการพัฒนาชนบท โดย ปาพจน์ โสภณ, กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2526, 171 หน้า.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา, มปป., 369 หน้า.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำกัด, มปป., 433 หน้า.